

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Факультет економіки та управління

Кафедра економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НА ТЕМУ

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Корпоративна економіка та міжнародний бізнес»

Виконав: студент групи МгЗКЕМБ-24
Федоренко Олександр Сергійович

Науковий керівник:
д.е.н., професор
Ольшанська Олександра Володимирівна

Рецензент:
д.е.н., проф., Пузирьова П.В.

Київ 2025

Факультет економіки та управління

Кафедра економіки

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Корпоративна економіка та міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ЕК

_____ Поліна ПУЗИРЬОВА

«22» вересня 2025 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Федоренко Олександр Сергійович

---

1. Тема кваліфікаційної роботи «Інноваційний розвиток міжнародних компаній в сучасних умовах»
Науковий керівник роботи Ольшанська Олександра Володимирівна, д.е.н., професор
затверджені наказом КНУТД від «16» вересня 2025 року № 209-уч.
2. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: нормативно-правові акти України та міжнародні стратегічні документи у сфері інновацій, цифровізації та розвитку міжнародного бізнесу, що дозволило всебічно дослідити сучасні тенденції інноваційного розвитку міжнародних компаній та обґрунтувати практичні рекомендації.
3. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно опрацювати)
Розділ 1. Теоретичні основи інноваційного розвитку міжнародних компаній.
Розділ 2. Сучасний стан та тенденції інноваційного розвитку міжнародних компаній.
Розділ 3. Напрями інноваційного розвитку міжнародних компаній в сучасних умовах.
4. Дата видачі завдання 22 вересня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапу кваліфікаційної роботи	Орієнтовний термін виконання	Примітка про виконання
1	Вступ	30.09.2025	
2	Розділ 1. Теоретичні основи інноваційного розвитку міжнародних компаній	13.10.2025	
3	Розділ 2. Сучасний стан та тенденції інноваційного розвитку міжнародних компаній	27.10.2025	
4	Розділ 3. Напрями інноваційного розвитку міжнародних компаній в сучасних умовах	10.11.2025	
5	Висновки	24.11.2025	
6	Оформлення (чистовий варіант)	27.11.2025	
7	Подача кваліфікаційної роботи науковому керівнику для відгуку (за 14 днів до захисту)	01.12.2025	
8	Подача кваліфікаційної роботи для рецензування (за 12 днів до захисту)	03.12.2025	
9	Перевірка кваліфікаційної роботи на наявність ознак плагіату (за 10 днів до захисту)	05.12.2025	Коефіцієнт подібності _____% Коефіцієнт цитування _____%
10	Подання кваліфікаційної роботи завідувачу кафедри (за 7 днів до захисту)	08.12.2025	

З завданням ознайомлений:

Студент _____

Олександр ФЕДОРЕНКО

Науковий керівник роботи _____

Олександра ОЛЬШАНСЬКА

АНОТАЦІЯ

Федоренко О. Інноваційний розвиток міжнародних компаній в сучасних умовах. – рукопис.

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 051 «Економіка». Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2025 рік.

У роботі здійснено теоретичне узагальнення, проведено аналіз емпіричних досліджень та визначені перспективних напрямів інноваційного розвитку міжнародних компаній у сучасних умовах. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку міжнародних компаній, які розвиваються у формі транснаціональних або багатонаціональних корпорацій, забезпечують прямі іноземні інвестиції, податкові надходження, надання якісних послуг та виробництво інноваційної продукції та є драйверами розвитку проривних технологій та впровадження штучного інтелекту. Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в удосконаленні теоретичних і прикладних підходів та обґрунтування напрямів інноваційного розвитку міжнародних компаній на основі продукування проривних технологій, впровадження штучного інтелекту та цифровізації.

Ключові слова: міжнародна компанія, транснаціональна корпорація, інновація, інноваційний розвиток, глобальні ринки, інноваційне підприємництво, штучний інтелект.

ANNOTATION

Fedorenko O. Innovative development of international companies in modern conditions. – manuscript.

Qualification work in the specialty 051 “Economics”. Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, 2025.

The work provides a theoretical generalization, an analysis of empirical research and identifies promising areas of innovative development of international companies in modern conditions. The current trends in the development of international companies that develop in the form of transnational or multinational corporations, provide foreign direct investment, tax revenues, provide quality services and produce innovative products and are drivers of the development of breakthrough technologies and the introduction of artificial intelligence are analyzed. The scientific novelty of the qualification work lies in improving theoretical and applied approaches and substantiating the areas of innovative development of international companies based on the production of breakthrough technologies, the introduction of artificial intelligence and digitalization.

Keywords: international company, transnational corporation, innovation, innovative development, global markets, innovative entrepreneurship, artificial intelligence.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ.....	10
1.1. Інновації як рушій економічного розвитку корпорацій.....	10
1.2. Інноваційне підприємництво на міжнародних ринках.....	21
1.3. Теоретико-прикладні основи інноваційного розвитку міжнародних компаній.....	30
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ.....	42
2.1. Транснаціоналізація та інноваційні напрями міжнародного бізнесу в сучасних умовах.....	42
2.2. Інноваційна діяльність міжнародних компаній у сфері торгівлі, виробництва товарів і послуг.....	49
2.3. Інвестиційно-інноваційна діяльність транснаціональних корпорацій.....	67
Висновки до розділу 2.....	74
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	77
3.1. Перспективні сфери інноваційного розвитку міжнародних компаній...	77
3.2. Штучний інтелект як основа інноваційного розвитку міжнародних компаній.....	85
3.3. Стратегічні напрями інноваційного розвитку транснаціональних корпорацій в Україні.....	91
Висновки до розділу 3.....	99
ВИСНОВКИ.....	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	105
ДОДАТКИ.....	117

ВСТУП

Актуальність дослідження інноваційного розвитку міжнародних компаній зумовлена глибинними трансформаціями світової економіки, що відбуваються під впливом глобалізації, цифровізації, посилення геоекономічної конкуренції та зростання рівня невизначеності зовнішнього середовища. Сучасні міжнародні компанії функціонують в умовах високої турбулентності, спричиненої геополітичними конфліктами, порушенням глобальних ланцюгів доданої вартості, енергетичними та фінансовими кризами, а також прискоренням технологічних змін. У таких умовах саме інноваційний розвиток стає ключовим чинником забезпечення довгострокової конкурентоспроможності, стійкості та економічної безпеки транснаціональних і міжнародних корпорацій.

Особливої ваги інновації набувають у контексті переходу світової економіки до моделі знанневої, цифрової та «зеленої» економіки. Активне впровадження цифрових технологій (штучного інтелекту, великих даних, Інтернету речей, хмарних сервісів), розвиток платформних бізнес-моделей, автоматизація виробничих і управлінських процесів істотно змінюють традиційні підходи до формування стратегій міжнародних компаній. Інновації перестають бути лише інструментом технологічного оновлення і трансформуються у системний механізм стратегічного розвитку, що охоплює організаційну структуру, корпоративну культуру, систему управління знаннями та міжнародну кооперацію.

Водночас посилюється роль інновацій як відповіді на глобальні виклики сталого розвитку. Міжнародні компанії дедалі частіше змушені інтегрувати екологічні, соціальні та управлінські (ESG) критерії у свої інноваційні стратегії, розробляти екологічно безпечні продукти, знижувати вуглецевий слід, підвищувати соціальну відповідальність та прозорість бізнесу. Це формує нові вимоги до інноваційної діяльності, яка має бути не лише економічно ефективною, а й соціально та екологічно орієнтованою.

Актуальність теми також посилюється нерівномірністю інноваційного розвитку країн та регіонів, що створює додаткові виклики для міжнародних компаній у процесі адаптації інноваційних стратегій до різних інституційних, культурних та економічних середовищ. У таких умовах зростає значення відкритих інновацій, міжнародних інноваційних мереж, стратегічних альянсів і кластерних форм співпраці, які дозволяють компаніям ефективніше акумулювати ресурси, знання та технології на глобальному рівні. Для України актуальність дослідження інноваційного розвитку міжнародних компаній є особливо високою в контексті післявоєнного відновлення економіки та європейської інтеграції. Залучення міжнародних компаній як носіїв передових технологій, управлінських практик та інноваційних бізнес-моделей може стати важливим чинником модернізації національної економіки, підвищення продуктивності та інтеграції у глобальні ринки, що обумовлює необхідність поглибленого теоретико-прикладного аналізу інноваційного розвитку міжнародних компаній з метою формування ефективних стратегій їх функціонування в сучасних умовах.

Отже, дослідження інноваційного розвитку міжнародних компаній є своєчасним і науково значущим, оскільки дозволяє виявити закономірності, інструменти та механізми забезпечення конкурентних переваг у глобалізованій економіці, а також сформулювати практичні рекомендації щодо адаптації інноваційних стратегій до умов високої турбулентності та структурних змін світового господарства.

Мета дослідження полягає у комплексному теоретико-прикладному обґрунтуванні сутності, закономірностей та ключових механізмів інноваційного розвитку міжнародних компаній в сучасних умовах глобалізаційних трансформацій, цифровізації, посилення міжнародної конкуренції та зростання економічної й геополітичної турбулентності.

Для досягнення зазначеної мети в кваліфікаційній роботі було поставлено такі завдання:

- дослідити інновації як рушій економічного розвитку корпорацій;
- охарактеризувати інноваційне підприємництво на міжнародних ринках;
- визначити теоретико-прикладні основи інноваційного розвитку міжнародних компаній;
- дослідити транснаціоналізацію та інноваційні напрями міжнародного бізнесу в сучасних умовах;
- оцінити інноваційну діяльність міжнародних компаній у сфері торгівлі, виробництва товарів і послуг;
- провести аналіз інвестиційно-інноваційної діяльності транснаціональних корпорацій;
- визначити перспективні сфери інноваційного розвитку міжнародних компаній;
- дослідити інструменти штучного інтелекту як основи інноваційного розвитку міжнародних компаній;
- запропонувати стратегічні напрями інноваційного розвитку транснаціональних корпорацій в Україні.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є процеси інноваційного розвитку міжнародних компаній у сучасних умовах глобалізації, цифрової трансформації, посилення конкуренції та зростання зовнішньоекономічної й геополітичної нестабільності, що охоплюють формування, впровадження та комерціалізацію інновацій.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та прикладних аспектів формування, реалізації й оцінювання інноваційного розвитку міжнародних компаній.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. При проведенні дослідження у кваліфікаційній роботі використані наступні методи: історико-логічний; узагальнень, наукової абстракції та декомпозиції; аналізу і синтезу; емпіричні методи наукового пізнання,

формалізації; методи порівняльного, факторного, проблемно-ситуаційного, статистичного, економічного аналізу; графічні.

Інформаційна база дослідження сформована на основі офіційних статистичних, аналітичних, нормативно-правових та наукових джерел, що забезпечують комплексність і достовірність отриманих результатів. Крім того, у роботі використано нормативно-правові акти України та міжнародні стратегічні документи у сфері інновацій, цифровізації та розвитку міжнародного бізнесу, що дозволило всебічно дослідити сучасні тенденції інноваційного розвитку міжнародних компаній та обґрунтувати практичні рекомендації.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в удосконаленні теоретичних і прикладних підходів та обґрунтування напрямів інноваційного розвитку міжнародних компаній на основі продукування проривних технологій, впровадження штучного інтелекту та цифровізації.

Практична цінність кваліфікаційної роботи полягає у можливості практичного застосування отриманих теоретичних положень, аналітичних висновків і розроблених рекомендацій у діяльності міжнародних компаній та суміжних інституцій, оскільки запропоновані в дослідженні методичні підходи до оцінювання рівня інноваційного розвитку можуть бути використані менеджментом для діагностики інноваційного потенціалу, визначення стратегічних пріоритетів і підвищення ефективності управління інноваційними процесами в умовах глобальної конкуренції.

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної роботи апробовано на всеукраїнській науково-практичній конференції та опубліковано в вигляді тез доповідей, а саме: Федоренко О. С., Олешко А. А. Ключові тенденції інтернаціоналізації інноваційного бізнесу. Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу: 2025 : X Всеукр. наук.-практ. конф. 11 квітня 2025 р. КНУТД.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 116 сторінок. Робота містить 19 таблиць та 12 рисунків. Список використаних джерел із 109 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ

1.1. Інновації як рушій економічного розвитку корпорацій

В умовах формування цифрового суспільства визначальним чинником конкурентоспроможності національних держав є рівень їх інновативності. Усі без виключення розвинені країни світу досягли високого рівня економічного розвитку за рахунок виваженої інноваційної політики, державного стимулювання інноваційних процесів та інноваційного механізму, який поєднує розвиток наукової ідеї, прикладну розробку на її основі, використання результату у виробництві та доведення інноваційного продукту до кінцевого споживача.

Сучасний розвиток країн, регіонів, галузей, корпорацій ґрунтується на впровадженні інновацій в усі види та сфери діяльності. Інновації як ключова наукова категорія економічного розвитку та формування цифрового суспільства має значну кількість трактувань.

Дефініція поняття «інновації» трактується в наукових джерелах як багатовимірна економічна категорія та охоплює різні аспекти розвитку виробництва й суспільства, зокрема:

- якісне оновлення виробничої діяльності, що передбачає трансформацію технологічних рішень і перехід від застарілих способів організації виробництва до нових, більш ефективних [1];

- цілеспрямований процес практичної реалізації нових ідей, спрямованих на розв'язання конкретних проблем, удосконалення організації виробництва, зниження витрат та оптимізацію випуску складної технічної продукції [61];

– послідовний процес перетворення наукових розробок і технічних винаходів у комерційно придатні продукти чи технології, що забезпечують економічний ефект та супроводжуються техніко-економічними і соціальними змінами [20];

– результат науково-дослідної та інноваційної діяльності, здатний формувати нові або істотно поліпшувати існуючі технічні, економічні, споживчі, екологічні та управлінські характеристики продукції, послуг чи виробничих процесів [12];

– комплексні зміни у сфері техніки, технологій, організації виробництва, економіки, екології та соціального середовища підприємства [21];

– підсумковий продукт інноваційної діяльності, представлений у формі наукових, технічних, організаційних або соціально-економічних нововведень, які можуть виникати та реалізовуватися на різних стадіях інноваційного процесу [19].

Дослідження інновацій пройшли тривалий шлях розвитку – від класичних економічних концепцій до сучасних комплексних і системних підходів. Фундамент інноваційної теорії економічного зростання було закладено Йозефом Шумпетером, який розглядав інновації як нові поєднання виробничих ресурсів, що реалізуються завдяки підприємницькій ініціативі, наголошуючи, що інновація полягає не лише у створенні нового знання чи винаходу, а передусім у його практичному впровадженні в господарську діяльність. Науковець обґрунтував роль інновацій як ключового чинника економічного розвитку, підкреслюючи, що саме вони спричиняють структурні зрушення та виводять економіку зі стану статичної рівноваги.

Центральним елементом його теорії є концепція «творчого руйнування», відповідно до якої інноваційні процеси одночасно ліквідовують застарілі технології, продукти й організаційні форми та формують нові економічні структури, а провідною фігурою інноваційного

розвитку виступає підприємець-новатор, який поєднує управлінські функції з готовністю до ризику та отримання додаткового економічного ефекту. У межах шумпетерівського підходу інновації розглядаються як дискретні імпульси, що зумовлюють циклічний характер економічного розвитку та забезпечують його динамічність.

Подальший розвиток цих ідей відбувся в рамках неошумпетерівської парадигми, представником якої є Крістофер Фрімен, який пов'язав інноваційну активність із довгостроковими хвилями економічного зростання (циклами Кондратьєва) та заклав теоретичні основи концепції національних інноваційних систем.

Водночас еволюційний підхід до аналізу економічних змін, сформульований Річардом Нельсоном і Сідні Вінтером, акцентує увагу на поведінці фірм, їх здатності до навчання, адаптації та розвитку динамічних компетенцій, відходячи від припущення про повну раціональність економічних агентів.

Сучасні наукові дослідження дедалі більше зміщують акценти з макроекономічного рівня на мікрорівень, зосереджуючись на механізмах поширення інновацій, особливостях управління інноваційними процесами та формуванні інноваційного потенціалу безпосередньо в межах окремих підприємств.

Значний внесок у розвиток теорії інновацій зробив Еверетт Роджерс, який сформував концепцію дифузії інновацій, виокремив ключові складові процесу їх поширення та запропонував класифікацію споживачів інновацій залежно від швидкості їх прийняття, зокрема новаторів, ранніх послідовників, представників ранньої та пізньої більшості, а також відстаючих.

У межах дослідження джерел виникнення інновацій Дональд Г. Маркіз, спільно з Грубером, запропонував модель, відповідно до якої основним поштовхом до інноваційної діяльності найчастіше виступають потреби ринку та споживчий попит, що формує так званий механізм «попит-

тяги». Водночас Стівен Клайн і Натан Розенберг розробили ланцюгову модель інновацій (K–R), яка інтерпретує інноваційний процес як нелінійну систему взаємопов'язаних етапів із постійними зворотними зв'язками між науковими дослідженнями, проектуванням, виробництвом і маркетингом.

У контексті стратегічного менеджменту інновацій науковці наголошують, що результативність інноваційної діяльності значною мірою залежить від організаційних характеристик компанії та прийнятих управлінських рішень. Так, Клейтон М. Крістенсен сформулював теорію підривних інновацій, у межах якої обґрунтував, що навіть ефективно керовані компанії можуть втратити конкурентні позиції через ігнорування нових або спрощених ринкових рішень, які спочатку здаються менш привабливими.

Майкл Л. Ташман і Філіп Андерсон запропонували підхід до класифікації інновацій залежно від їх впливу на ключові компетенції підприємства, розмежувавши поступові зміни, що посилюють наявні компетенції, та радикальні інновації, здатні їх руйнувати. Подальший розвиток цієї типології здійснили Ребекка Хендерсон і Кім Кларк, які ввели поняття архітектурних інновацій і довели, що суттєві зміни можуть виникати не лише через нові компоненти, а й унаслідок переосмислення взаємозв'язків між уже наявними елементами системи, що часто залишається поза увагою усталених компаній.

Важливе теоретичне узагальнення запропонував Девід Тіс, сформувавши концепцію динамічних можливостей, згідно з якою довгостроковий інноваційний розвиток забезпечується здатністю компаній своєчасно виявляти нові можливості, ефективно їх використовувати та адаптуватися до технологічних і ринкових загроз.

Міждисциплінарний підхід до дослідження інновацій у сучасному науковому дискурсі передбачає посилення уваги до процесів кооперації, цифрових перетворень і розвитку організаційної креативності як ключових чинників інноваційного зростання. Так, Генрі Чесбро сформулював і

поширив концепцію «відкритих інновацій», у межах якої обґрунтовується доцільність поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел знань та різних каналів комерціалізації інноваційних рішень [37]. Тереза Амабіле, як одна з провідних дослідниць психологічних аспектів інновацій, акцентувала увагу на значенні особистісної креативності працівників і характеристик робочого середовища як базових передумов формування інноваційного потенціалу організацій [29]. Водночас Фаріхборз здобув наукове визнання завдяки проведенню комплексних метааналізів і розробці ранніх класифікацій, що систематизують технологічні та адміністративні (організаційні) інновації в межах інноваційних процесів підприємств [49].

У сучасних умовах успішна діяльність компаній ґрунтується на поєднанні різних типів інновацій, що дозволяє забезпечити довгострокове зростання, підвищення ефективності та формування стійких конкурентних переваг.

Для систематизації інновацій застосовуються різні класифікаційні підходи, серед яких найбільш поширеними є класифікація за об'єктом змін (відповідно до підходу Й. Шумпетера), за рівнем новизни інноваційних рішень, що відображає масштаб і глибину трансформацій, а також за сферою впливу інновацій у межах бізнес-моделі компанії (модель Doblin). Згідно з концепцією Йозефа Шумпетера, економічний розвиток зумовлюється п'ятьма ключовими видами інноваційних перетворень, до яких належать продуктові, процесні, ринкові, сировинні та організаційні інновації, характеристика яких подана в табл. 1.1.

Класифікація інновацій за рівнем новизни та масштабом їх впливу передбачає виокремлення кількох основних типів.

1. Радикальні (базисні, революційні) інновації пов'язані зі створенням принципово нових продуктів, технологічних процесів або ринкових ніш, що забезпечують суттєвий технологічний чи економічний прорив; такі інновації характеризуються високим рівнем невизначеності та ризику, водночас маючи значний потенціал довгострокової віддачі.

2. Поліпшуючі інновації полягають у поетапному та поступовому вдосконаленні вже існуючих продуктів, послуг або процесів з метою підвищення їхньої якості, функціональності чи зниження витрат, і становлять основу щоденної інноваційної діяльності більшості компаній.

3. Підривні інновації, як правило, з'являються у вигляді простіших і доступніших рішень, орієнтованих на менш привабливі або низькодохідні сегменти ринку, однак у процесі розвитку вони набувають конкурентних переваг і здатні поступово витіснити усталених лідерів, трансформуючи структуру галузі [20].

Таблиця 1.1

Види інноваційних змін за Й. Шумпетером

Вид інновації	Зміст	Приклад
Продуктова (Product)	Розроблення принципово нового продукту або послуги, а також суттєве вдосконалення характеристик уже існуючих товарів з наданням їм нової споживчої цінності.	Створення смартфонів нового покоління, розроблення інноваційних фармацевтичних препаратів.
Процесна (Process)	Запровадження нових або істотно вдосконалених способів виробництва, логістики, збуту чи маркетингової діяльності, які раніше не застосовувалися в галузі.	Використання технологій 3D-друку у виробництві, впровадження потокових ліній, автоматизація складських процесів із застосуванням штучного інтелекту.
Ринкова (Market)	Вихід підприємства на нові ринки збуту або освоєння нових груп споживачів, у тому числі шляхом географічної експансії чи зміни каналів продажу.	Експансія компанії на азійські ринки, просування традиційної продукції серед молодіжної аудиторії через цифрові платформи та соціальні мережі.
Сировинна (Input/Source)	Залучення нових видів сировини, матеріалів або джерел ресурсів, що раніше не використовувалися у виробничому процесі.	Використання екологічної біорозкладної упаковки, застосування відновлюваних джерел енергії (сонячної та вітрової) у виробництві.
Організаційна (Organizational)	Реалізація нових підходів до організації та управління діяльністю підприємства, включаючи зміну організаційної структури, управлінських практик або інтеграційні процеси.	Перехід від жорсткої ієрархічної структури до матричної, впровадження гнучких управлінських методологій (Agile, Scrum), процеси злиття та поглинання.

Джерело: [71].

У сучасному економічному середовищі інноваційний розвиток доцільно трактувати як стратегічну категорію, що значно перевищує рамки лише продуктивних нововведень. Такий системний підхід відображено в моделі Doblin, розробленій консалтинговою компанією Doblin Group (Доблін Груп), яка спирається на результати багаторічних (27 років) емпіричних досліджень інноваційних і креативних практик організацій. У межах цієї моделі сформовано цілісний фреймворк із десяти типів інновацій, що охоплюють ключові напрями функціонування компаній і відображають різноманітні форми створення доданої вартості (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація інновацій за моделлю Doblin

Категорія	Тип інновації	Фокус
1	2	3
Конфігурація (способи формування доходів і організації діяльності компанії)	1. Модель прибутку (Profit Model)	Механізми створення та монетизації цінності, зокрема перехід від разових продажів до моделей регулярних платежів, підписок або сервісних контрактів.
	2. Мережа (Network)	Побудова взаємодії з партнерами, постачальниками та іншими стейкхолдерами через стратегічні альянси, спільні підприємства та платформи відкритих інновацій.
	3. Структура (Structure)	Формування та розподіл ресурсів, активів і людського капіталу, включаючи гнучкі формати зайнятості, внутрішні системи мотивації та стимулювання інноваційної діяльності.
	4. Процес (Process)	Удосконалення способів створення продуктів і послуг шляхом застосування унікальних технологій, стандартизації якості та впровадження принципів бережливого виробництва.
Пропозиція (цінність, яку компанія надає ринку)	5. Характеристики продукту (Product Performance)	Розвиток ключових параметрів продукту через впровадження нових функцій, підвищення надійності, продуктивності та споживчої цінності.
Досвід (взаємодія компанії з клієнтами)	6. Система продукту (Product System)	Створення комплексу взаємопов'язаних продуктів і сервісів навколо основної пропозиції, формування цілісних екосистем (наприклад, інтегровані рішення на кшталт екосистеми Apple).
	7. Сервіс (Service)	Розширення підтримки клієнтів за рахунок післяпродажного обслуговування, гарантійних програм, навчання користувачів і консультаційної підтримки.

Продовження табл. 1.2

1	2	3
	8. Канал (Channel)	Оптимізація способів доведення продуктів і послуг до споживачів через поєднання прямих продажів, електронної комерції та фізичних точок взаємодії.
	9. Бренд (Brand)	Формування унікального позиціонування компанії, створення емоційної прихильності споживачів, підсилення ціннісної пропозиції та позитивного сприйняття бренду.
	10. Залучення клієнтів (Customer Engagement)	Розвиток довгострокової взаємодії з клієнтами шляхом персоналізації, використання елементів гейміфікації, цифрових платформ і соціальних мереж.

Джерело: [42].

Компанії, які обмежуються реалізацією виключно продуктових інновацій (пункти 5–6), зазвичай перебувають у зоні підвищеного ризику, оскільки такі нововведення можуть бути відносно швидко відтворені конкурентами. Натомість найбільш успішні міжнародні компанії, зокрема Amazon та Apple, застосовують комплексний підхід до інноваційного розвитку, поєднуючи різні типи інновацій – у моделі отримання доходів, виробничих процесах, організації діяльності та формуванні споживчого досвіду, що дозволяє створювати стійкі та важкокопійовані конкурентні переваги. З метою уніфікації та стандартизації статистичного обліку інноваційної діяльності інновації класифікуються на чотири базові типи: продуктові, процесні, маркетингові та організаційні (табл. 1.3) [9].

Таблиця 1.3

Класифікація інновацій стандартизації статистичного обліку
інновацій

Тип інновції	Основна спрямованість	Ілюстративні приклади
1	2	3
Продуктові	Орієнтовані на створення принципово нового або суттєво вдосконаленого продукту чи послуги, що відрізняються за функціональними можливостями, споживчими властивостями, складовими елементами або використаними матеріалами.	Розроблення електричного транспортного засобу; запровадження інноваційних фінансових сервісів (онлайн-кредитування); створення нових видів вакцин.

Продовження табл. 1.3

1	2	3
Процесні	Передбачають упровадження нових або істотно модернізованих способів виробництва, обробки чи постачання продукції, включаючи зміни у виробничому обладнанні, програмному забезпеченні або технологічних рішеннях.	Застосування роботизованих систем на виробничих лініях; використання блокчейн-технологій для контролю логістичних процесів; автоматизація аналітики та обробки даних із використанням штучного інтелекту.
Маркетингові	Пов'язані із запровадженням нових підходів до маркетингової діяльності, що охоплюють істотні трансформації дизайну, упаковки, комунікаційної політики, каналів просування або механізмів формування цін.	Оновлення дизайну продукції з метою залучення нових споживчих груп; реалізація вірусних маркетингових кампаній у соціальних мережах; застосування інноваційних моделей ціноутворення (зокрема динамічних).
Організаційні	Спрямовані на впровадження нових підходів до організації бізнес-процесів, управління персоналом, побудови внутрішньої структури підприємства або розвитку зовнішніх партнерських взаємодій.	Використання гнучких методів управління проєктами; формування менш ієрархічної організаційної структури; передача окремих ключових функцій на аутсорсинг.

Джерело: [9].

Вітчизняні науковці пропонують систематизувати інновації за низкою класифікаційних ознак, які відображають різні аспекти інноваційного процесу та його вплив на діяльність підприємств і економіки загалом:

- за масштабом впливу інновацій поділяються на глобальні, локальні, внутрішньоорганізаційні та міжорганізаційні;
- за рівнем розроблення й поширення виокремлюють державні, регіональні, галузеві, корпоративні та фірмові інновації.
- за сферами формування інновації класифікуються на виробничі, фінансові, торговельно-посередницькі, науково-педагогічні, аграрні, правові та інформаційні, тоді як за напрямками діяльності підприємства вони охоплюють техніко-технологічні, екологічні, економічні, соціальні, організаційні та управлінські зміни;
- залежно від ступеня впливу на характер змін інновації поділяють на радикальні, революційні, модифікаційні та комбіновані;

- за спрямованістю дій інновації поділяють на розширюючі, раціоналізуючі та замінюючі;
- за рівнем значущості виділяють базисні, покращуючі інновації та псевдоінновації;
- за результативністю – високоефективні та низькоефективні;
- за ступенем новизни – абсолютні й відносні.

Крім того, інновації класифікують за тривалістю їх життєвого циклу (довготривалі та короткотривалі), за повнотою реалізації інноваційного процесу (повні та мозаїчні), за рівнем ризику (високоризикові та низькоризикові), за глибиною трансформацій (новий варіант, нове покоління, новий вид, новий рід), а також за причинами виникнення, розрізняючи реакційні та стратегічні інновації (рис. 1.1) [8].

Рис. 1.1. Класифікація інновацій

Джерело: [8].

Отже, інновація (нововведення) належить до ключових базових категорій економічної науки та теорії управління, оскільки саме вона

визначає динаміку розвитку економічних систем, забезпечує зростання конкурентоспроможності компаній і сприяє трансформації суспільних процесів. У сучасному розумінні інновація розглядається як результативне впровадження нових ідей, продуктів, технологій, процесів або управлінських рішень у практичну діяльність, що супроводжується створенням економічного та/або соціального ефекту і передбачає їх подальшу комерціалізацію.

У результаті дослідження встановлено, що інновації відіграють визначальну роль у забезпеченні економічного розвитку корпорацій, формуючи основу їх довгострокової конкурентоспроможності та стійкості в умовах глобалізації, цифрової трансформації та зростання ринкової турбулентності. Інноваційна діяльність сприяє підвищенню ефективності виробничих процесів, створенню продуктів і послуг з високою доданою вартістю, оптимізації витрат та адаптації корпоративних структур до змін зовнішнього середовища.

Доведено, що корпорації, які системно інвестують у науково-дослідні розробки, цифрові технології, розвиток інтелектуального капіталу та управлінські інновації, демонструють вищі темпи зростання, кращі фінансові результати та більшу здатність інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості.

Таким чином, інновації виступають не лише інструментом модернізації окремих бізнес-процесів, а й стратегічним фактором економічного розвитку корпорацій, що забезпечує їх адаптивність, сталий розвиток і формування конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

1.2. Інноваційне підприємництво на міжнародних ринках

У сучасних умовах глобалізації та посилення міжнародної конкуренції інноваційне підприємництво стає одним із ключових чинників сталого економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємств на міжнародних ринках. Швидкий розвиток цифрових технологій, поширення економіки знань, інтенсифікація науково-дослідної діяльності та зростання ролі нематеріальних активів формують нову парадигму ведення бізнесу, в межах якої інновації виступають основою створення доданої вартості та довгострокових конкурентних переваг.

Інноваційне підприємництво на міжнародних ринках характеризується здатністю суб'єктів господарювання адаптуватися до різноманітних інституційних, технологічних і культурних середовищ, ефективно комерціалізувати результати наукових досліджень, впроваджувати продуктові, процесні, організаційні та маркетингові інновації з урахуванням глобальних трендів.

Особливого значення набуває інтеграція підприємств у міжнародні інноваційні екосистеми, глобальні ланцюги створення вартості, кластери та мережі співпраці з транснаціональними корпораціями, стартапами, науковими установами та венчурними фондами.

В умовах зростаючої турбулентності світової економіки, геополітичних ризиків та структурних трансформацій міжнародних ринків інноваційне підприємництво виступає не лише інструментом економічного зростання, а й важливим елементом забезпечення економічної стійкості та міжнародної економічної безпеки підприємств. У цьому контексті дослідження особливостей розвитку інноваційного підприємництва на міжнародних ринках, механізмів його підтримки та стратегій інтернаціоналізації є необхідною передумовою формування ефективної моделі виходу підприємств на глобальний простір і зміцнення їх позицій у світовій економіці.

Інноваційне підприємництво на міжнародних ринках є ключовим чинником формування конкурентоспроможності національних економік у глобалізованому середовищі. Воно поєднує підприємницьку ініціативу, науково-технологічні розробки, інноваційні бізнес-моделі та міжнародну експансію, спрямовану на створення доданої вартості та стійке економічне зростання.

У сучасних умовах інноваційне підприємництво виходить за межі локальних ринків і дедалі частіше орієнтується на глобальні ланцюги створення вартості (Global Value Chains, GVC). Це обумовлено такими чинниками:

- інтернаціоналізацією наукових досліджень і розробок (R&D);
- цифровізацією бізнес-процесів;
- зростанням ролі нематеріальних активів;
- інтеграцією ринків капіталу та праці.

Інноваційне підприємництво на міжнародних ринках можна визначити як діяльність суб'єктів господарювання, спрямовану на комерціалізацію інновацій (продуктових, процесних, організаційних, маркетингових) з використанням міжнародних ринків, транснаціональних мереж і глобальних інноваційних екосистем.

Для системного аналізу інноваційного підприємництва доцільно застосовувати багатовимірну класифікацію інновацій.

Таблиця 1.4

Класифікація інновацій у міжнародному підприємстві

Критерій	Види інновацій	Характеристика
За об'єктом	Продуктові	Нові або вдосконалені товари/послуги для міжнародних ринків
	Процесні	Інноваційні технології виробництва, логістики, SCM
	Організаційні	Нові форми управління, міжнародні стартап-мережі
	Маркетингові	Цифровий маркетинг, глобальні платформи
За масштабом	Інкрементальні	Поступові покращення
	Радикальні	Проривні технології та бізнес-моделі
За географією	Локальні	Адаптовані до конкретного ринку
	Глобальні	Орієнтовані на світові ринки

Джерело: [23].

У світовій практиці сформувалися декілька базових моделей інноваційного підприємництва:

1. Born Global Firms – компанії, які з моменту створення орієнтовані на міжнародні ринки. Born Global Firms – це компанії, які з перших років свого існування формують міжнародну стратегію розвитку та одразу орієнтуються на глобальні ринки, минаючи традиційні етапи поступової інтернаціоналізації. Такі компанії активно використовують цифрові технології, електронну комерцію, міжнародні мережі партнерств і глобальні ланцюги створення вартості, що дозволяє їм швидко масштабувати бізнес, залучати іноземних клієнтів і адаптувати продукти до різних ринків, незважаючи на обмежені фінансові та матеріальні ресурси на початкових етапах розвитку.

2. Модель відкритих інновацій (Open Innovation) – залучення зовнішніх знань, стартапів, університетів. Модель відкритих інновацій (Open Innovation) ґрунтується на активному використанні зовнішніх джерел знань і технологій з метою прискорення інноваційного розвитку та зниження витрат на власні науково-дослідні розробки. У межах цієї моделі корпорації залучають стартапи, університети, науково-дослідні інститути, інноваційні хаби та бізнес-акселератори, обмінюються технологіями, ліцензують розробки та спільно реалізують інноваційні проєкти, що підвищує гнучкість інноваційного процесу та сприяє швидшій комерціалізації результатів.

3. Корпоративне інноваційне підприємництво – розвиток стартап-підрозділів у межах ТНК. Корпоративне інноваційне підприємництво передбачає створення та розвиток стартап-підрозділів, внутрішніх венчурних фондів і інноваційних лабораторій у межах транснаціональних корпорацій з метою генерування нових бізнес-ідей, продуктів і технологій. Такий підхід дозволяє поєднати підприємницьку гнучкість стартапів із фінансовими, технологічними та організаційними ресурсами великих корпорацій, сприяючи диверсифікації бізнесу,

оновленню корпоративної культури та збереженню інноваційної динаміки в умовах жорсткої глобальної конкуренції.

4. Платформенні моделі – цифрові екосистеми (FinTech, AgriTech, HealthTech). Платформенні моделі базуються на створенні цифрових екосистем, які об'єднують виробників, споживачів, розробників і партнерів на єдиній технологічній платформі, забезпечуючи ефект мережевої взаємодії та масштабування. У сферах FinTech, AgriTech, HealthTech та інших високотехнологічних галузях платформенні моделі дозволяють швидко інтегрувати інноваційні рішення, обробляти великі масиви даних, персоналізувати продукти та послуги, знижувати транзакційні витрати й формувати нові джерела доходів, перетворюючи цифрові платформи на ключовий інструмент інноваційного розвитку міжнародних компаній.

Таблиця 1.5

Порівняльна характеристика моделей інноваційного підприємництва

Модель	Ключова ідея	Переваги	Ризики
Born Global	Швидка інтернаціоналізація	Високі темпи зростання	Валютні та регуляторні ризики
Open Innovation	Співпраця	Зниження витрат R&D	Втрата ІВ
Корпоративна	Синергія	Доступ до ресурсів	Бюрократизація
Платформенна	Масштабування	Мережеві ефекти	Кіберризики

Джерело: [17-23].

Формування інноваційного підприємництва визначається сукупністю макро- та мікрофакторів.

Таблиця 1.6

Фактори розвитку інноваційного підприємництва

Рівень	Фактор	Вплив
Макро	Державна інноваційна політика	Стимулювання R&D
	Інституційне середовище	Захист прав ІВ
	Інтеграція до ЄС	Доступ до програм Horizon Europe
Мікро	Людський капітал	Креативність, цифрові навички
	Фінансові ресурси	Венчурний капітал
	Цифрові технології	Зниження транзакційних витрат

Джерело: [17-23].

Отже, на макрорівні:

1. Державна інноваційна політика визначає загальні умови розвитку інноваційної діяльності через формування нормативно-правової бази, податкових стимулів, державних програм підтримки НДДКР, стартапів і високотехнологічних галузей, а також через фінансування науки, освіти та інноваційної інфраструктури. Ефективна державна інноваційна політика сприяє зниженню інноваційних ризиків, активізації інвестиційної діяльності та підвищенню міжнародної конкурентоспроможності національних і міжнародних компаній.

2. Інституційне середовище охоплює сукупність формальних і неформальних інститутів, які впливають на інноваційний розвиток, зокрема якість державного управління, рівень захисту прав інтелектуальної власності, розвиток фінансових ринків, інноваційної інфраструктури (технопарки, інкубатори, кластери) та ділового клімату. Сприятливе інституційне середовище забезпечує стабільність, прозорість і передбачуваність інноваційних процесів, стимулюючи залучення іноземних інвестицій і трансфер технологій.

3. Інтеграція до ЄС створює додаткові можливості для інноваційного розвитку через гармонізацію стандартів і регуляторних вимог, доступ до європейських програм фінансування (Horizon Europe, Erasmus+, Digital Europe), участь у міжнародних науково-дослідних проєктах та інтеграцію у європейські ланцюги створення доданої вартості. Водночас євроінтеграція підвищує конкуренцію, що стимулює компанії до впровадження інновацій і модернізації бізнес-моделей.

На мікрорівні:

1. Людський капітал є ключовим внутрішнім фактором інноваційного розвитку компаній і включає рівень освіти, професійних компетенцій, креативності, управлінських навичок і здатності персоналу до навчання та адаптації. Інвестиції в розвиток людського капіталу, корпоративну культуру інновацій та системи мотивації сприяють генерації

нових ідей, підвищенню продуктивності праці та ефективності інноваційних процесів.

2. Фінансові ресурси визначають можливості компаній щодо фінансування науково-дослідних розробок, впровадження нових технологій і масштабування інноваційних проєктів. Достатній рівень фінансового забезпечення, диверсифікація джерел фінансування (власні кошти, венчурний капітал, кредити, гранти) та ефективне фінансове управління знижують інноваційні ризики і підвищують результативність інноваційної діяльності.

3. Цифрові технології виступають каталізатором інноваційного розвитку, забезпечуючи автоматизацію бізнес-процесів, використання великих даних, штучного інтелекту, хмарних рішень та цифрових платформ. Їх упровадження дозволяє компаніям прискорювати розробку та комерціалізацію інновацій, підвищувати операційну ефективність, покращувати взаємодію з клієнтами та формувати нові конкурентні переваги на міжнародних ринках.

Для кількісної оцінки ефективності інноваційного підприємництва використовуються фінансові та нефінансові показники.

Формула інтегральної інноваційної ефективності:

$$IE = \alpha RDI + \beta IP + \gamma GS + \delta ESG \quad (1.1)$$

де: RDI – інтенсивність інвестицій у R&D;

IP – інноваційна продуктивність;

GS – темпи зростання міжнародних продажів;

ESG – індекс сталого розвитку;

$\alpha, \beta, \gamma, \delta$ – вагові коефіцієнти.

Інноваційне підприємництво супроводжується підвищеним рівнем ризику.

Таблиця 1.7

Основні ризики інноваційного підприємництва

Група ризиків	Зміст	Механізми мінімізації
Технологічні	Невдача R&D	Диверсифікація портфеля
Фінансові	Нестача капіталу	Венчурне фінансування
Ринкові	Неприйняття інновації	Lean-підхід
Геополітичні	Санкції, війни	Локалізація ринків

Джерело: [17-23].

Технологічні ризики пов'язані з високою невизначеністю результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (R&D), що може проявлятися у технічній нездійсненності інноваційного проекту, перевищенні запланованих термінів розробки, невідповідності отриманих технологічних рішень ринковим вимогам або швидкому моральному старінні технологій. Для мінімізації таких ризиків доцільним є застосування диверсифікації інноваційного портфеля, паралельної розробки кількох альтернативних технологічних рішень, поетапного фінансування R&D та використання відкритих інновацій і стратегічних партнерств з науково-дослідними центрами.

Фінансові ризики виникають унаслідок значних інвестиційних потреб інноваційних проєктів, високої вартості розробок, тривалого періоду окупності та нестачі внутрішніх фінансових ресурсів корпорації. Вони можуть призводити до зриву реалізації інновацій, зниження фінансової стійкості або відмови від перспективних проєктів. Ефективними механізмами мінімізації фінансових ризиків є залучення венчурного капіталу, використання інструментів проєктного та грантового фінансування, формування стратегічних альянсів, а також поєднання власних і зовнішніх джерел інвестування.

Ринкові ризики пов'язані з невизначеністю попиту на інноваційні продукти або послуги, можливим неприйняттям інновації споживачами, низькою готовністю ринку до нових рішень, появою конкурентних аналогів

або помилками в позиціонуванні продукту. Для зниження цих ризиків доцільним є застосування Lean-підходу, що передбачає тестування мінімально життєздатного продукту (MVP), активне залучення споживачів до процесу розробки, використання гнучких маркетингових стратегій та оперативну адаптацію інновації до потреб ринку.

Геополітичні ризики зумовлені впливом зовнішніх факторів, таких як міжнародні санкції, військові конфлікти, торговельні обмеження, політична нестабільність і порушення глобальних ланцюгів постачання, що можуть суттєво обмежувати доступ корпорацій до ринків, ресурсів і технологій. Мінімізація геополітичних ризиків досягається шляхом локалізації виробництва та збуту, диверсифікації ринків присутності, розвитку регіональних партнерств, створення альтернативних логістичних маршрутів і підвищення автономності ключових бізнес-процесів.

Також, інноваційне підприємництво сприяє підвищенню технологічного рівня економіки, формуванню експортного потенціалу та інтеграції країни у глобальні ринки. Для України в умовах європейської інтеграції інноваційне підприємництво виступає ключовим інструментом відновлення економіки, розвитку МСП та формування стійкої міжнародної конкурентоспроможності.

Отже, інноваційне підприємництво на міжнародних ринках є складним багаторівневим процесом, що поєднує інновації, підприємницький ризик та міжнародну експансію. Його розвиток потребує ефективної державної політики, доступу до фінансування, розвитку людського капіталу та інтеграції у глобальні інноваційні екосистеми. В умовах сучасних глобальних викликів інноваційне підприємництво стає стратегічним чинником довгострокового економічного зростання та міжнародної конкурентоспроможності.

Інноваційне підприємництво на міжнародних ринках виступає ключовим чинником довгострокової конкурентоспроможності підприємств у глобалізованій економіці. Впровадження технологічних, організаційних та

управлінських інновацій дає змогу компаніям адаптуватися до динамічних змін зовнішнього середовища, скорочувати транзакційні витрати, підвищувати продуктивність і створювати унікальну споживчу цінність для різних регіональних ринків.

Дослідження показує, що успішне інноваційне підприємництво на міжнародному рівні ґрунтується на поєднанні власного інноваційного потенціалу з можливостями глобальних інноваційних екосистем. Участь у міжнародних кластерах, мережах трансферу технологій, науково-дослідних консорціумах та цифрових платформах дозволяє підприємствам прискорювати комерціалізацію інновацій, зменшувати ризики виходу на зовнішні ринки та ефективніше інтегруватися у світові ланцюги доданої вартості.

Водночас інноваційне підприємництво на міжнародних ринках супроводжується підвищеним рівнем ризиків, пов'язаних з регуляторними відмінностями, геополітичною нестабільністю, технологічною конкуренцією та культурними бар'єрами. Це зумовлює необхідність формування гнучких стратегій інноваційного розвитку, диверсифікації ринків збуту, застосування відкритих інновацій та використання цифрових інструментів управління ризиками.

Особливої актуальності інноваційне підприємництво набуває для підприємств країн з перехідною та посткризовою економікою, зокрема України, де інновації є важливим інструментом інтеграції у європейський та глобальний економічний простір. Орієнтація на високотехнологічні ніші, розвиток стартап-екосистем, залучення міжнародних інвестицій та участь у програмах ЄС сприяють підвищенню міжнародної конкурентоспроможності національного бізнесу.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що інноваційне підприємництво на міжнародних ринках є не лише джерелом економічного зростання, а й стратегічним інструментом забезпечення стійкого розвитку та економічної безпеки підприємств. Його ефективна реалізація потребує

системного підходу, поєднання інноваційної стратегії з міжнародною, а також активної взаємодії бізнесу, держави та науково-освітнього середовища.

1.3. Теоретико-прикладні основи інноваційного розвитку міжнародних компаній

У сучасних умовах діяльність міжнародних компаній переважно здійснюється у форматі транснаціональних (ТНК) або багатонаціональних корпорацій (МНК). Багатонаціональне підприємство, яке також у науковій літературі визначається як багатонаціональна чи міжнародна корпорація, являє собою господарську структуру, що здійснює виробництво товарів або надання послуг на території двох і більше країн. При цьому така компанія, як правило, має штаб-квартиру в одній країні – країні походження, тоді як її операційна діяльність реалізується через філії або дочірні структури в інших державах, які виступають країнами перебування [51].

Транснаціональні корпорації, своєю чергою, є великими корпоративними утвореннями, що функціонують у кількох національних економіках, мають централізовану систему управління в країні базування та розгалужену мережу дочірніх компаній за кордоном, що дає змогу їм здійснювати виробничу, комерційну та сервісну діяльність на глобальному рівні та сприяти інтеграції економік різних країн у світовий господарський простір.

Основними характеристиками транснаціональних корпорацій є те, що вони провадять господарську діяльність у багатьох країнах і регіонах світу, охоплюючи виробництво, збут, торговельні операції та обслуговування споживачів на міжнародному рівні, а для реалізації власних стратегічних інтересів формують розгалужену мережу дочірніх компаній, філій і представництв у різних державах.

Транснаціональні корпорації здійснюють суттєвий вплив на функціонування глобальної економіки та відіграють ключову роль у процесах глобалізації, сприяючи інтеграції національних ринків, поширенню технологій, знань і управлінських практик між країнами, що стимулює зростання світового виробництва та економічного розвитку загалом.

Важливою рисою таких компаній є гнучка організаційна структура, яка забезпечує здатність швидко адаптуватися до змін у міжнародному економічному середовищі, оперативно коригувати стратегії відповідно до коливань попиту та ринкових умов у різних країнах, що дозволяє їм зберігати конкурентні позиції на світових ринках.

Значну увагу транснаціональні корпорації приділяють упровадженню інновацій і сучасних технологій, активно інвестують у науково-дослідну та дослідно-конструкторську діяльність з метою вдосконалення продукції, виробничих і управлінських процесів, що є важливим чинником підвищення їх конкурентоспроможності.

Окрім економічного ефекту, діяльність транснаціональних корпорацій має відчутний соціально-економічний вплив на країни присутності, проявляючись у створенні робочих місць, формуванні податкових надходжень до державних бюджетів, стимулюванні технологічного розвитку та покращенні рівня життя населення.

Водночас їх функціонування посилює конкуренцію на ринках, що сприяє підвищенню якості товарів і послуг, зниженню цін та розширенню асортименту для споживачів. Діяльність транснаціональних корпорацій регулюється державними органами країн, у яких вони працюють, і передбачає обов'язкове дотримання національного законодавства, нормативних вимог та врахування інтересів державних інституцій під час формування і реалізації корпоративних стратегій [6].

На рівні окремої компанії інноваційний розвиток розглядається як комплексний процес, що формується на основі взаємодії трьох ключових

складових: інноваційного потенціалу, який відображає наявні ресурси та можливості для створення нововведень, інноваційної діяльності як безпосереднього процесу розробки та впровадження інновацій, а також інноваційного клімату, що характеризує внутрішні й зовнішні умови, сприятливі для інноваційного зростання (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Елементи інноваційного розвитку

Елемент	Сутність	Роль
Інноваційний потенціал	Спроможність компанії ініціювати та підтримувати інноваційні перетворення, що формується на основі сукупності фінансових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів і людського капіталу.	Формування ресурсної основи та організаційних передумов для виникнення і розвитку інноваційних ідей.
Інноваційна діяльність	Системний процес трансформації наявного потенціалу в прикладні інноваційні рішення, який охоплює науково-дослідні роботи, інженерні розробки, впровадження та подальшу комерціалізацію.	Переведення інноваційних ідей у нові продукти, технології та бізнес-процеси.
Інноваційний клімат (культура)	Сукупність організаційних умов і цінностей, що сприяють інноваційній активності, включаючи механізми мотивації, підтримку ініціатив, прийняття ризику та розвиток співпраці.	Забезпечення безперервності, стабільності та відтворюваності інноваційного розвитку компанії.

Джерело: узагальнено за [1; 7; 22].

Інноваційний розвиток міжнародних компаній є ключовою умовою забезпечення їх довгострокової конкурентоспроможності в умовах глобалізації, цифрової трансформації та зростаючої турбулентності світової економіки. У сучасній економічній науці інноваційний розвиток розглядається не лише як процес створення та впровадження нових продуктів і технологій, а як комплексна система змін, що охоплює організаційні структури, бізнес-моделі, управлінські підходи, фінансові інструменти та міжнародні мережі взаємодії.

Еволюція концепції інноваційного розвитку тісно пов'язана з трансформацією економічних теорій. Початково інновації розглядалися у

межах класичної та неокласичної економічної теорії як екзогенний фактор зростання. Значний внесок у формування інноваційної парадигми зробив Й. Шумпетер, який визначив інновації як «нові комбінації» факторів виробництва та пов'язав їх із підприємницькою активністю. Подальший розвиток теорії інновацій відбувався у рамках еволюційної економіки, теорії ендогенного зростання, інституціональної економіки та теорії національних і регіональних інноваційних систем.

Для міжнародних компаній інноваційний розвиток набуває особливого значення у зв'язку з необхідністю адаптації до різних інституційних середовищ, культурних особливостей, рівнів технологічного розвитку країн та регіонів присутності. У цьому контексті інновації стають інструментом не лише економічного зростання, а й стратегічного позиціонування компаній на глобальних ринках.

У сучасній науковій літературі виділяють декілька ключових теоретичних підходів до аналізу інноваційного розвитку міжнародних компаній:

1. Еволюційний підхід базується на ідеї безперервного розвитку компаній через накопичення знань, технологічне навчання та адаптацію до змін зовнішнього середовища. Згідно з цим підходом, інновації мають кумулятивний характер і формуються у процесі взаємодії компаній з ринками, науково-дослідними установами та державними інститутами.

2. Ресурсно-орієнтований підхід (RBV) розглядає інноваційний розвиток як результат ефективного використання унікальних ресурсів і компетенцій компанії, зокрема інтелектуального капіталу, технологічних знань, брендів та організаційних здібностей.

3. Інституціональний підхід акцентує увагу на ролі формальних і неформальних інститутів, які визначають умови здійснення інноваційної діяльності в різних країнах. Для міжнародних компаній цей підхід є особливо важливим, оскільки вони функціонують у багаторівневому інституційному середовищі.

4. Мережевий підхід підкреслює значення стратегічних альянсів, кластерів, глобальних ланцюгів створення вартості та відкритих інновацій як основи інноваційного розвитку міжнародного бізнесу.

Інноваційний розвиток є складовою стратегічного управління міжнародними компаніями та інтегрується у корпоративні, бізнес- та функціональні стратегії. У сучасних умовах інноваційна стратегія розглядається як довгостроковий план формування та використання інноваційного потенціалу компанії з метою досягнення стійких конкурентних переваг.

Для міжнародних компаній характерним є поєднання глобальних і локальних інноваційних стратегій. Глобальна стратегія орієнтована на стандартизацію технологій та продуктів, тоді як локальна – на адаптацію інновацій до специфіки національних ринків. Оптимальне поєднання цих підходів дозволяє досягати ефекту синергії та знижувати витрати на інноваційну діяльність.

Інноваційний розвиток міжнародних компаній формується під впливом сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів. До внутрішніх належать: рівень науково-дослідного потенціалу, кваліфікація персоналу, корпоративна культура, фінансові ресурси, система управління знаннями. Зовнішні фактори охоплюють макроекономічні умови, державну інноваційну політику, рівень розвитку інфраструктури, інтенсивність конкуренції та глобальні технологічні тренди.

Особливу роль відіграють фактори міжнародного середовища, зокрема доступ до глобальних ринків капіталу, транснаціональні мережі знань, міжнародні стандарти та регуляторні режими.

Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку міжнародних компаній включає систему форм, методів та інструментів управління інноваційною діяльністю. До основних елементів такого механізму належать:

- стратегічне планування інновацій;

- фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт;
- управління портфелем інноваційних проєктів;
- система мотивації та стимулювання інноваційної активності персоналу;
- захист і комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності.

У світовій практиці сформувалися різні моделі інноваційного розвитку міжнародних компаній: лідерська (орієнтація на радикальні інновації), адаптивна (удосконалення наявних продуктів і технологій), відкрита інноваційна модель (залучення зовнішніх знань і партнерів), а також цифрово-орієнтована модель, що базується на використанні ІКТ та штучного інтелекту.

Транснаціональні корпорації є ключовими суб'єктами глобальної інноваційної системи. Вони концентрують значну частину світових витрат на НДДКР, формують міжнародні дослідницькі мережі та сприяють трансферу технологій між країнами.

Цифрова трансформація радикально змінює підходи до інноваційного розвитку міжнародних компаній. Використання великих даних, хмарних технологій, штучного інтелекту та платформних рішень підвищує ефективність інноваційних процесів і прискорює виведення нових продуктів на глобальні ринки.

У сучасних умовах інноваційний розвиток тісно пов'язаний із концепцією сталого розвитку. Міжнародні компанії все частіше орієнтують інновації на досягнення екологічних, соціальних та управлінських цілей (ESG), що підвищує їхню репутацію та інвестиційну привабливість.

Практична реалізація інноваційного розвитку передбачає застосування сучасних інструментів управління: бізнес-інкубаторів, корпоративних венчурних фондів, акселераторів, відкритих інноваційних платформ.

Оцінювання ефективності інноваційного розвитку міжнародних компаній здійснюється за допомогою системи кількісних і якісних показників, що відображають фінансові результати, технологічний прогрес та ринкову позицію компанії.

Інноваційна діяльність міжнародних компаній супроводжується високим рівнем ризиків, зокрема фінансових, технологічних, інституційних та геополітичних.

Важливу роль у стимулюванні інноваційного розвитку відіграють державні та наднаціональні інституції, зокрема Європейський Союз, через програми Horizon Europe, Digital Europe та інші.

Серед ключових тенденцій інноваційного розвитку міжнародних компаній слід виокремити зростання ролі штучного інтелекту, розвиток зеленої економіки, посилення мережевої взаємодії та глобальну конкуренцію за таланти.

Теоретико-прикладні основи інноваційного розвитку міжнародних компаній формують цілісну концептуальну базу для розуміння механізмів забезпечення їх конкурентоспроможності та сталого зростання в умовах глобальних трансформацій.

Такими чином, ТНК використовують інновації для навігації в умовах волатильності, трансформації робочої сили та дотримання клієнтоорієнтованих стратегій. Основними характеристиками інноваційного розвитку сучасних міжнародних компаній – транснаціональних корпорацій є:

– технологічна глибина та цифрова трансформація – ШІ використовується не лише для автоматизації, але й для проактивного виявлення нових можливостей, аналізуючи патенти, стартапи та ринкові зрушення, генеративний ШІ підвищує продуктивність працівників майже на 40% у певних завданнях;

- автономні системи та роботизація – перехід від пілотних проєктів до практичного широкого розгортання фізичних робіт та цифрових агентів, які можуть навчатися, адаптуватися та співпрацювати;

- розподілена інфраструктура – зростання обчислень на периферії для швидшої обробки даних та прийняття рішень у реальному часі, особливо важливе для IoT та автономних систем

- нові моделі співпраці людина-машин – використання природних інтерфейсів, мультимодальних вхідних даних та адаптивного інтелекту (наприклад, голосові помічники, доповнена реальність) для більш продуктивної співпраці між людьми та інтелектуальними системами;

- сталість та ESG-інновації – інвестиції в чисту енергію, екологічні, соціальні та управлінські (ESG) фактори інтегруються у більшість інвестиційних стратегій ТНК, часто під тиском нових регуляторних вимог, що стимулює інновації в галузі циркулярної економіки, декарбонізації та створення стійких ланцюгів поставок;

- клієнтоорієнтованість та персоналізація – персоналізація як драйвер доходу: високоефективні компанії отримують на 40% більше зростання доходу завдяки стратегіям персоналізації, які вимагають інновацій у зборі, аналізі даних та наданні послуг

- інноваційна інфраструктура та екосистеми – державна та корпоративна підтримка створення технологічних кластерів, які допомагають компаніям отримувати доступ до високотехнологічного обладнання та спеціалізованих ресурсів. Міжнародні компанії все частіше співпрацюють із користувачами, стартапами та іншими стейкхолдерами для спільного розроблення гнучких та адаптивних рішень.

У ході дослідження теоретико-прикладних основ інноваційного розвитку міжнародних компаній встановлено, що інновації є ключовим чинником забезпечення їх довгострокової конкурентоспроможності, адаптивності та стійкості в умовах глобалізації, цифрової трансформації та зростаючої турбулентності світових ринків. Узагальнення наукових

підходів до трактування поняття «інновації» дало змогу розглядати їх як комплексний процес і результат, що поєднує технологічні, організаційні, управлінські, соціальні та екологічні зміни, спрямовані на створення доданої вартості та комерційного ефекту.

Обґрунтовано, що інноваційний розвиток міжнародних компаній формується на основі взаємодії ключових елементів, зокрема інноваційного потенціалу, інноваційної діяльності та інноваційного клімату (культури), які у сукупності створюють передумови для генерації, реалізації та масштабування інноваційних рішень у глобальному середовищі. Доведено, що наявність потужної ресурсної бази без ефективних механізмів її використання та сприятливого організаційного середовища не гарантує інноваційного прориву, що зумовлює необхідність системного підходу до управління інноваціями.

Виявлено, що практична реалізація інноваційного розвитку міжнародних компаній залежить від здатності інтегрувати науково-дослідну діяльність, цифрові технології, управління людським капіталом і стратегічне планування в єдину інноваційну систему, орієнтовану на потреби глобальних ринків. Особливу роль у цьому процесі відіграє інноваційна культура, яка стимулює креативність, підприємницьке мислення, прийняття обґрунтованих ризиків та міжфункціональну співпрацю.

Загалом встановлено, що ефективний інноваційний розвиток міжнародних компаній потребує поєднання теоретичних концепцій інновацій з прикладними інструментами їх реалізації, що дозволяє не лише підвищувати економічні результати діяльності, а й забезпечувати стійкий розвиток, відповідність глобальним викликам та формування стратегічних переваг у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 1

Визначено, що інновація (нововведення) належить до ключових базових категорій економічної науки та теорії управління, оскільки саме вона визначає динаміку розвитку економічних систем, забезпечує зростання конкурентоспроможності компаній і сприяє трансформації суспільних процесів. У сучасному розумінні інновація розглядається як результативне впровадження нових ідей, продуктів, технологій, процесів або управлінських рішень у практичну діяльність, що супроводжується створенням економічного та/або соціального ефекту і передбачає їх подальшу комерціалізацію. У результаті дослідження встановлено, що інновації відіграють визначальну роль у забезпеченні економічного розвитку корпорацій, формуючи основу їх довгострокової конкурентоспроможності та стійкості в умовах глобалізації, цифрової трансформації та зростання ринкової турбулентності. Інноваційна діяльність сприяє підвищенню ефективності виробничих процесів, створенню продуктів і послуг з високою доданою вартістю, оптимізації витрат та адаптації корпоративних структур до змін зовнішнього середовища. Доведено, що корпорації, які системно інвестують у науково-дослідні розробки, цифрові технології, розвиток інтелектуального капіталу та управлінські інновації, демонструють вищі темпи зростання, кращі фінансові результати та більшу здатність інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості. Таким чином, інновації виступають не лише інструментом модернізації окремих бізнес-процесів, а й стратегічним фактором економічного розвитку корпорацій, що забезпечує їх адаптивність, сталий розвиток і формування конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Дослідження показує, що успішне інноваційне підприємництво на міжнародному рівні ґрунтується на поєднанні власного інноваційного потенціалу з можливостями глобальних інноваційних екосистем. Участь у

міжнародних кластерах, мережах трансферу технологій, науково-дослідних консорціумах та цифрових платформах дозволяє підприємствам прискорювати комерціалізацію інновацій, зменшувати ризики виходу на зовнішні ринки та ефективніше інтегруватися у світові ланцюги доданої вартості. Узагальнюючи, можна стверджувати, що інноваційне підприємництво на міжнародних ринках є не лише джерелом економічного зростання, а й стратегічним інструментом забезпечення стійкого розвитку та економічної безпеки підприємств. Його ефективна реалізація потребує системного підходу, поєднання інноваційної стратегії з міжнародною, а також активної взаємодії бізнесу, держави та науково-освітнього середовища.

У ході дослідження теоретико-прикладних основ інноваційного розвитку міжнародних компаній встановлено, що інновації є ключовим чинником забезпечення їх довгострокової конкурентоспроможності, адаптивності та стійкості в умовах глобалізації, цифрової трансформації та зростаючої турбулентності світових ринків. Узагальнення наукових підходів до трактування поняття «інновації» дало змогу розглядати їх як комплексний процес і результат, що поєднує технологічні, організаційні, управлінські, соціальні та екологічні зміни, спрямовані на створення доданої вартості та комерційного ефекту.

Обґрунтовано, що інноваційний розвиток міжнародних компаній формується на основі взаємодії ключових елементів, зокрема інноваційного потенціалу, інноваційної діяльності та інноваційного клімату (культури), які у сукупності створюють передумови для генерації, реалізації та масштабування інноваційних рішень у глобальному середовищі. Доведено, що наявність потужної ресурсної бази без ефективних механізмів її використання та сприятливого організаційного середовища не гарантує інноваційного прориву, що зумовлює необхідність системного підходу до управління інноваціями.

Виявлено, що практична реалізація інноваційного розвитку міжнародних компаній залежить від здатності інтегрувати науково-дослідну діяльність, цифрові технології, управління людським капіталом і стратегічне планування в єдину інноваційну систему, орієнтовану на потреби глобальних ринків. Особливу роль у цьому процесі відіграє інноваційна культура, яка стимулює креативність, підприємницьке мислення, прийняття обґрунтованих ризиків та міжфункціональну співпрацю.

Загалом встановлено, що ефективний інноваційний розвиток міжнародних компаній потребує поєднання теоретичних концепцій інновацій з прикладними інструментами їх реалізації, що дозволяє не лише підвищувати економічні результати діяльності, а й забезпечувати стійкий розвиток, відповідність глобальним викликам та формування стратегічних переваг у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ

2.1. Транснаціоналізація та інноваційні напрями міжнародного бізнесу в сучасних умовах

Транснаціоналізація виступає одним із визначальних процесів розвитку світової економіки та міжнародного бізнесу, відображаючи більш високий, якісно новий етап інтернаціоналізації господарської діяльності. Вона характеризується поглибленням глобальної економічної інтеграції, що відбувається внаслідок здійснення масштабних міжнародних операцій транснаціональними корпораціями (ТНК) та транснаціональними банками (ТНБ).

У межах даного процесу транснаціоналізація проявляється, по-перше, у розширенні міжнародної економічної діяльності компаній промислового, фінансового та сервісного секторів за межі національних ринків, що зумовлює їх трансформацію з національних суб'єктів господарювання у транснаціональні структури; по-друге, у формуванні міжнародного виробництва в межах ТНК, яке координується з єдиного управлінського центру – материнської компанії, але територіально розміщується в різних країнах через мережу дочірніх підприємств і філій; по-третє, в інтернаціоналізації виробничих процесів і науково-технічного розвитку, за якої глобальний ринок визначає єдині стандарти якості, ефективності та технологічного рівня; по-четверте, у тісному переплетенні капіталів шляхом злиттів і поглинань іноземних компаній, створення спільних підприємств та активного залучення фінансових ресурсів міжнародних банківських інституцій.

Транснаціоналізацію доцільно розглядати як вищу стадію еволюції міжнародного бізнесу, оскільки саме на цьому рівні компанії досягають найвищого ступеня інтеграції у світову економіку. У процесі свого розвитку міжнародний бізнес проходить п'ять послідовних етапів.

1. На національному етапі компанія зосереджує основну діяльність на внутрішньому ринку, а експортні операції мають випадковий або нерегулярний характер.

2. Міжнародний етап характеризується систематичним здійсненням експортної діяльності та створенням перших закордонних підрозділів, зокрема збутових або представницьких, водночас ключові управлінські функції та виробничі потужності залишаються в країні походження компанії.

3. На багатонаціональному етапі (МНК) підприємство орієнтується на специфіку окремих національних ринків, адаптуючи продукцію, маркетингові інструменти й управлінські рішення до локальних умов, що зумовлює високу чутливість до місцевих особливостей за відносно низького рівня глобальної координації.

4. Глобальний етап передбачає інтеграцію операцій компанії у світовому масштабі з метою досягнення ефекту масштабу, зниження витрат і стандартизації бізнес-процесів, що забезпечує високий рівень глобальної інтеграції за обмеженої локальної адаптації.

5. Найвищим щаблем розвитку є транснаціональний етап (ТНК), на якому компанія поєднує глобальну ефективність зі здатністю гнучко реагувати на специфічні умови окремих національних ринків.

Водночас на рівень конкурентоспроможності транснаціональних корпорацій окремих країн суттєво впливають позиції цих країн у міжнародних рейтингах конкурентоспроможності та інноваційного розвитку (рис. 2.1).

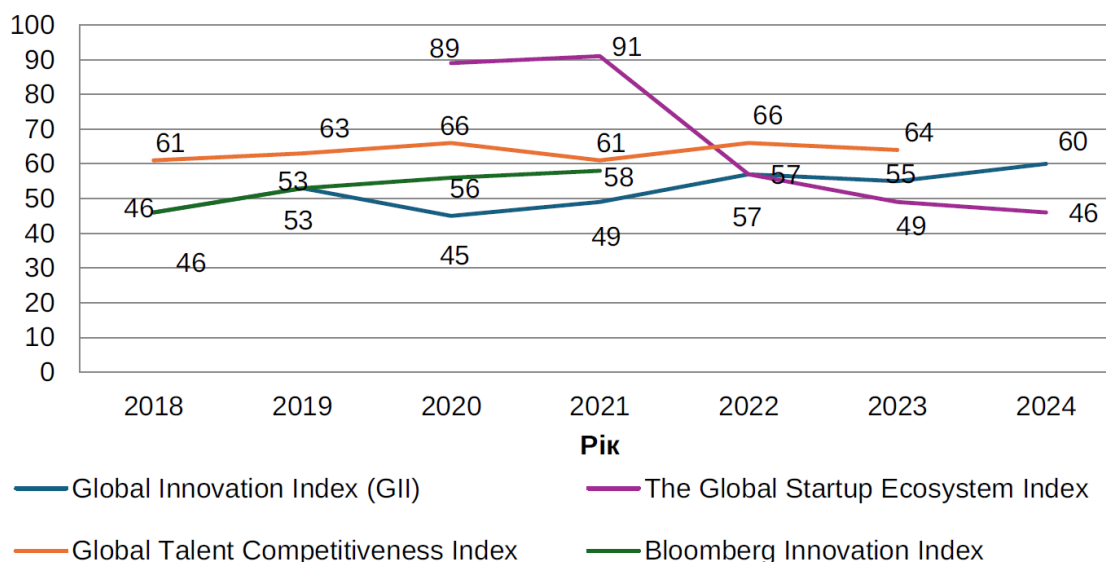

Рис. 1.1. Місце України у глобальних рейтингах інноваційного розвитку

Джерело: [11].

Основними міжнародними індикаторами, що використовуються для оцінювання рівня інноваційного розвитку країн та економік, є:

1. Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index (GII));
2. Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index (GCI));
3. Індекс інноваційного розвитку Європейського інноваційного табло (Innovation Union Scoreboard (EIS));
4. Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (Global Talent Competitiveness Index (GTCI));
5. Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index (BII));
6. Індекс готовності до передових технологій (Frontier Technologies Readiness Index) [36; 55–58; 73; 78; 87].

Зазначені рейтинги дозволяють комплексно оцінити інноваційний потенціал, рівень технологічного розвитку, якість людського капіталу та конкурентні позиції економік у глобальному середовищі. Індекс готовності

до передових технологій охоплює 170 національних економік, при цьому у 2024 році найвищі значення за шкалою від 0 до 1 продемонстрували Сполучені Штати Америки, Швеція та Велика Британія.

Залежно від отриманих результатів країни класифікуються на чотири групи за 25-перцентильним розподілом: економіки з низьким рівнем готовності, нижче середнього, вище середнього та високим рівнем технологічної готовності. Як видно з табл. 2.1 лідерами проривних технологій є США, Швеція, Велика Британія, Нідерланди та Сінгапур. Україна попри воєнні дії, хоча і погіршила позиції на 2 в.п., має рівень розвитку проривних технологій вище середнього.

Таблиця 2.1

Індекс проривних технологій в окремих країнах світу

Країна	Індекс (2024)	Рейтинг							
		2024 р.	2022 р.	2022 / 2024 рр.	ІСТ	Навички	R&D	Індустрія	Фінанси
США	1,00	1	1	=	4	17	2	17	2
Швеція	0,97	2	2	=	17	2	15	7	14
Велика Британія	0,96	3	3	=	18	12	6	14	17
Нідерланди (Королівство)	0,95	4	5	↑	3	6	13	11	31
Сінгапур	0,94	5	4	↓	12	5	20	4	11
Швейцарія	0,93	6	6	=	25	14	11	3	7
Республіка Корея	0,93	7	9	↑	14	32	4	13	5
Німеччина	0,93	8	7	↓	26	18	5	12	34
Ірландія	0,91	9	12	↑	27	11	28	1	116
Франція	0,90	10	14	↑	7	21	8	24	19
Фінляндія	0,90	11	8	↓	33	8	23	16	29
Бельгія	0,90	12	11	↓	11	9	24	22	42
Канада	0,89	13	13	=	6	24	9	32	16
Гонконг, Китай	0,89	14	10	↓	22	20	29	2	1
Ізраїль	0,89	15	18	↑	31	16	21	5	43
Австралія	0,87	16	15	↓	44	1	12	70	12
Люксембург	0,87	17	19	↑	2	13	47	29	25
Норвегія	0,86	18	16	↓	10	7	27	54	13
Данія	0,86	19	17	↓	42	10	22	30	9
Японія	0,84	20	20	=	16	62	7	19	4
Китай	0,84	21	28	↑	101	64	1	6	3
Україна	0,63	57	55	↓	71	52	48	60	120
Сьєра Леоне	0,00	170	170	=	149	158	153	103	170

Джерело: [78].

Інноваційні напрями міжнародного бізнесу в сучасних умовах характеризуються значною мірою прискореною цифровізацією, фокусом на сталому розвитку (ESG) та використанням проривних технологій (рис. 2.2).

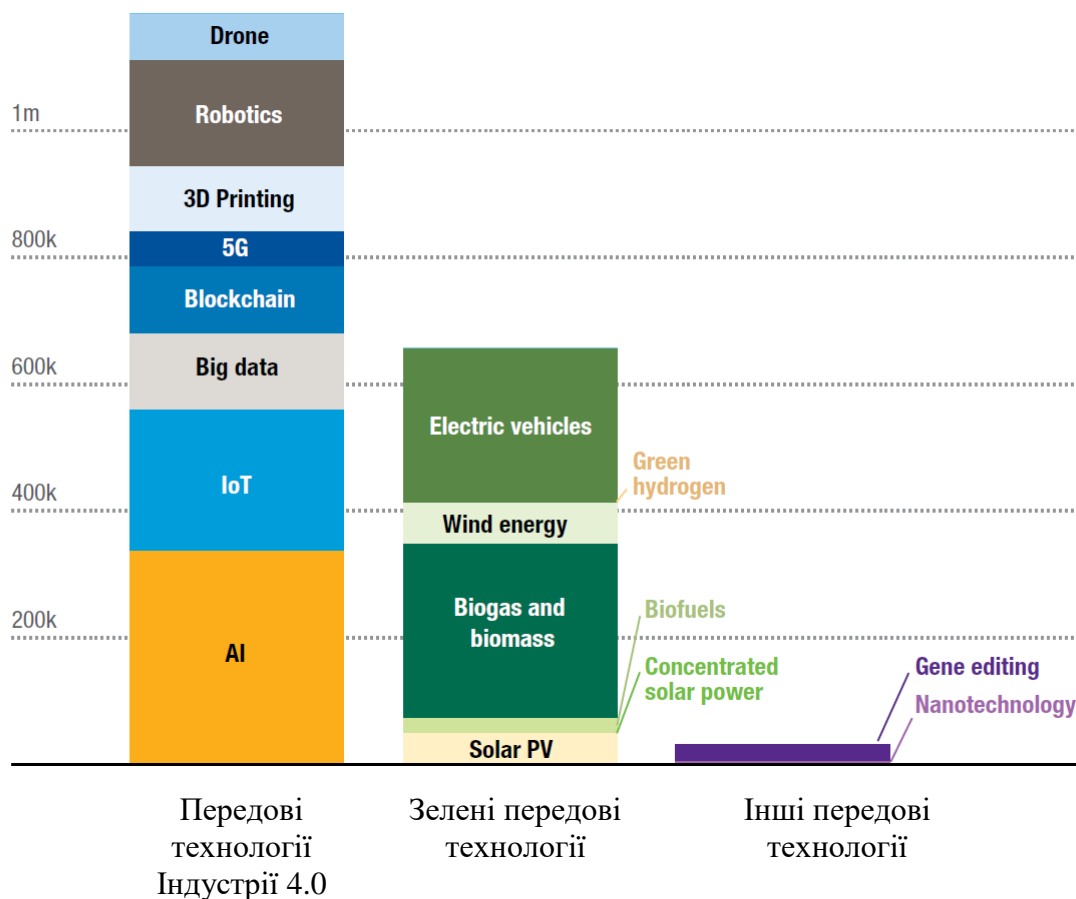

Рис. 2.2. Основні інноваційні технології – 2025

Джерело: [78].

Основні інноваційні напрями діяльності транснаціональних корпорацій охоплюють широкий спектр технологічних, організаційних та соціально-економічних трансформацій.

По-перше, ключову роль відіграють технології штучного інтелекту та автоматизації, зокрема агентні ШІ-системи, здатні автономно виконувати складні операційні та управлінські завдання, такі як обробка замовлень, управління поверненнями або підтримка стратегічного планування. Масштабована автоматизація бізнес-процесів із використанням ШІ активно

впроваджується у фінансовій сфері, управлінні персоналом, медицині та кібербезпеці, що сприяє підвищенню продуктивності праці та скороченню операційних витрат. Водночас значного розвитку набуває персоналізація клієнтського досвіду, коли ШІ-інструменти аналізують великі масиви даних для формування індивідуалізованих маркетингових рішень, адаптованих комунікацій і ефективних чатботів постпродажного обслуговування, а також генерація текстового, рекламного й візуального контенту за допомогою інтелектуальних алгоритмів.

По-друге, невід'ємним елементом інноваційної стратегії ТНК стає орієнтація на сталий розвиток та ESG-підходи, які дедалі більше визначають рівень конкурентоспроможності компаній і їх інвестиційну привабливість. Це передбачає системну інтеграцію ESG-принципів у корпоративне управління, впровадження екологічних та «зелених» інновацій шляхом переходу на відновлювані джерела енергії, використання енергоощадних технологій і скорочення викидів, а також розвиток соціальних інновацій, пов'язаних із корпоративною соціальною відповідальністю, співпрацею з місцевими громадами та реалізацією гуманітарних ініціатив для зміцнення довіри та репутації компаній.

По-третє, важливим напрямом є розвиток хмарних і периферійних обчислень, які забезпечують міжнародному бізнесу високий рівень гнучкості, масштабованості та оптимізації витрат. Хмарні платформи дозволяють швидко адаптувати бізнес-процеси до змін зовнішнього середовища, тоді як периферійні обчислення орієнтовані на обробку даних безпосередньо поблизу джерел їх виникнення, зокрема IoT-пристроїв, що сприяє оперативності управлінських рішень і підвищенню рівня кібербезпеки.

По-четверте, в умовах цифровізації особливої актуальності набувають питання цифрової довіри та кібербезпеки, оскільки зростання кількості кібератак вимагає застосування інноваційних захисних рішень, у тому числі з використанням ШІ для прогнозування та нейтралізації загроз. Важливим

інструментом стає й прозорий та безпечний обмін даними між компаніями, що реалізується через механізми Data Clean Rooms – спеціалізовані захищені середовища для аналізу інформації без ризику розкриття конфіденційних або персональних даних.

По-п'яте, трансформації зазнають формати організації праці та управління персоналом, зокрема через поширення дистанційних і гібридних моделей роботи, які вимагають адаптації бізнес-процесів до нових умов взаємодії співробітників. Окремі інноваційно орієнтовані компанії експериментують із впровадженням чотириденного робочого тижня за моделлю «100:80:100», що передбачає збереження повної оплати праці за скороченого робочого часу та незмінного рівня продуктивності з метою підвищення ефективності та балансу між роботою і особистим життям.

По-шосте, перспективними напрямками інноваційного розвитку ТНК є освоєння нових бізнес-просторів і передових технологій, зокрема розвиток космічного бізнесу, який включає використання супутникових систем для зв'язку, збору геопросторових даних, моніторингу кліматичних змін та інфраструктури, а також створення дата-центрів на орбіті. Значного поширення набувають імерсивні технології доповненої та віртуальної реальності, що використовуються у професійній підготовці персоналу, дистанційному сервісному обслуговуванні та інноваційних форматах продажів. Водночас розвиток автономного та електричного транспорту, безпілотних систем і мікромобільності істотно трансформує логістичні процеси та міську інфраструктуру.

Зазначені інноваційні напрями вимагають від міжнародних компаній глибокої технологічної модернізації, активної експортної орієнтації та високої здатності до оперативної інтеграції інновацій у бізнес-процеси. У підсумку транснаціоналізація постає як сучасна форма організації міжнародного бізнесу, що забезпечує ефективне використання глобальних ресурсів і ефекту масштабу за одночасного збереження гнучкості та адаптивності на локальних ринках.

Таким чином, транснаціоналізація виступає ключовою формою організації міжнародного бізнесу в умовах глобальної нестабільності, технологічних зрушень і посилення конкурентної боротьби, забезпечуючи компаніям доступ до глобальних ресурсів, ринків збуту, знань і технологій при одночасному збереженні адаптивності до локальних умов. Інноваційні напрями розвитку міжнародного бізнесу, зокрема впровадження штучного інтелекту та автоматизації, орієнтація на сталий розвиток і ESG-підходи, використання хмарних і периферійних обчислень, посилення цифрової довіри та кібербезпеки, трансформація форматів організації праці, а також освоєння нових бізнес-просторів і передових технологій, формують основу довгострокової конкурентоспроможності транснаціональних корпорацій. Реалізація цих напрямів потребує системної інноваційної стратегії, технологічної модернізації та інтеграції інновацій у всі бізнес-процеси, що дозволяє міжнародним компаніям підвищувати ефективність діяльності, знижувати ризики та забезпечувати стійкий розвиток у сучасних умовах глобальних трансформацій.

2.2. Інноваційна діяльність міжнародних компаній у сфері торгівлі, виробництва товарів і послуг

Кількість транснаціональних корпорацій у світовій економіці постійно зростає, а масштаби їх діяльності дедалі більше виходять за межі національних економік, набуваючи наддержавного характеру. На сучасному етапі саме ТНК відіграють ключову роль у формуванні глобальних ланцюгів створення вартості, оскільки, за наявними оцінками, близько 80 % світового товарообігу здійснюється через мережі міжнародного виробництва та постачання, що перебувають під їхнім контролем [49].

Станом на 2025 р. до числа найбільших транснаціональних корпорацій світу належать насамперед компанії високотехнологічного, енергетичного та фінансового секторів.

Лідерські позиції утримує Apple Inc., ринкова капіталізація якої перевищує 3,5 трлн дол. США; компанія має широку географію присутності – понад 100 країн світу, поєднуючи виробничі потужності в Азії з дослідницькими центрами в Європі, а її бренд став символом інноваційності та глобального впливу. Значне місце посідає Microsoft Corporation із капіталізацією близько 3,2 трлн дол. США, яка здійснює діяльність майже у 190 країнах і активно розвиває цифрові екосистеми на основі хмарних сервісів та інструментів штучного інтелекту, формуючи нові підходи до організації праці, освіти й управління. В енергетичному секторі ключовим гравцем залишається Saudi Aramco, державна нафтова компанія Саудівської Аравії з капіталізацією близько 2,8 трлн дол. США, яка контролює значні запаси вуглеводнів і суттєво впливає на кон'юнктуру світових енергетичних ринків, поєднуючи традиційні види діяльності з інноваційними технологіями.

Вагому роль у цифровій економіці відіграє Alphabet Inc. (Google) з ринковою вартістю близько 2,5 трлн дол. США, що контролює ключові інтернет-платформи та активно впроваджує рішення на основі штучного інтелекту, надаючи персоналізовані сервіси користувачам у понад 200 країнах світу.

Одним із провідних гравців глобальної торгівлі та логістики є Amazon.com Inc., капіталізація якої сягає 2,2 трлн дол. США; компанія не лише визначає стандарти електронної комерції, а й формує інноваційні логістичні рішення та розвиває хмарну інфраструктуру через Amazon Web Services.

Стратегічно важливу позицію в умовах технологічної трансформації посідає Nvidia Corporation з капіталізацією близько 2,0 трлн дол. США, яка

спеціалізується на виробництві графічних процесорів для штучного інтелекту, дата-центрів та автономних систем.

Суттєвий глобальний вплив зберігає Meta Platforms Inc., ринкова вартість якої становить приблизно 1,8 трлн дол. США; компанія об'єднує мільярди користувачів соціальних мереж і зосереджується на розвитку цифрових та віртуальних середовищ.

Інноваційним лідером у сфері електротранспорту є Tesla Inc. з капіталізацією близько 1,6 трлн дол. США, яка формує нові стандарти мобільності завдяки розвитку електромобілів, автономного керування та енергетичних рішень.

Водночас Berkshire Hathaway, інвестиційний конгломерат із капіталізацією близько 1,4 трлн дол. США, демонструє диверсифіковану модель міжнародної присутності, охоплюючи широкий спектр галузей.

Провідним світовим виробником напівпровідників залишається Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC) з ринковою вартістю близько 1,2 трлн дол. США, яка забезпечує критично важливі компоненти для таких корпорацій, як Apple та Nvidia, відіграючи стратегічну роль у глобальній технологічній екосистемі [25].

До числа провідних транснаціональних корпорацій, що здійснюють діяльність на території України, належать такі компанії, як METRO Group, Auchan, McDonald's, PepsiCo, Coca-Cola, Carlsberg, Shell та JT International (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Перелік найбільших транснаціональних корпорацій за основними сферами діяльності в Україні

Назва	Опис
1	2
METRO Group	Німецька транснаціональна корпорація у сфері оптової та роздрібної торгівлі, яка займає вагоме місце на українському ринку. Станом на 2023 р. частка METRO у сегменті роздрібної торгівлі в Україні оцінюється приблизно на рівні 12%, що свідчить про її стабільні позиції та значний вплив на розвиток торговельної інфраструктури.

Продовження табл. 2.2

1	2
Auchan	Французька міжнародна роздрібна мережа, яка активно здійснює діяльність на українському ринку. За прогнозними оцінками, до 2025 року компанія «Ашан» може досягти понад 10% частки на ринку роздрібною торгівлі України, що обумовлено розширенням форматів магазинів та оптимізацією логістичних процесів.
McDonald's	Американська транснаціональна корпорація, яка є одним із глобальних лідерів у сфері швидкого харчування. У 2023 році мережа McDonald's забезпечувала понад половину ринку фаст-фуду в Україні, відіграючи ключову роль у формуванні стандартів сервісу, операційної ефективності та корпоративної соціальної відповідальності.
PepsiCo	Американська багатопрофільна корпорація, що спеціалізується на виробництві безалкогольних напоїв і снєків. Компанія займає суттєву частку українського ринку напоїв та харчових продуктів, зокрема представляючи відомі бренди Pepsi, Mirinda, 7UP, та активно інвестує у локальне виробництво.
Coca-Cola	Американська транснаціональна компанія – один із світових лідерів у галузі виробництва напоїв. В Україні Coca-Cola утримує значні ринкові позиції у сегменті безалкогольних напоїв, випускаючи продукцію під брендами Coca-Cola, Fanta, Sprite та іншими, а також реалізує проекти зі сталого розвитку.
Carlsberg	Датська транснаціональна корпорація, яка входить до числа провідних світових виробників пива. Дочірнє підприємство Carlsberg Ukraine контролює понад 30% українського пивного ринку, що робить компанію одним із ключових гравців галузі та активним інвестором у модернізацію виробництва.
Shell	Одна з найбільших міжнародних енергетичних корпорацій зі штаб-квартирою в Нідерландах. В Україні компанія представлена в паливному секторі та з 2020 року декларує розвиток проектів у сфері відновлюваної енергетики, зокрема сонячної та вітрової, що відповідає глобальним енергетичним трансформаціям.
JT International (JTI)	Міжнародна корпорація – один із провідних світових виробників тютюнових виробів, яка демонструє стабільну присутність на українському ринку. За даними Державної служби статистики України, у 2023 році частка JTI в загальному обсязі виробництва тютюнової продукції в Україні становила близько 22%.

Джерело: [2].

Унаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну значних втрат зазнала діяльність низки провідних транснаціональних корпорацій (ТНК), які мали розгалужену присутність на українському ринку через дочірні підприємства, філії та інвестиційні проекти.

Воєнні дії, руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, зупинка окремих напрямів бізнесу, а також зростання операційних і фінансових ризиків суттєво вплинули на масштаби та ефективність функціонування міжнародних компаній в Україні. До числа найбільш постраждалих належать ТНК зі штаб-квартирами у США, країнах Європейського Союзу та Норвегії, які здійснювали діяльність у сферах агробізнесу, енергетики, фінансів, страхування, споживчих товарів, ІТ та промислового виробництва.

Зокрема, компанії Bunge та Corteva (США) мали значну кількість українських дочірніх структур, що працювали в агропромисловому комплексі, тоді як Scatec (Норвегія) та Acciona (Іспанія) реалізовували масштабні проекти у сфері відновлюваної енергетики.

Фінансовий сектор був представлений такими корпораціями, як Raiffeisen Bank International, UNIQA Insurance Group, PKO Bank Polski та PZU, які забезпечували банківські та страхові послуги, а також інвестиційне фінансування. Значних операційних втрат зазнали й глобальні компанії споживчого та промислового секторів, зокрема Inditex, Nestlé, Henkel, Geberit, GEA Group, а також транснаціональні корпорації у сфері маркетингових і цифрових послуг (WPP, DXC Technology, International Flavors & Fragrances). Сукупність цих факторів зумовила скорочення або тимчасове призупинення діяльності частини дочірніх компаній, перегляд інвестиційних програм та трансформацію стратегій присутності ТНК на українському ринку в умовах воєнної та післявоєнної невизначеності.

Таблиця 2.3

Провідні транснаціональні корпорації, діяльність яких зазнала впливу внаслідок повномасштабного вторгнення в Україну

№ з/п	Компанія	Штаб-квартира	Кількість українських дочірніх компаній
1	2	3	4
1	Bunge	США	10
2	Scatec	Норвегія	
3	Raiffeisen Bank International	Австрія	9

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4
4	WPP	Велика Британія	
5	Inditex	Іспанія	8
6	Acciona	Іспанія	7
7	Corteva	США	6
8	UNIQA Insurance Group	Австрія	
9	International Flavors & Fragrances	США	5
10	DXC Technology	США	4
11	GEA Group	Німеччина	
12	Geberit	Швейцарія	
13	Henkel	Німеччина	
14	Nestlé	Швейцарія	
15	PKO Bank Polski	Польща	
16	PZU	Польща	

Джерело: [2; 83].

Одним із найбільш динамічних і водночас складних явищ у сфері міжнародних послуг, розвиток якого безпосередньо зумовлений інноваційними трансформаціями, є міжнародний аутсорсинг.

Поняття аутсорсингу (від англ. outsourcing – використання зовнішніх ресурсів) у міжнародному вимірі означає передачу компанією, що функціонує в одній країні, на договірних засадах окремих бізнес-процесів, операцій або виробничих функцій підприємству іншої держави, яке володіє відповідною спеціалізацією, технологічною компетенцією та необхідною інфраструктурою.

Як правило, на аутсорсинг передаються функції, пов'язані з професійною підтримкою безперервного функціонування інформаційних систем, технологічних платформ та елементів корпоративної інфраструктури, причому строк таких контрактів, зазвичай, перевищує один рік, що свідчить про стратегічний характер аутсорсингових відносин.

У структурі міжнародного аутсорсингу як самостійного виду бізнесу виокремлюють два ключові напрями. По-перше, аутсорсинг інформаційно-технологічних послуг (ІТ-аутсорсинг), на який припадає близько двох третин світового обсягу міжнародного аутсорсингу послуг; цей сегмент

охоплює професійні, виробничо-технологічні, фінансово-адміністративні та географічно розподілені види послуг (рис. 2.3).

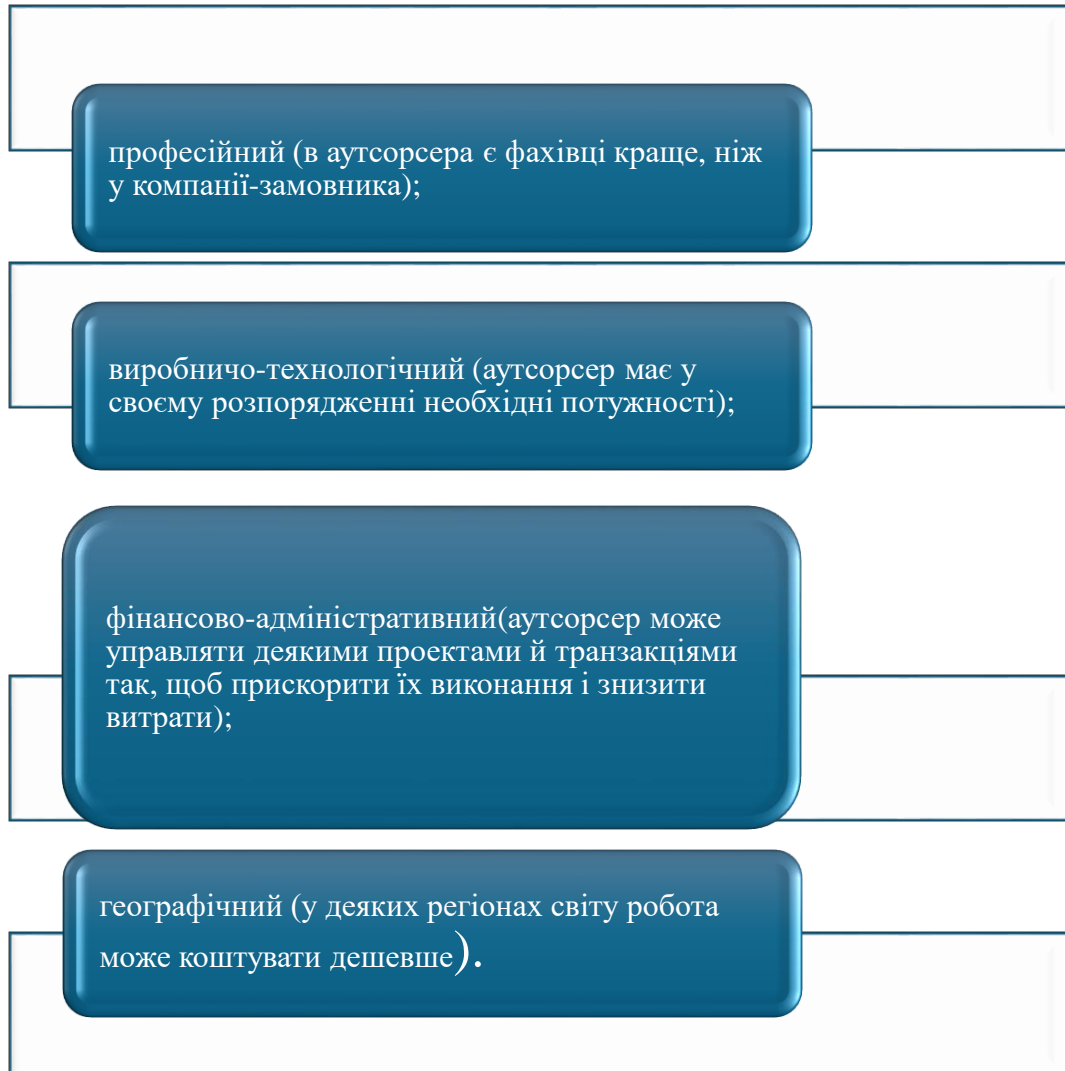

Рис. 2.3. Види та мотиви ІТ-аутсорсингу

Джерело: побудовано автором.

По-друге, аутсорсинг бізнес-процесів, частка якого становить приблизно одну третину ринку та передбачає передачу зовнішнім виконавцям функцій управління персоналом, бухгалтерського обліку, маркетингу, логістики, клієнтської підтримки та інших допоміжних процесів. Загалом міжнародний аутсорсинг виступає важливим інструментом підвищення ефективності діяльності компаній, оптимізації

витрат і концентрації ресурсів на ключових компетенціях у контексті глобалізації та цифровізації економіки.

Список The Global Outsourcing 100 охоплює кращих постачальників послуг в галузі аутсорсингу і включає не тільки сьгоднішніх лідерів, але і висхідних зірок, які надають повний спектр аутсорсингових послуг. Визначення компаній в категорії «Лідер» або «Висхідна зірка» відбувається на підставі таких критеріїв, як розмір і зростання річного доходу, чисельність персоналу, кількість представництв у різних країнах, відгуки клієнтів, різноманітність та якість наданих послуг, визнання на ринку. Принагідно, що в топ-100 увійшов також цілий ряд великих аутсорсингових компаній, що мають своє представництво в Україні: Aon Hewitt, Colliers International, EPAM Systems, Miratech, CBRE, SoftServe, Luxoft.

Сьогодні основними провайдерами послуг міжнародного аутсорсингу є Індія, Китай, ЄС та ін. (табл. 2.4) [14].

Таблиця 2.4

Провайдери міжнародного аутсорсингу послуг: переваги та обмеження основних країн і регіонів

Країна / регіон	Основні сфери аутсорсингу	Переваги та можливості	Недоліки та загрози
1	2	3	4
Індія	ІТ-послуги; широкий спектр ВРО-послуг (кол-центри, фінансові та аналітичні сервіси, дослідницькі роботи)	Світовий лідер у сфері ІТ-аутсорсингу з багаторічним досвідом; висока концентрація кваліфікованих фахівців; широке використання англійської мови; значний трудовий потенціал; наявність потужної галузевої інституції NASSCOM, що координує розвиток сектора	Висока вартість телекомунікацій; нерівномірний рівень розвитку інфраструктури (транспорт, енергопостачання, освіта); ризики витоку та захисту даних; зростання конкуренції з боку американських компаній, які частково локалізували операції в Індії
Китай	Розробка комп'ютерного обладнання та ПЗ; кол-центри; офісна підтримка для компаній Японії та Кореї; R&D, пов'язаний із виробництвом (GE, Siemens, Nokia)	Порівняно низькі витрати; потужна виробнича та технологічна база; активне залучення транснаціональних корпорацій до дослідницьких проєктів	Недостатній, хоча й зростаючий, рівень володіння англійською мовою; підвищені ризики щодо захисту прав інтелектуальної власності

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4
Філіппіни	ІТ-послуги; бухгалтерські та архітектурні сервіси; телемаркетинг; кол-центри	Розвинена оптоволоконна інфраструктура у технопарках; високий рівень володіння англійською мовою; добре підготовлені фахівці у сфері обліку, програмування, дизайну та телемаркетингу; глибоке розуміння специфіки ринку США	Обмежений досвід роботи у складних міжнародних аутсорсингових проєктах порівняно з провідними країнами
Мексика	ІТ- та інжинірингові послуги	Наявність кваліфікованих ІТ-спеціалістів; географічна близькість до США; знання іспанської мови, що є важливою для американських компаній	Недостатня сформованість міжнародного бренду як глобального аутсорсингового центру; обмежений досвід масштабних проєктів
Коста-Рика	Кол-центри, орієнтовані на іспаномовні ринки США та Європи	Високий рівень володіння іспанською мовою; стабільне ділове середовище; спеціалізація на сервісних послугах	Вузька галузева спеціалізація; обмежені можливості диверсифікації послуг
Південна Африка	Кол-центри англійською та французькою мовами; управління платіжними сервісами	Володіння англійською та французькою мовами; зручна часово-культурна сумісність з Європою; можливість скорочення витрат для європейських і американських компаній на 30–40 %	Обмежений кадровий резерв; висока конкуренція між аутсорсинговими напрямками; недостатній інституційний потенціал SACCOM порівняно з NASSCOM; відносно високі ціни на телекомунікаційні послуги
Центральна Європа (Польща, Угорщина, Чехія, Румунія)	ІТ-послуги; виробничі процеси; дослідження; бізнес-процеси	Культурна та мовна близькість до країн Західної Європи; відповідність європейським стандартам і нормам; високий технічний рівень персоналу; ефективний менеджмент; гнучкість і швидкість надання послуг	Корупційні ризики в окремих країнах; поступове зростання витрат на робочу силу; дефіцит менеджерів з контролю якості як спадок планової економіки

Джерело: [14].

У цілому сучасний етап розвитку ринку міжнародного аутсорсингу характеризується низкою структурних і функціональних змін, серед яких ключове місце посідає:

по-перше, поглиблення диференціації аутсорсингових послуг і зростання їх спеціалізації, що поєднується з паралельним формуванням інтегрованих комплексних рішень, які пропонуються провідними міжнародними аутсорсинговими компаніями та орієнтовані на повний цикл бізнес-процесів;

по-друге, кількісне та вартісне зростання ринку аутсорсингу, що проявляється у збільшенні обсягів наданих послуг в окремих сегментах, підвищенні середньої вартості контрактів і розширенні переліку бізнес-функцій, переданих на зовнішнє виконання;

по-третє, активізація стратегічних партнерств і альянсів, у межах яких великі транснаціональні компанії співпрацюють із малими та середніми вузькоспеціалізованими провайдерами, використовуючи переваги глобального аутсорсингу для підвищення гнучкості та інноваційності;

по-четверте, розширення цільової аудиторії аутсорсингових послуг, що виявляється у переході від обслуговування виключно великих корпорацій до активного залучення малих і середніх підприємств, для яких аутсорсинг стає інструментом оптимізації витрат, доступу до сучасних технологій та підвищення конкурентоспроможності [14].

Водночас однією з найбільш поширених і розвинених форм ліцензування у міжнародній практиці залишається франчайзинг, який передбачає договірні відносини між франчайзером і франчайзі, за яких одна сторона за відповідну винагороду та на визначений строк (або без його обмеження) надає іншій стороні право користування комплексом нематеріальних і матеріальних активів, зокрема торговельною маркою, знаком обслуговування, фірмовим (комерційним) найменуванням, стандартизованими послугами, технологічними процесами, спеціалізованим обладнанням, ноу-хау, а також захищеною законом комерційною інформацією, що в сукупності забезпечує відтворюваність бізнес-моделі, єдині стандарти якості та прискорене масштабування діяльності на міжнародних ринках, [18].

Доцільно виокремити окремі види франчайзингу, які найбільшою мірою відповідають потребам інноваційного бізнесу та сприяють його розвитку, зокрема торговельний, виробничий і діловий франчайзинг.

Торговельний франчайзинг передбачає надання франчайзі права реалізовувати або здійснювати сервісне обслуговування продукції франчайзера під його торговельною маркою, що дозволяє швидко вийти на ринок із уже відомим брендом і стандартизованими бізнес-процесами.

Виробничий франчайзинг, який також визначається як франчайзинг у сфері виробництва продукції або надання послуг, ґрунтується на передачі партнеру технологій виготовлення, виробничих стандартів і ноу-хау, при цьому франчайзі зазвичай використовує сировину, компоненти та матеріали, що постачаються безпосередньо франчайзером. На світовому ринку цей формат франчайзингу є особливо поширеним у галузі виробництва безалкогольних напоїв. Класичним прикладом виступає компанія «Coca-Cola», яка організувала виробничі потужності майже в усіх країнах світу на основі франчайзингової моделі. В Україні діяльність бренду представлена підприємством «Кока-Кола Аматіл Україна», яке при виробництві напоїв «Coca-Cola», «Fanta» та «Sprite» використовує концентрати й технології, що постачаються материнською компанією. Формули та складові цих концентратів є комерційною таємницею, що забезпечує унікальність продукції, стабільну якість і високий рівень конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Найбільш поширеним і універсальним у сучасних умовах є діловий франчайзинг (або франчайзинг на вид діяльності), у межах якого франчайзер передає ліцензію на відкриття окремих торговельних точок, закладів або розгалуженої мережі підприємств для реалізації товарів чи надання послуг під брендом компанії. Найбільше застосування цей вид франчайзингу отримав у сфері побутового обслуговування, готельного бізнесу та громадського харчування. Типовим прикладом ділового франчайзингу є міжнародна мережа закладів швидкого харчування

«McDonald's»), яка функціонує на основі жорсткої стандартизації процесів, інноваційних управлінських рішень та цифрових технологій.

За даними журналу «Forbes», у світовому рейтингу франшиз (топ-100) домінують бренди, що походять зі Сполучених Штатів Америки, Японії та країн Європейського Союзу, які мають тривалий досвід розвитку франчайзингових моделей і високий рівень інституційної підтримки підприємництва. Переваги франчайзингу полягають у суттєвому зниженні фінансових витрат і ризиків самостійного виходу на міжнародні ринки, оскільки компанія використовує вже відомий бренд, відпрацьовані бізнес-моделі та стандарти якості.

Окрім цього, франчайзі отримує комплексну фінансову, маркетингову, організаційну й інформаційну підтримку з боку франчайзера, що значно підвищує шанси на успішну комерційну діяльність. Водночас для франчайзера така модель є ефективним інструментом швидкого масштабування бізнесу, розширення ринкової присутності та формування глобальної мережі з мінімальними витратами й ризиками.

Важливим чинником трансформації франчайзингових моделей стало стрімке поширення Інтернету, яке докорінно змінило торговельні та управлінські практики. Якщо у 1991 році кількість користувачів Інтернету у світі не перевищувала 3 мільйони осіб і електронна комерція фактично була відсутня, то вже у 1999 році чисельність користувачів зросла до приблизно 250 мільйонів, з яких близько 25 % здійснювали онлайн-покупки на платформах електронної комерції, загальний обсяг яких оцінювався у 110 млрд дол. США [67].

У сучасних умовах цифрові канали збуту, онлайн-франшизи та платформи електронної комерції стали важливим інструментом інноваційного розвитку міжнародних франчайзингових мереж, забезпечуючи їх гнучкість, масштабованість і стійкість до глобальних викликів.

За понад два десятиліття розвитку цифрових технологій кількість споживачів, які здійснюють покупки через інтернет, зросла надзвичайно швидкими темпами. Відповідно до даних Глобальної бази даних Findex [86], у 2021 р. електронною комерцією користувалися близько 2,3 млрд осіб, що свідчить про її перетворення на масовий канал збуту товарів і послуг.

Починаючи з 2010 р., динаміка зростання електронної комерції в більшості країн світу була стабільно позитивною, а пандемія COVID-19 стала додатковим каталізатором цифровізації торговельних процесів та зміни споживчої поведінки (рис. 2.4).

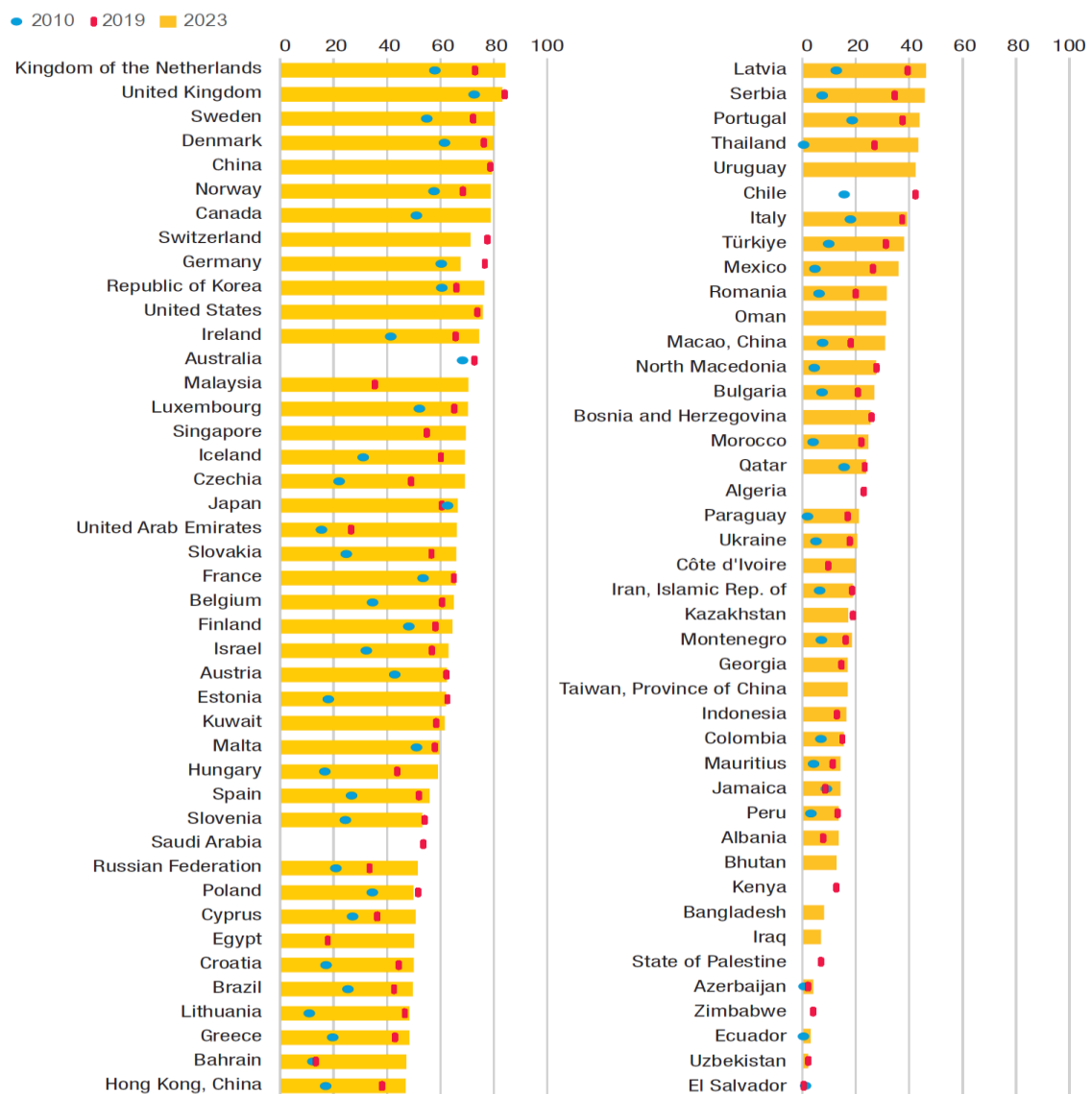

Рис. 2.4. Частка користувачів Інтернету, які здійснюють покупки онлайн, у вибраних економіках та роках

Джерело: [82].

Водночас рівень залучення населення до електронної комерції залишається нерівномірним: у країнах із найвищими показниками проникнення понад 80 % населення регулярно здійснюють онлайн-покупки, тоді як у більшості найменш розвинених країн цей показник не перевищує 10 %, що відображає суттєвий цифровий розрив [76].

За оцінками ЮНКТАД, обсяг продажів електронної комерції підприємств у 43 розвинених країнах та країнах, що розвиваються, які сукупно формують близько 75 % світового ВВП, у 2022 р. досяг приблизно 27 трлн дол. США, що суттєво перевищує рівень 2016 р. (близько 17 трлн дол. США). Особливо показовою є динаміка окремих провідних економік: у Китаї обсяги продажів електронної комерції майже потроїлися – з 1,6 трлн дол. у 2016 р. до 4,5 трлн дол. у 2022 р., тоді як у Сполучених Штатах цей показник зріс із 7 трлн дол. до близько 11 трлн дол. за аналогічний період.

Водночас продажі електронної комерції підприємств у розвинених економіках суттєво перевищують відповідні показники країн, що розвиваються.

Попри те, що останні забезпечують близько 40 % світового ВВП, їхня частка у світових обсягах електронної комерції для бізнесу не перевищує 25 %, що свідчить про значний нереалізований потенціал цифрової торгівлі.

Крім того, за наявними оцінками, у 2022 р. обсяг транскордонної електронної комерції (експорт товарів і послуг, замовлених у цифровій формі) становив близько 3 трлн дол. США, хоча ці розрахунки базуються на обмеженій статистичній інформації. Зазначений обсяг припадає на економіки, які сукупно формують приблизно три чверті світового ВВП та світового експорту, що підтверджує зростаючу роль електронної комерції у глобальних економічних процесах.

Споживачі здійснюють операції в сфері електронної комерції, використовуючи різноманітні цифрові канали та онлайн-платформи. Упродовж 2017–2021 рр. рівень використання електронної торгівлі зріс

майже у 2,4 рази, що свідчить про динамічний розвиток цього сегмента (рис. 2.5).

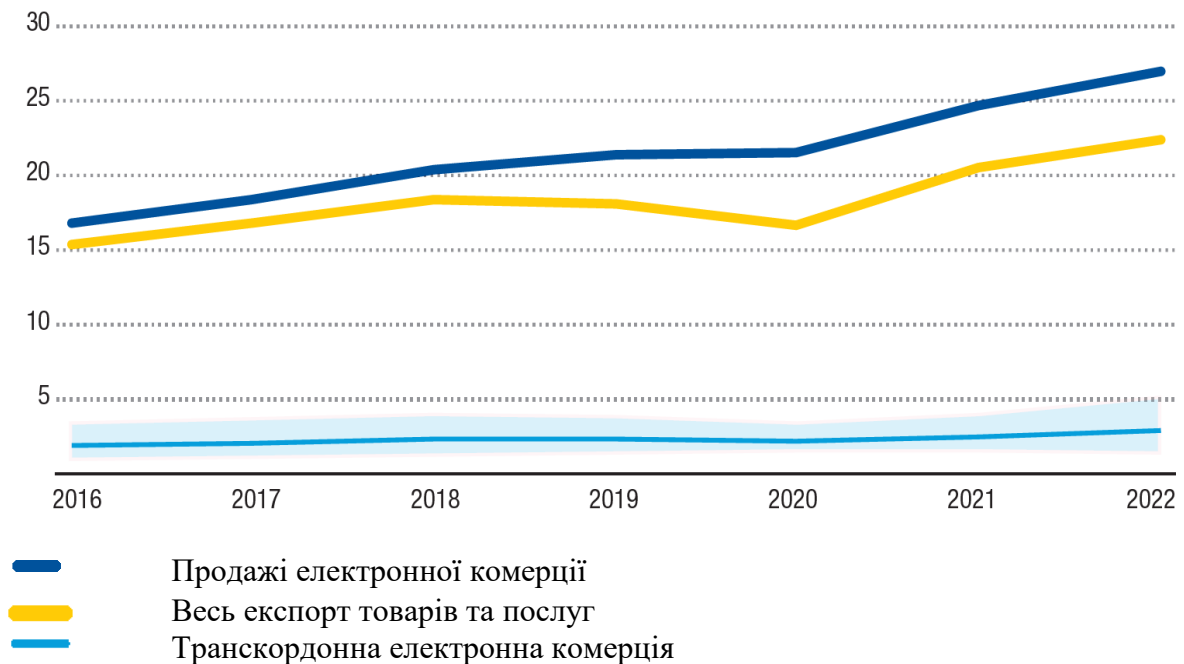

Рис. 2.5. Продажі електронної комерції, експорт та транскордонні продажі електронної комерції, 2016–2022 рр.

Джерело: [82].

Водночас частка населення, яке здійснює покупки онлайн, залишається відносно низькою та становить близько 5,8%, що суттєво поступається показникам розвинених країн, де цей рівень сягає приблизно 62%. Така диспропорція вказує на наявність значного нереалізованого потенціалу для подальшого розширення електронної комерції як інструменту економічного зростання.

Починаючи з 2017 р., ЮНКТАД здійснила оцінювання рівня готовності до електронної торгівлі у 36 країнах, у тому числі в 25 найменш розвинених країнах, що дозволило виявити системні бар'єри, які стримують використання електронної комерції в процесі соціально-економічного розвитку. Ключовою проблемою залишається відсутність у більшості країн цілісної та скоординованої політики у сфері електронної комерції, а також

недостатня інтеграція цифрової торгівлі до національних стратегій і програм розвитку. Окрім цього, рівень готовності до електронної комерції значною мірою обмежується нерозвиненою інформаційно-комунікаційною інфраструктурою, оскільки доступ до мережі Інтернет має лише близько третини населення. Водночас зберігається стійкий цифровий розрив між міськими та сільськими територіями, а також між чоловіками та жінками, що посилює соціально-економічну нерівність і стримує інклюзивний розвиток цифрової економіки.

Крім того, одним із суттєвих стримувальних чинників розвитку електронної комерції залишається низька якість інтернет-послуг, що проявляється у недостатній пропускну здатності мереж та високій вартості доступу: щомісячні витрати на інтернет у ряді країн коливаються в межах від 1 до 24% валового національного доходу на душу населення. Така ситуація значно обмежує можливості бізнесу та споживачів щодо повноцінного використання цифрових каналів збуту.

Додаткові труднощі створює недостатній розвиток логістичної інфраструктури, зокрема нерозвинені системи адресації, обмежена доступність та низька ефективність служб доставки, що призводить до зростання операційних витрат у сфері електронної комерції та знижує її економічну привабливість.

Водночас нормативно-правове та регуляторне середовище у сфері електронної комерції потребує подальшого вдосконалення, оскільки саме воно формує рівень довіри до цифрових транзакцій. За даними UNCTAD Cyberlaw Tracker (2022р.), хоча у цій сфері спостерігається певний прогрес, лише близько 70% країн мають законодавство щодо кіберзлочинності, 63% – регулювання електронних транзакцій, менше половини – закони у сфері конфіденційності та захисту персональних даних, а ще менша частка країн – дієві механізми захисту прав споживачів у цифровому середовищі.

Водночас рівень використання цифрових платіжних інструментів у країнах, що розвиваються, зріс з 44% у 2017 р. до 57% у 2021 р., що значною

мірою пояснюється активнішим застосуванням електронних платежів у діяльності державних органів, а також поширенням мобільних грошей і електронних гаманців.

Проте зберігається гендерний дисбаланс у доступі до платіжних сервісів, що вимагає цілеспрямованих політик інклюзії, а також додаткових заходів щодо підвищення ефективності та масштабування транскордонних платіжних рішень.

Розвиток цифрових навичок населення також залишається обмеженим через низький рівень забезпеченості комп'ютерною технікою та домінування використання мобільних телефонів переважно для соціальних мереж: лише близько 8% домогосподарств володіють персональним комп'ютером, і хоча здійснюються спроби інтеграції ІКТ-освіти з початкових рівнів навчання та підтримки цифрового підприємництва, зокрема серед жінок, ці напрями потребують подальшого системного розвитку.

Окремою проблемою є фінансові обмеження, адже понад 40% малих і середніх підприємств у країнах, що розвиваються, особливо в цифровому секторі, стикаються зі значним дефіцитом фінансових ресурсів, сукупний обсяг якого оцінюється приблизно у 5 трлн дол. США; при цьому традиційна банківська система здебільшого не адаптована до бізнес-моделей електронної комерції, що ускладнює доступ до фінансування для стартапів і молодих компаній, які не мають класичних форм забезпечення.

У протипагу, ТНК розширюють свою присутність у сегменті онлайн продажів (рис. 2.6).

Отже, до найбільш динамічних інноваційних напрямів розвитку на міжнародних ринках належать аутсорсинг, франчайзинг, електронна комерція та інші види діяльності, для яких характерне активне використання й масштабування цифрових технологій, автоматизованих платформ, інформаційних систем і онлайн-інструментів управління, що забезпечує підвищення ефективності бізнес-процесів, розширення ринкової

присутності та формування нових моделей створення доданої вартості; при цьому зазначені напрями продовжують демонструвати стале зростання в умовах глобалізації та цифрової трансформації економіки.

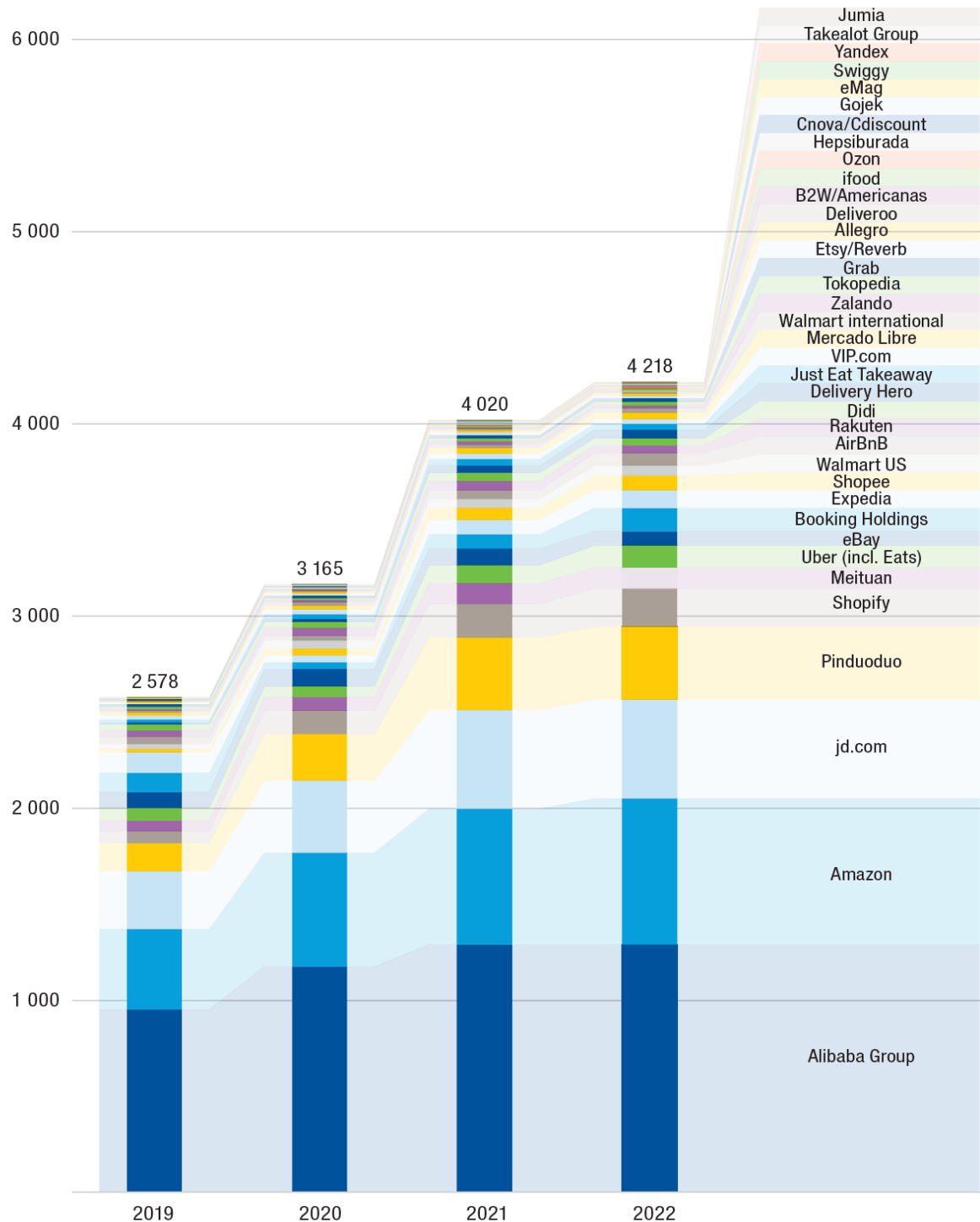

Рис. 2.6. ТНК-лідери на ринку електронної комерції

Джерело: дані UNCTAD.

Таким чином, інноваційна діяльність міжнародних компаній у сфері торгівлі, виробництва товарів і надання послуг відіграє ключову роль у забезпеченні їх конкурентоспроможності, стійкого розвитку та адаптації до динамічних змін глобального економічного середовища. У сучасних умовах інновації охоплюють не лише технологічні процеси виробництва, а й торговельні моделі, логістичні ланцюги, маркетингові інструменти, системи управління та взаємодії з клієнтами, що дозволяє компаніям підвищувати ефективність використання ресурсів, знижувати витрати та формувати унікальні споживчі пропозиції. Активне впровадження цифрових технологій, автоматизації, електронної комерції та сервісних інновацій сприяє розширенню міжнародної присутності компаній, диверсифікації ринків збуту та підвищенню якості продукції й послуг. У підсумку інноваційна діяльність стає стратегічним чинником довгострокового зростання міжнародних компаній і формування їх стійких конкурентних переваг на світових ринках.

2.3. Інвестиційно-інноваційна діяльність транснаціональних корпорацій

У 2024 р. у світовій економіці спостерігалось подальше ослаблення інвестиційної активності: загальний обсяг глобальних прямих іноземних інвестицій скоротився на 11 %, водночас зареєстровані потоки ПІІ зросли на 4 % і досягли приблизно 1,5 трлн дол. США, що зумовлено переважно нестабільними фінансовими переміщеннями через так звані «економіки-канали»; без урахування цих волатильних потоків фактичний спад глобальних інвестицій становив ті ж 11 %, що засвідчило другий рік поспіль негативної динаміки (рис. 2.7). На цьому тлі інвестиції в цифрову економіку залишилися практично єдиним сегментом, який продемонстрував зростання, оскільки вартість проєктів у цифрових секторах зросла майже

вдвічі, відображаючи зсув інвестиційних пріоритетів у бік цифрових технологій, платформ та інноваційних бізнес-моделей. Посилення ролі ПІІ в цифрових галузях також чітко простежується у структурі ста найбільших багатонаціональних корпорацій світу, де компанії технологічного спрямування вже формують понад 20 % сукупних доходів, що свідчить про стратегічну трансформацію глобального інвестиційного ландшафту та зростання значення цифровізації як ключового драйвера міжнародного бізнесу.

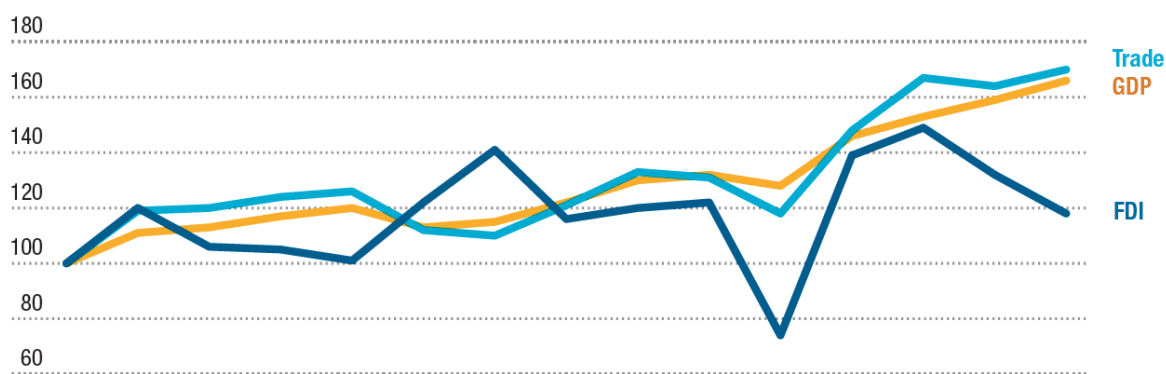

Рис. 2.7. Динаміка світового ВВП, торгівлі та ПІІ

Джерело: [79].

Інвестиційна підтримка досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) також перебуває у стані суттєвого спаду. Зокрема, у країнах, що розвиваються, обсяги фінансування, спрямовані на реалізацію ЦСР, зменшилися в середньому на 25–35 % у таких ключових секторах, як інфраструктурний розвиток, відновлювана енергетика, системи водопостачання та санітарії, а також агропродовольчі комплекси. Така тенденція створює додаткові ризики для досягнення глобальних цілей сталого розвитку та посилює структурні дисбаланси в економіках цих країн. Водночас єдиною сферою, яка у 2024 р. продемонструвала позитивну динаміку інвестицій, залишається сектор охорони здоров'я, що зумовлено зростанням глобальних потреб у медичних послугах та підвищеною увагою до соціальної стійкості [79]. Паралельно зі скороченням обсягів прямих іноземних інвестицій (ПІІ) фінансові результати провідних

багатонаціональних корпорацій зберігаються на високому рівні, що свідчить про асиметрію між корпоративною прибутковістю та загальним спадом інвестиційної активності, що наочно відображено на рис. 2.8.

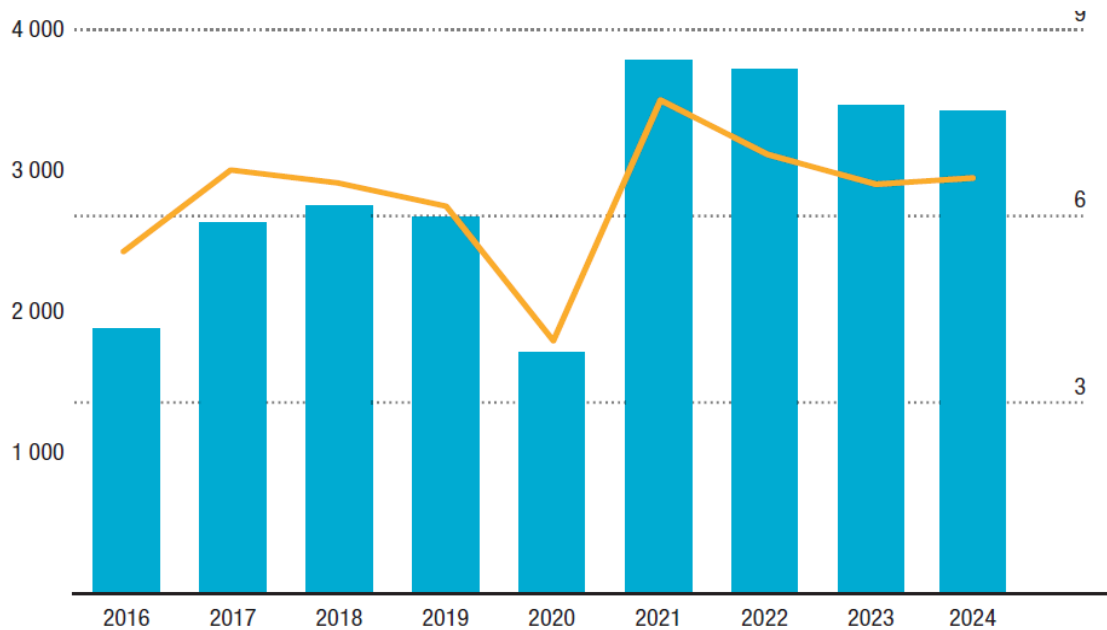

Рис. 2.8. Рентабельність та рівень прибутку багатонаціональних корпорацій

Джерело: [79].

Впродовж останніх років структура прямих іноземних інвестицій в Україні формується переважно за рахунок реінвестованих прибутків, тоді як участь нових інвесторів у фінансуванні економіки залишається обмеженою.

Основна частина інвестиційних надходжень забезпечувалася повторним вкладенням уже наявного капіталу іноземних компаній, у той час як обсяги нових капіталовкладень мали відносно незначний характер і коливалися в межах сотень мільйонів доларів США.

Така ситуація свідчить про стриману інвестиційну поведінку іноземного бізнесу та небажання активно ініціювати нові інвестиційні проєкти в Україні, що зумовлено високим рівнем невизначеності та воєнними ризиками, які суттєво підвищують інвестиційну небезпеку та витрати на страхування капіталу [24].

Водночас збереження реінвестованих прибутків можна розглядати як ознаку довіри з боку вже присутніх на українському ринку компаній до довгострокового потенціалу економіки.

Серед ключових країн-донорів прямих іноземних інвестицій в Україну традиційно провідні позиції займають Кіпр, Нідерланди та Швейцарія, що зумовлено як значними обсягами корпоративних інвестицій, так і використанням цих юрисдикцій у міжнародних фінансових та інвестиційних структурах (рис. 2.9).

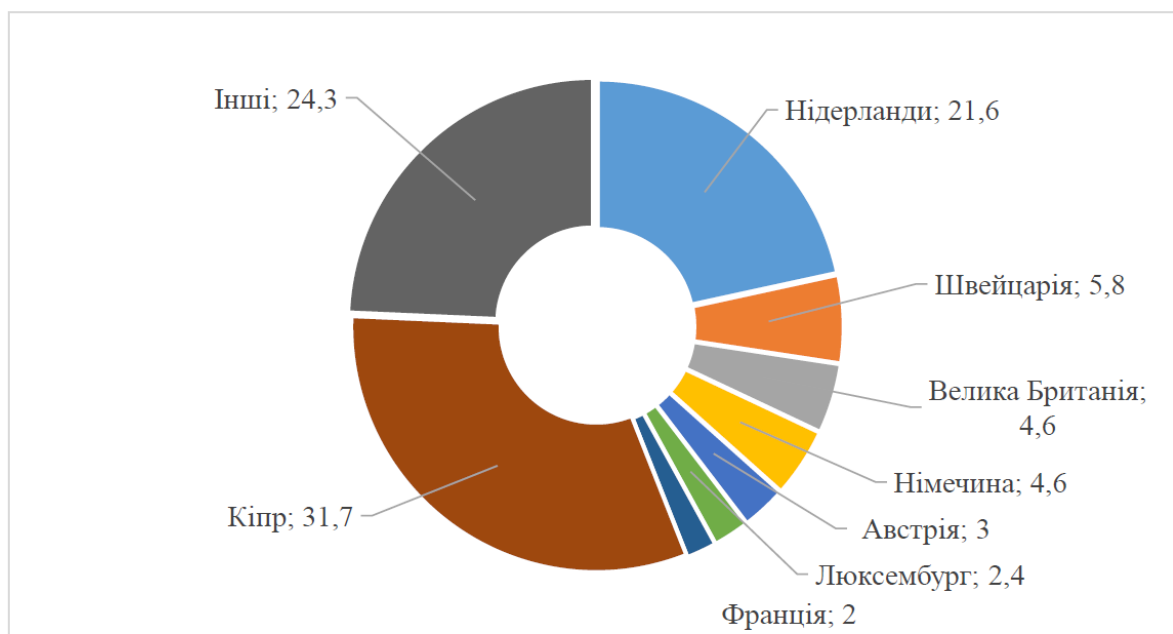

Рис. 2.9. Частка ПІІ в економіку України 2023 р., (%)

Джерело: дані НБУ.

У 2022 р. обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України зазнали різкого скорочення та набули від'ємного значення внаслідок повномасштабної війни, склавши мінус 638 млн дол. США. Водночас уже у 2023 р. спостерігалось певне, хоча й помірне, відновлення інвестиційної активності, що відобразилося у зростанні ПІІ до 3,84 млрд дол., тоді як у 2024 р. їх обсяг знизився до 2,89 млрд дол., що свідчить про нестійкий характер інвестиційних процесів в умовах збереження високих ризиків. Слід зазначити, що упродовж 2019–2024 рр. обсяги прямих внесків іноземних

інвесторів, за винятком реінвестованих доходів, залишалися незначними та коливалися в межах 0,44–1,49 млрд дол., що вказує на обмежену готовність транснаціональних корпорацій до здійснення нових капіталовкладень у національну економіку за умов підвищеної воєнної, політичної та макроекономічної невизначеності (табл. 2.5) [24].

Таблиця 2.5

Прямі іноземні інвестиції в Україну у млн дол. за 2019-2024 рр.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Всього в Україну	5410	-319	6643	-638	3841	2891
Інструменти участі в капіталі (ІУК): зобов'язання перед прямими іноземними інвесторами						
ІУК, крім реінвестування доходів	1486	858	1125	440	650	885
Реінвестування доходів	2816	-869	4333	-847	2755	1998
Боргові інструменти						
Вимоги до прямих іноземних інвесторів	-27	280	355	-3	65	285
Зобов'язання перед прямими іноземними інвесторами	827	-21	1485	-390	326	-13
Зобов'язання перед сестринськими підприємствами	254	-7	55	156	175	306

Джерело: [24].

Сформована станом на 31.03.2025р. структура вартості активів, що перебувають під контролем прямих іноземних інвесторів в Україні та оцінюються у 57,47 млрд дол. США, свідчить про наявність суттєвого потенціалу для нарощування експортного потенціалу держави й підвищення конкурентоспроможності національної економіки в цілому.

Аналіз галузевого розподілу інвестицій показує, що домінуючі позиції займає переробна промисловість, на яку припадає 22,4 % загального обсягу вкладень, що підкреслює її ключову роль у формуванні доданої вартості та інтеграції України у глобальні ланцюги створення вартості.

Значні обсяги інвестицій також акумульовані у сфері оптової та роздрібною торгівлі (17,1 %), фінансовій діяльності (9,7 %), операціях з нерухомістю (7,6 %), енергетичному секторі (7,1 %), добувній промисловості (8,4 %) та сфері інформаційно-комунікаційних технологій (5,5 %), що свідчить про диверсифікований характер іноземних вкладень і їх орієнтацію як на традиційні, так і на інноваційні галузі економіки.

Така структура прямих іноземних інвестицій створює передумови для технологічного оновлення, підвищення продуктивності праці та посилення стійкості економіки в умовах зовнішніх викликів (табл. 2.6) [24].

Таблиця 2.6

Прямі іноземні інвестиції в Україну: залишки за видами економічної діяльності у млн дол. на 31 березня 2025 року

	Прямі інвестиції (усього)	Інструменти участі в капіталі	Боргові інструменти
Прямі інвестиції в Україну	57472,1	39997,8	17474,2
Сільське, лісове та рибне господарство	3719,7	2371,7	1348,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	4817,2	4116,7	700,5
Переробна промисловість	12878,8	7707,6	5171,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	4083,9	2094,3	1989,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9831,9	6540,8	3291,2
Інформація та телекомунікації	3165,2	3019,7	145,4
Фінансова та страхова діяльність	5566,6	4861,9	704,8
Операції з нерухомим майном	4345,3	2369,8	1975,5

Джерело: [24].

У 2024 р. найбільш вагомі інвестиційні вливання в економіку України були здійснені низкою провідних міжнародних і національних компаній, зокрема Veon, NEQSOL Holding, ArcelorMittal, Lifecell, Laude, Bayer, Carlsberg Group, CEMARK, Philip Morris International та Nestlé, діяльність яких охоплює стратегічно важливі галузі – промисловість, телекомунікації, агробізнес, логістику та харчову індустрію, що свідчить про збереження інвестиційної привабливості української економіки навіть в умовах підвищених ризиків і підтверджує роль прямих іноземних інвестицій як ключового чинника її відновлення та структурної модернізації (табл. 2.7).

За результатами проведеного аналізу встановлено, що прямі іноземні інвестиції транснаціональних корпорацій (ТНК) відіграють вагомую роль у стимулюванні економічного розвитку, оскільки забезпечують прискорення цифрової трансформації, активізацію інноваційної діяльності, технологічну

модернізацію виробництва, створення нових робочих місць та розширення податкової бази за рахунок зростання прибутковості підприємств.

Залучення капіталу ТНК сприяє підвищенню продуктивності праці, інтеграції національних економік у глобальні ланцюги створення доданої вартості та поширенню передових управлінських і технологічних практик. У цьому контексті транснаціональні корпорації виступають ключовими агентами інноваційного розвитку міжнародних ринків, формуючи нові бізнес-моделі та прискорюючи процеси цифровізації світової економіки, що підтверджує їх стратегічну роль у сучасних глобальних трансформаціях.

Таблиця 2.7

Топ-10 ТНК за обсягами інвестицій в Україну у 2024 р.

Компанія	Галузь	Обсяг інвестицій, млн \$	Деталі інвестицій
Veon	Телекомунікації	310	Розвиток ІТ та комунікаційної інфраструктури
NEQSOL Holding	Телекомунікації	232,5	Розвиток ІТ та комунікаційної інфраструктури
ArcelorMittal	Металургія	192,5	«Зелена» металургія на підприємстві в Кривому Розі
Lifecell	Телекомунікації	180,4	Розвиток ІТ і комунікаційних послуг
Laude	Транспорт і логістика	109,6	Інвестиції у транспортну та логістичну інфраструктуру
Bayer	Аграрний сектор	64,8	Розширення насінневого заводу на Житомирщині
Carlsberg Group	Пивоварна промисловість	40	Розвиток виробничих потужностей
CEMARK	Будівельна галузь	30	Інвестиції в будівельний бізнес
Philip Morris International	Тютюнова промисловість	30	Будівництво нової виробничої фабрики у Львівській області
Nestle	Харчова промисловість	21,4	Інвестиції у три фабрики для підвищення ефективності виробництва та збільшення експорту на 76%

Джерело: [23].

Проведений аналіз засвідчив, що інвестиційно-інноваційна діяльність транснаціональних корпорацій є одним із ключових чинників розвитку сучасної світової економіки та формування глобального інноваційного простору. ТНК виступають провідними інвесторами у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, цифрові технології, високотехнологічне виробництво та людський капітал, що забезпечує поширення інновацій,

прискорення технологічного оновлення та підвищення конкурентоспроможності національних економік.

Залучення прямих іноземних інвестицій ТНК сприяє модернізації виробничих потужностей, трансферу технологій, інтеграції країн-реципієнтів у глобальні ланцюги створення доданої вартості та формуванню інноваційних екосистем.

Водночас ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності ТНК значною мірою залежить від інституційного середовища, рівня розвитку інфраструктури, якості людського капіталу та державної політики стимулювання інновацій.

У сучасних умовах цифровізації та зростання глобальної турбулентності транснаціональні корпорації дедалі більше зосереджуються на впровадженні цифрових рішень, ESG-орієнтованих інновацій і сталих інвестиційних стратегій, що посилює їх роль як рушійної сили довгострокового економічного зростання та інноваційного розвитку міжнародних ринків.

Висновки до розділу 2

Отже, транснаціоналізація виступає одним із базових процесів розвитку світової економіки та міжнародного бізнесу, оскільки відображає якісно новий, більш високий етап інтернаціоналізації господарської діяльності. Вона проявляється у поглибленні глобальної економічної інтеграції, що формується внаслідок масштабних міжнародних операцій транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків, які координують виробництво, інвестиції, фінансові потоки та інновації на наднаціональному рівні.

У сучасних умовах ключові інноваційні напрями розвитку міжнародного бізнесу визначаються прискоренням цифрової

трансформації, зростанням ролі сталого розвитку та ESG-принципів, а також активним використанням проривних технологій, що забезпечують довгострокову конкурентоспроможність компаній на глобальних ринках.

Світовими лідерами у сфері розвитку та комерціалізації проривних технологій залишаються США, Швеція, Велика Британія, Нідерланди та Сінгапур, тоді як Україна, незважаючи на вплив воєнних дій і погіршення позицій у рейтингу на 2 в.п. (з 55 до 57 місця з індексом 0,63), зберігає рівень розвитку проривних технологій, що перевищує середньосвітовий показник.

В економіці України вагому роль відіграють транснаціональні компанії, серед яких METRO Group, Auchan, McDonald's, PepsiCo, Coca-Cola, Carlsberg, Shell та JT International, які сприяють поширенню сучасних управлінських практик, технологій і стандартів якості.

Одним із найбільш динамічних та водночас складних інноваційних процесів у сфері міжнародних послуг є міжнародний аутсорсинг, який передбачає передачу компаніями однієї країни на договірних засадах окремих бізнес-процесів або виробничих функцій спеціалізованим підприємствам іншої країни, що дозволяє оптимізувати витрати, підвищити ефективність і зосередитися на ключових компетенціях.

Водночас стрімке поширення Інтернету докорінно трансформувало бізнес- і торговельні моделі, що підтверджується зростанням обсягів електронної комерції: за даними ЮНКТАД, у 2022 р. вартість продажів електронної комерції підприємств у 43 розвинених та країнах, що розвиваються, які формують близько трьох чвертей світового ВВП, досягла майже 27 трлн дол. порівняно з 17 трлн дол. у 2016 р.; зокрема, в Китаї обсяги електронних продажів зросли з 1,6 до 4,5 трлн дол., а у США – з 7 до приблизно 11 трлн дол.

За оцінками, у 2022 р. обсяг транскордонної електронної комерції, пов'язаної з цифровими замовленнями на експорт, становив близько 3 трлн дол., хоча ці дані залишаються обмеженими. У глобальному інвестиційному середовищі у 2024 р. спостерігалось скорочення світових прямих іноземних

інвестицій на 11 %, водночас номінальні потоки ПІІ зросли на 4 % і досягли 1,5 трлн дол., однак без урахування волатильних потоків через «економіки-канали» загальний спад склав ті ж 11 %, що стало другим роком зниження поспіль; при цьому інвестиції в цифрову економіку залишилися єдиним сектором зростання, адже вартість цифрових інвестиційних проєктів подвоїлася, а технологічні компанії сформували понад 20 % доходів ста найбільших багатонаціональних підприємств.

Для України характерною є значна волатильність інвестиційних потоків: у 2022 р. обсяг прямих іноземних інвестицій мав від'ємне значення (-638 млн дол.) через повномасштабну війну, у 2023 р. вони зросли до 3,84 млрд дол., а у 2024 р. становили 2,89 млрд дол., при цьому найбільшими інвесторами стали Veon, NEQSOL Holding, ArcelorMittal, Lifecell, Laude, Bayer, Carlsberg Group, CEMARK, Philip Morris International та Nestlé.

Узагальнення результатів аналізу свідчить, що прямі іноземні інвестиції транснаціональних корпорацій відіграють важливу роль у стимулюванні економічного зростання, оскільки сприяють цифровізації економіки, впровадженню інновацій, технологічній модернізації виробництва, створенню робочих місць і збільшенню податкових надходжень за рахунок зростання прибутковості підприємств.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Перспективні сфери інноваційного розвитку міжнародних компаній

Аналіз сучасної світової практики свідчить, що найбільш конкурентоспроможні позиції на міжнародних ринках посідають транснаціональні корпорації, діяльність яких зосереджена у сферах цифровізації, інформаційно-комунікаційних технологій, штучного інтелекту та розвитку проривних інноваційних рішень. Саме ці напрями забезпечують компаніям стаке зростання, високі темпи капіталізації та здатність швидко адаптуватися до глобальних технологічних і економічних змін. Дане твердження підтверджується результатами рейтингу ТОП-10 провідних компаній світу за рівнем ринкової капіталізації у 2025 р. (рис. 3.1), у якому домінують корпорації, що активно інвестують у цифрові платформи, ШІ-технології та інноваційні бізнес-моделі, формуючи нові стандарти розвитку глобальної економіки.

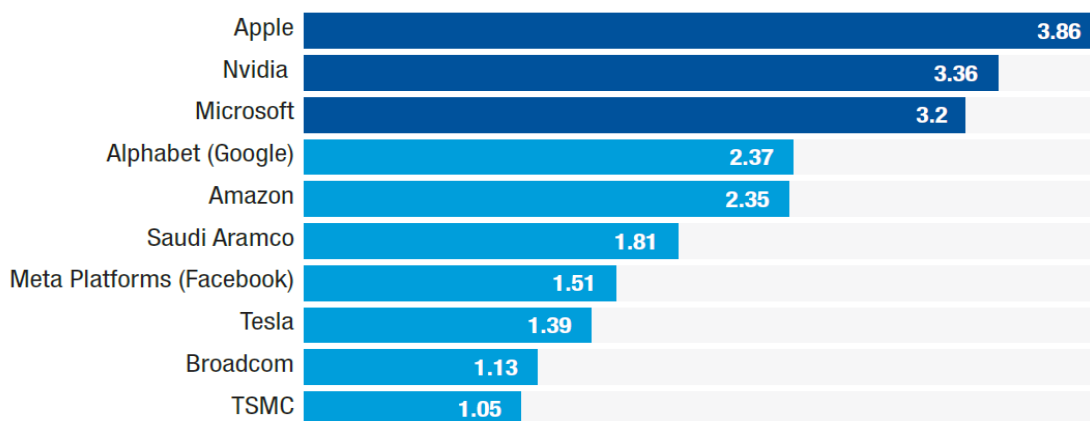
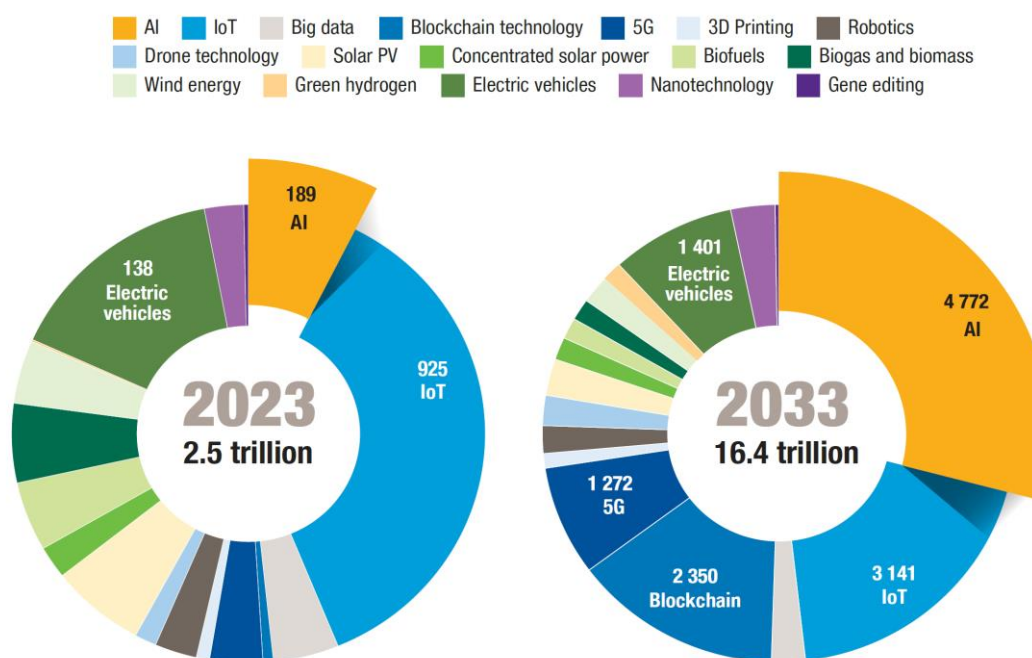

Рис. 3.1. Топ-10 найкращих компаній світу за ринковою капіталізацією (трлн дол.)

Джерело: ЮНКТАД.

Одним із ключових індикаторів рівня розвитку та поширення передових технологій виступає місткість відповідного ринку, яка визначається сукупним обсягом доходів від реалізації технологічних продуктів і послуг.

За наявними оцінками, у 2023 р. обсяг світового ринку передових технологій становив близько 2,5 трлн дол. США, при цьому прогнозується його багаторазове зростання в середньостроковій та довгостроковій перспективі: очікується, що протягом наступного десятиліття ринок збільшиться майже у шість разів і досягне 16,4 трлн дол. США у 2033 р. (рис. 3.2).

Source: UNCTAD based on various online market research reports (see annex I).
 Note: Market size data capture the revenue generated by the sales of products and services.

Рис. 3.2. Перспективні проривні технології до 2033 року.

Джерело: ЮНКТАД.

Зазначена тенденція відповідає середньорічним темпам приросту на рівні близько 20 % упродовж 2020–2030 рр., що підтверджує значний інвестиційний інтерес та високий інноваційний потенціал цього сегмента світового ринку. Разом із тим, характерною особливістю розвитку

передових технологій є їх тісна взаємодія та взаємне поєднання, зокрема у межах цифрових, біотехнологічних, інформаційних та індустріальних рішень, що ускладнює чітке окреслення меж відповідних ринків і може спричиняти часткове накладання або повторення статистичних оцінок.

Незважаючи на ці методологічні обмеження, вже на сучасному етапі такі технології активно впроваджуються у широкому спектрі галузей економіки, формуючи потужні передумови для довгострокового економічного зростання, підвищення продуктивності праці, технологічного оновлення та структурної трансформації глобального господарства в умовах цифровізації та інноваційного розвитку (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні інноваційні технології перспективного розвитку

Інноваційна технологія	Характеристика
1	2
Штучний інтелект (ШІ)	Комплекс цифрових технологій, що забезпечує здатність комп'ютерних систем виконувати інтелектуальні функції, притаманні людині, зокрема аналіз, навчання та ухвалення рішень. Сучасні рішення ШІ широко застосовуються у рекомендаційних системах, віртуальних асистентах, фінансовому моніторингу та кібербезпеці, а їх розвиток базується на алгоритмах машинного навчання та аналізі великих масивів даних [30].
Інтернет речей (IoT)	Сукупність взаємопов'язаних фізичних об'єктів, обладнаних датчиками та програмним забезпеченням, які забезпечують збір, передачу й обробку даних через мережу Інтернет. Технологія активно використовується у смарт-інфраструктурі, охороні здоров'я, промисловості, логістиці та управлінні міськими системами [59].
Великі дані (Big Data)	Масиви інформації, що характеризуються значним обсягом, різноманітністю та швидкістю оновлення, обробка яких перевищує можливості традиційних інформаційних систем, але відкриває нові можливості для аналітики, прогнозування та підтримки управлінських рішень [31].
Блокчейн	Децентралізована технологія зберігання та передачі даних у вигляді послідовного ланцюга блоків, захищених криптографічними методами, яка забезпечує прозорість, незмінність інформації та довіру між учасниками транзакцій, зокрема у фінансовому та логістичному секторах [35].
5G-зв'язок	Технологія мобільного зв'язку нового покоління, що забезпечує надвисоку швидкість передавання даних, мінімальні затримки та стабільне підключення великої кількості пристроїв, створюючи передумови для розвитку цифрових сервісів і «розумних» систем [27].

Таблиця 3.1

1	2
3D-друк (адитивне виробництво)	Метод створення фізичних об'єктів шляхом пошарового формування матеріалу на основі цифрових моделей, що дозволяє виготовляти складні конструкції з мінімальними витратами ресурсів та скороченням виробничих циклів [26].
Робототехніка	Галузь технологій, спрямована на розробку програмованих автоматизованих систем, здатних автономно або напівавтономно виконувати виробничі, сервісні та спеціалізовані завдання з використанням сенсорів і виконавчих механізмів [69].
Технології дронів	Використання безпілотних літальних апаратів, які можуть функціонувати під дистанційним або автономним керуванням, застосовуються у військовій сфері, сільському господарстві, моніторингу, логістиці та відеоспостереженні [43].
Сонячна фотоелектрика	Технологія генерації електроенергії шляхом перетворення сонячного випромінювання у електричний струм за допомогою напівпровідникових елементів, що забезпечує екологічно чисте та децентралізоване енергопостачання [72].
Концентрована сонячна енергія	Система виробництва електроенергії, заснована на фокусуванні сонячного випромінювання дзеркалами для отримання теплової енергії, яка використовується у традиційних енергетичних циклах за умови високої інсоляції [39].
Біопаливо	Альтернативні види рідкого палива, виготовлені з біологічної сировини, які можуть замінювати традиційні нафтопродукти у транспортному секторі та сприяти зниженню вуглецевих викидів [32].
Біогаз і біомаса	Відновлювані енергетичні ресурси, отримані в результаті переробки органічних відходів, які використовуються для виробництва теплової та електричної енергії й сприяють розвитку циркулярної економіки [33].
Вітрова енергетика	Технологія перетворення кінетичної енергії вітру в електричну за допомогою вітрових турбін, що є одним з ключових напрямів розвитку відновлюваної енергетики [85].
Зелений водень	Енергоносії, вироблені з використанням відновлюваних джерел енергії, насамперед шляхом електролізу води, який розглядається як перспективний інструмент декарбонізації енергетики та промисловості [52].
Електромобілі	Транспортні засоби з електричними двигунами, що працюють від акумуляторів або зовнішніх джерел живлення, сприяють підвищенню енергоефективності, скороченню шкідливих викидів і розвитку «чистого» транспорту [45].
Нанотехнології	Науково-технологічний напрям, орієнтований на створення матеріалів і пристроїв на нанорівні, що забезпечує принципово нові властивості продукції у фармацевтиці, електроніці та матеріалознавстві [66].
Редагування генів	Сукупність біотехнологічних методів цілеспрямованої зміни генетичного матеріалу організмів, що відкриває можливості для створення нових сортів рослин, медичних препаратів і біоінженерних рішень [50].

Джерело: [30-85].

Розглянемо ці інноваційні технології перспективного розвитку більш детально:

1. Штучний інтелект – є одним із ключових драйверів сучасного інноваційного розвитку міжнародних компаній і визначається як сукупність цифрових технологій, здатних імітувати когнітивні функції людини, зокрема навчання, аналіз, прогнозування та ухвалення рішень. На сучасному етапі найбільш поширеними є вузькоспеціалізовані рішення ШІ, що застосовуються у фінансовій аналітиці, електронній комерції, логістиці, маркетингу, кібербезпеці та управлінні ризиками. Основою розвитку ШІ є машинне навчання, глибокі нейронні мережі та використання великих даних, що дозволяє міжнародним компаніям підвищувати операційну ефективність, персоналізувати продукти та формувати нові бізнес-моделі [30].

2. Інтернет речей – являє собою глобальну мережу фізичних об'єктів, оснащених сенсорами, програмним забезпеченням і засобами зв'язку, які забезпечують безперервний обмін даними в реальному часі. Для міжнародних компаній IoT створює можливості для оптимізації виробничих процесів, прогнозного технічного обслуговування, управління ланцюгами постачання та розвитку «розумної» інфраструктури. Найбільш активно технологія впроваджується у промисловості (Industry 4.0), транспорті, енергетиці, охороні здоров'я та смарт-містах, забезпечуючи зростання продуктивності та зниження витрат [59].

3. Великі дані – технології великих даних охоплюють методи збору, зберігання та обробки надвеликих, різномірних і швидкоплинних масивів інформації, які не можуть бути ефективно оброблені традиційними ІТ-системами. Використання Big Data дозволяє міжнародним компаніям здійснювати глибоку аналітику ринків, прогнозувати споживчі тренди, оптимізувати ціноутворення та підвищувати якість управлінських рішень. У поєднанні зі штучним інтелектом великі дані формують основу для розвитку data-driven бізнес-моделей та цифрової трансформації [31].

4. Блокчейн – є децентралізованою технологією зберігання даних, що забезпечує прозорість, незмінність і захищеність інформації без необхідності централізованого контролю. Для міжнародних компаній блокчейн має важливе значення у фінансовому секторі, логістиці, управлінні контрактами та захисті прав інтелектуальної власності. Технологія знижує транзакційні витрати, підвищує рівень довіри між контрагентами та сприяє розвитку цифрових екосистем і платформ [35].

5. 5G-технології – мобільні мережі п'ятого покоління забезпечують надвисоку швидкість передавання даних, мінімальні затримки та можливість одночасного підключення великої кількості пристроїв, що створює технологічну основу для розвитку автономного транспорту, промислового Інтернету речей, дистанційної медицини та «розумних» міст. Для міжнародного бізнесу 5G є ключовим фактором масштабування цифрових сервісів і підвищення глобальної конкурентоспроможності [27].

6. 3D-друк (адитивне виробництво) – є інноваційною виробничою технологією, що дозволяє створювати фізичні об'єкти шляхом пошарового нанесення матеріалу на основі цифрових моделей. Ця технологія сприяє скороченню виробничих циклів, зниженню матеріальних витрат та персоналізації продукції. Міжнародні компанії активно використовують 3D-друк у машинобудуванні, медицині, авіаційній та оборонній промисловості [26].

7. Робототехніка охоплює розробку та впровадження автоматизованих систем, здатних виконувати складні фізичні та інтелектуальні завдання. У міжнародному бізнесі роботи широко застосовуються у виробництві, логістиці, складських операціях і сфері послуг. Інтеграція робототехніки з ІІІ та ІоТ підвищує ефективність, безпеку праці та гнучкість виробничих систем [69].

8. Технології дронів – безпілотні літальні апарати використовуються для моніторингу, доставки, картографування та збору даних у важкодоступних зонах. Для міжнародних компаній дрони є ефективним

інструментом у логістиці, аграрному секторі, енергетиці та безпеці. Розвиток автономного керування та штучного інтелекту значно розширює сфери їх застосування [43].

9. Сонячна фотоелектрика – сонячні фотоелектричні технології забезпечують перетворення сонячної енергії в електричну, що сприяє зниженню вуглецевого сліду та розвитку децентралізованих енергетичних систем. Для міжнародних компаній це важливий інструмент реалізації ESG-стратегій та підвищення енергетичної незалежності [72].

10. Концентрована сонячна енергія – технологія концентрованої сонячної енергії передбачає використання дзеркал для фокусування сонячного випромінювання та виробництва теплової енергії, яка перетворюється на електроенергію. Вона має стратегічне значення для регіонів із високою інсоляцією та дозволяє забезпечувати стабільне безвуглецеве енергопостачання [39].

11. Біопаливо – є альтернативним джерелом енергії, отриманим з відновлюваної біологічної сировини, що використовується у транспортному секторі. Його застосування дозволяє скоротити залежність від викопних ресурсів і зменшити викиди парникових газів [32].

12. Біогаз і біомаса – є важливими елементами циркулярної економіки, оскільки забезпечують утилізацію органічних відходів та виробництво енергії. Для міжнародних компаній це можливість поєднати економічну ефективність з екологічною відповідальністю [33].

13. Вітрова енергетика – забезпечує перетворення кінетичної енергії повітряних потоків у електричну; є одним із найдинамічніших сегментів відновлюваної енергетики та відіграє важливу роль у глобальній декарбонізації [85].

14. Зелений водень – розглядається як перспективний універсальний енергоносіє, здатний забезпечити декарбонізацію промисловості, транспорту та енергетики. Його виробництво з використанням

відновлюваних джерел сприяє формуванню сталих енергетичних систем [52].

15. Електромобілі – є ключовим напрямом трансформації транспортної галузі, що поєднує інновації у сфері акумуляторних технологій, енергетики та цифрових сервісів. Масове впровадження електромобілів сприяє зниженню викидів і підвищенню енергоефективності [45].

16. Нанотехнології – забезпечують створення матеріалів і пристроїв з унікальними властивостями завдяки маніпуляціям на атомному та молекулярному рівнях. Вони широко застосовуються у медицині, електроніці, хімічній промисловості та матеріалознавстві [66].

17. Редагування генів – є одним із найбільш перспективних напрямів біотехнологій, що дозволяє цілеспрямовано змінювати генетичний код організмів. Його застосування відкриває нові можливості у медицині, аграрному секторі та фармацевтиці, формуючи основу для довгострокового інноваційного розвитку [50].

Отже, аналіз перспективних сфер інноваційного розвитку міжнародних компаній свідчить, що у найближчій та середньостроковій перспективі ключовими драйверами їх конкурентоспроможності та стійкого зростання виступатимуть цифрові, біотехнологічні та енергоекологічні інновації, які формують нову технологічну парадигму глобального бізнесу.

Доведено, що активне впровадження штучного інтелекту, Інтернету речей, технологій великих даних, блокчейну та 5G-зв'язку забезпечує підвищення ефективності управлінських і виробничих процесів, розвиток платформних бізнес-моделей та персоналізацію продуктів і послуг, тоді як робототехніка, 3D-друк і дрон-технології сприяють гнучкості виробництва, оптимізації ланцюгів постачання та зниженню операційних витрат.

Водночас зростаюча увага до відновлюваної енергетики, електромобільності, зеленого водню, біоенергетики та енергоефективних рішень зумовлена глобальними викликами кліматичних змін і посиленням

ESG-вимог, що стимулює міжнародні компанії до екологічної модернізації та декарбонізації бізнесу. Розвиток нанотехнологій і редагування генів відкриває нові можливості для проривних інновацій у медицині, фармацевтиці та аграрному секторі, формуючи довгострокові джерела доданої вартості.

У сукупності зазначені сфери інноваційного розвитку визначають стратегічні напрями трансформації міжнародних компаній, забезпечують їх адаптацію до умов глобальної турбулентності та створюють передумови для підвищення продуктивності, технологічного лідерства й сталого розвитку у світовій економіці.

3.2. Штучний інтелект як основа інноваційного розвитку міжнародних компаній

До 2033 р. ключовою технологією з найбільшим обсягом світового ринку стане штучний інтелект, вартість якого, за прогнозами, сягне близько 4,8 трлн дол. США, що відповідатиме майже 30 % загального обсягу ринку передових технологій. Безперервні технологічні прориви у сфері алгоритмів, обчислювальних потужностей та обробки великих масивів даних суттєво підвищують ефективність і функціональні можливості ШІ, стимулюючи його широке впровадження в різних секторах економіки та ключових бізнес-процесах [46].

Починаючи з 2022 р., спостерігається стрімке зростання інтересу до генеративного штучного інтелекту (GenAI), оскільки компанії та організації в багатьох країнах активно тестують і масштабують його використання для виконання різноманітних завдань, зокрема створення цифрового контенту, проєктування нових продуктів, автоматизованого програмування, аналітики даних і персоналізованого обслуговування клієнтів [28; 65]. На відміну від попередніх етапів розвитку штучного інтелекту, сучасна хвиля

характеризується значно більшою глибиною та широтою проникнення, адже ШІ поступово трансформується у технологію загального призначення, яка інтегрується в повсякденне життя та доповнює інші цифрові рішення. Його застосування охоплює широкий спектр галузей – від промисловості та фінансів до освіти, охорони здоров'я та державного управління, що зумовлює мультиплікативний ефект для інноваційного розвитку економіки [41]. Взаємодія штучного інтелекту з іншими передовими технологіями формує нові можливості для створення комплексних інноваційних продуктів і сервісів (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Взаємодія штучного інтелекту з іншими передовими технологіями

Передова технологія	Характер взаємодії з ШІ	Приклади комплексних інноваційних продуктів і сервісів	Економічний та управлінський ефект
1	2	3	4
Big Data та аналітика даних	ШІ здійснює обробку, аналіз і прогнозування великих масивів структурованих і неструктурованих даних	Інтелектуальні системи прогнозування попиту, фінансові аналітичні платформи, персоналізований маркетинг	Підвищення точності управлінських рішень, зниження ризиків, оптимізація витрат
Інтернет речей (IoT)	ШІ аналізує дані з сенсорів у реальному часі та забезпечує автономне управління системами	Розумні виробництва (Smart Factory), «розумні міста», автоматизовані логістичні платформи	Зростання продуктивності, підвищення операційної ефективності, мінімізація простоїв
Хмарні технології (Cloud Computing)	Хмара забезпечує масштабування обчислювальних ресурсів для ШІ-моделей	Хмарні AI-сервіси, SaaS-платформи з вбудованим ШІ, віддалена аналітика	Зниження інвестиційних витрат, гнучкість бізнес-процесів, швидке впровадження інновацій
Блокчейн	ШІ використовує блокчейн для забезпечення прозорості, безпеки та достовірності даних	Інтелектуальні смарт-контракти, системи кібербезпеки, фінтех-рішення	Підвищення довіри, зниження транзакційних витрат, захист даних
Робототехніка	ШІ надає роботам здатність до навчання, самостійного прийняття рішень і адаптації	Автономні роботи на виробництві, сервісні роботи, дрони	Зменшення залежності від людського фактора, підвищення якості та швидкості операцій
AR/VR-технології	ШІ персоналізує контент і моделює поведінку користувачів у віртуальному середовищі	Віртуальні тренінги, цифрові симулятори, інтерактивні сервіси	Підвищення ефективності навчання, скорочення витрат на підготовку персоналу

Джерело: систематизовано автором на основі [41-65].

Наведена табл. 3.2 демонструє, що інтеграція штучного інтелекту з іншими передовими технологіями створює синергетичний ефект, у результаті якого формуються комплексні інноваційні продукти та сервіси з високою доданою вартістю. ШІ виступає ключовим інтелектуальним ядром таких рішень, забезпечуючи аналіз даних, автоматизацію процесів і підтримку управлінських рішень, тоді як суміжні технології розширюють його функціональні можливості. У сукупності це сприяє підвищенню конкурентоспроможності компаній, прискоренню цифрової трансформації та формуванню нових бізнес-моделей у сучасній глобальній економіці.

Вагомим сегментом глобального технологічного ринку також залишається Інтернет речей (IoT), який до 2033 р. здатен забезпечити близько 3,1 трлн дол. США доданої вартості у світовій економіці [60].

Поєднання IoT з технологіями Індустрії 4.0 та штучним інтелектом прискорює цифрову трансформацію аграрного сектору, промислового виробництва та сфери послуг, сприяючи зростанню продуктивності, підвищенню якості продукції, оптимізації витрат і скороченню вуглецевих викидів [63; 64]. Водночас ці технології створюють додаткову цінність для споживачів, оскільки покращена взаємодія між людиною та машиною забезпечує більш гнучкі, точні та індивідуалізовані рішення.

Розвиток підключених пристроїв у межах IoT, підсилений можливостями штучного інтелекту, дозволяє системам самостійно аналізувати дані, ухвалювати рішення та виконувати дії з мінімальним втручанням людини, формуючи концепцію «штучного інтелекту речей» (AIoT). Саме ця синергія стає технологічною основою розумних фабрик і цифрових виробничих екосистем. У поєднанні з мережами 5G, що забезпечують високошвидкісний зв'язок і мінімальні затримки, це відкриває можливості для розвитку інтелектуального підключення та автономних систем [88].

Зокрема, у сфері розумного транспорту такі рішення дозволяють транспортним засобам обмінюватися інформацією в режимі реального часу

щодо дорожньої ситуації та аварій, що сприяє підвищенню безпеки руху, ефективнішому управлінню транспортними потоками та зниженню рівня заторів.

Між штучним інтелектом та технологіями великих даних сформувалася тісна взаємодія, що забезпечує взаємне підсилення їх функціональних можливостей: алгоритми ШІ істотно підвищують ефективність аналізу масивів інформації та розпізнавання складних патернів, тоді як великі дані слугують критичною основою для навчання та вдосконалення моделей машинного навчання (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Взаємодія штучного інтелекту та технологій великих даних

Напрямок взаємодії	Роль штучного інтелекту	Роль великих даних	Результат інтеграції
Аналітика даних	Автоматизує аналіз, виявляє приховані закономірності та складні кореляції	Забезпечують великі обсяги різномірної інформації	Підвищення точності аналітичних висновків і прогнозів
Машинне навчання	Навчається на основі алгоритмів класифікації, кластеризації та прогнозування	Формують навчальні вибірки для тренування моделей	Зростання якості моделей і зменшення помилок прогнозування
Розпізнавання патернів	Ідентифікує нетривіальні зв'язки в даних	Надають різноманітні структуровані й неструктуровані дані	Виявлення нових тенденцій і поведінкових моделей
Прогнозування	Формує сценарії розвитку та передбачає майбутні події	Забезпечують історичні та потокові дані	Підвищення обґрунтованості управлінських рішень
Автоматизація рішень	Приймає рішення в режимі реального часу	Постачають актуальні дані для оперативного аналізу	Скорочення часу реакції та підвищення ефективності процесів
Постійне вдосконалення систем	Самонавчається та адаптується до нових умов	Постійно оновлюють інформаційну базу	Безперервне підвищення продуктивності та точності

Джерело: систематизовано автором на основі [41-65].

Табл. 3.3 відображає, що штучний інтелект і великі дані перебувають у відносинах взаємного підсилення, де ШІ забезпечує інтелектуальну

обробку та інтерпретацію складних масивів інформації, а великі дані виступають базовим ресурсом для навчання, тестування та постійного вдосконалення моделей машинного навчання. У результаті такої інтеграції формується якісно новий рівень аналітичних і прогностичних можливостей, що створює передумови для розробки інноваційних продуктів, підвищення ефективності бізнес-процесів та зміцнення конкурентних позицій компаній у цифровій економіці.

Зокрема, сучасні системи відеоспостереження здатні в режимі реального часу опрацьовувати значні обсяги відеопотоків і сенсорних даних з метою ідентифікації аномальних явищ або прихованих закономірностей, що мають прикладне значення. Паралельно з цим простежується зростання інтеграції штучного інтелекту з технологією блокчейн, особливо у сферах кібербезпеки, фінансових послуг та управління ланцюгами постачання, де ШІ забезпечує поглиблену аналітику для виявлення загроз, шахрайських операцій і підвищення точності управлінських рішень, зокрема щодо оптимізації запасів і логістичних маршрутів, тоді як блокчейн посилює ці рішення за рахунок криптографічної автентифікації, децентралізованої обробки даних та підвищення рівня довіри до інформаційних систем [44].

Водночас штучний інтелект активно застосовується у сфері 3D-друку, де інженери та дизайнери мають змогу моделювати численні варіанти виробів, здійснювати віртуальні випробування на міцність і оптимізувати конструкційні параметри ще на етапі проектування, а використання генеративних інструментів на кшталт Style2Fab і 3D-GPT розширює можливості менш досвідчених фахівців у процесах розробки та індустріального дизайну [89].

Попри те, що функціонування моделей штучного інтелекту та дата-центрів супроводжується значними енергетичними витратами і, за окремими оцінками, рівень викидів парникових газів, пов'язаний із ШІ, є співставним або навіть перевищує показники авіаційної галузі, потенціал цієї технології у сфері сталого розвитку залишається суттєвим, оскільки

підвищення енергоефективності виробництва, транспорту та інфраструктурних систем може забезпечити скорочення глобальних викидів парникових газів приблизно на 4 % до 2030 р.

Значного поширення штучний інтелект набув і в робототехніці та безпілотних системах, де він підвищує автономність роботів, їх здатність до навчання та прийняття рішень у змінному середовищі, що особливо активно використовується у промисловому виробництві та аграрному секторі, зокрема під час збирання врожаю [34], а також у розвитку дронів, які завдяки алгоритмам ШІ можуть самостійно адаптуватися до складних сценаріїв і демонструвати ефективність, що перевищує людські можливості, про що свідчить приклад дрона Цюрихського університету, який у 2023 р. вперше перевершив пілотів-людей у змаганнях з фізичних перегонів [74].

Хоча використання штучного інтелекту пов'язане зі значним енергоспоживанням, водночас він відіграє важливу роль у розвитку чистої енергетики, зокрема шляхом оптимізації роботи інтелектуальних електромереж, систем накопичення енергії та управління генерацією з відновлюваних джерел.

Крім того, ШІ активно впроваджується у сфері нанотехнологій і генетичних досліджень, включаючи автономні нанороботи, моделювання нових матеріалів і підтримку процесів редагування генів, що відкриває нові можливості для науки та медицини. Сукупність таких характеристик, як здатність до глибокої аналітики даних, обробки природної мови, автоматизації процесів і генерації контенту з урахуванням контексту, перетворює штучний інтелект на універсальну технологію загального призначення, яка не лише створює принципово нові рішення, але й ефективно доповнює зрілі технології, адаптуючись до специфічних галузевих потреб і завдань.

Ключовою характеристикою штучного інтелекту є його спроможність до самонавчання, накопичення знань і гнучкої адаптації до змін середовища. Водночас у сучасних підходах до розвитку ШІ передбачається можливість

використання менш складних і менш ресурсомістких моделей для управління та нагляду за більш потужними й функціонально розвиненими системами, що отримало назву «узагальнення від слабкого до сильного».

Такий підхід створює масштабований механізм контролю складних моделей ШІ, оскільки дозволяє залучати більш інтерпретовані та зрозумілі моделі як інструмент моніторингу, оцінювання рішень і зниження ризиків, пов'язаних із автономністю високорівневих систем штучного інтелекту, сприяючи підвищенню прозорості, безпеки та керованості їх функціонування.

3.3. Стратегічні напрями інноваційного розвитку транснаціональних корпорацій в Україні

Сучасні глобальні процеси, зокрема зростання чисельності населення світу, посилення безпекових ризиків, кліматичні зміни, активізація міграційних рухів, динамічний розвиток цифрової економіки та тенденції до регіоналізації міжнародного виробництва, формують для України складне, але водночас перспективне середовище розвитку, що поєднує значні виклики з новими можливостями. У цих умовах ключовим завданням є формування сприятливого інституційного та економічного середовища для функціонування бізнесу, стартап-екосистеми, наукової спільноти, інвесторів і міжнародних партнерів у сфері створення та впровадження інновацій, які набувають стратегічного значення не лише для забезпечення економічного зростання, а й для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, післявоєнної відбудови та структурної трансформації України на основі цифрового розвитку інноваційної діяльності [16].

Інноваційна активність значною мірою детермінується впливом глобальних технологічних і економічних трендів. Станом на початок 2021

р. процеси цифрової трансформації в Україні характеризувалися позитивною динамікою, проте рівень цифровізації загалом залишався нижчим порівняно з провідними європейськими країнами, що проявлялося у недостатньому поширенні швидкісного доступу до Інтернету, обмеженій інтеграції цифрових рішень у бізнес-процеси та сферу публічних послуг. Це обумовлювало потребу в масштабних інвестиціях, інституційних змінах і системних реформах.

Новий етап збройної агресії Російської Федерації проти України завдав значних втрат цифровій інфраструктурі, що тимчасово погіршило її функціонування, однак у відповідь на ці виклики держава активізувала розвиток цифрових сервісів, електронного врядування та інноваційних рішень, які стали важливим інструментом забезпечення стійкості економіки, підтримки життєдіяльності.

Стратегії розвитку транснаціональних корпорацій характеризуються високим рівнем складності та багатовекторності, оскільки охоплюють управлінські рішення на різних ієрархічних рівнях – від корпоративного до функціонального та операційного. У цьому контексті ключове значення мають глобальні стратегії, що формуються залежно від ступеня глобальної інтеграції та рівня локальної адаптації, визначаючи спосіб поєднання стандартизації діяльності, досягнення ефекту масштабу та врахування специфіки окремих національних ринків.

Зокрема, стратегія стандартизації орієнтована на уніфікацію продуктів, технологій і бізнес-процесів у глобальному масштабі, що дозволяє знизити витрати, централізувати управління та забезпечити високий рівень координації між зарубіжними підрозділами корпорації.

Натомість стратегія локалізації передбачає глибоку адаптацію продукції, маркетингових інструментів і операційної діяльності до інституційних, культурних та споживчих особливостей кожного ринку, характеризується децентралізованою моделлю управління та підвищеною

чутливістю до локальних потреб, що водночас може зумовлювати зростання витрат.

Експортна стратегія ґрунтується на використанні ключових компетенцій материнської компанії шляхом передачі технологій, знань і готових продуктів закордонним філіям або партнерам з мінімальним рівнем модифікації, що забезпечує швидке міжнародне розширення з обмеженими інвестиційними ризиками.

Найбільш комплексною формою міжнародної стратегії є транснаціональна стратегія, яка поєднує прагнення до глобальної ефективності витрат із необхідністю локальної адаптації та безперервного глобального навчання; у межах такої моделі виробничі потужності, дослідницькі центри та інноваційні хаби можуть бути географічно розподілені, а знання та технологічні рішення циркулюють між материнською компанією та дочірніми структурами у двосторонньому режимі.

Водночас у процесі реалізації зазначених стратегій міжнародні компанії стикаються з низкою системних викликів у сфері інноваційного розвитку, серед яких особливу роль відіграють проблеми масштабування інновацій, пов'язані зі стрімким зростанням потреби в обчислювальних ресурсах, насамперед у сфері генеративного штучного інтелекту, що створює додаткове навантаження на глобальну цифрову інфраструктуру, енергоспоживання дата-центрів, ланцюги постачання та ринок висококваліфікованих кадрів; зростання кіберризиків, оскільки середні фінансові втрати від витоків даних демонструють стійку тенденцію до підвищення (приблизно 4,44 млн дол. США за інцидент), що вимагає постійного оновлення підходів до кібербезпеки; а також геополітична та регуляторна нестабільність, яка проявляється у фрагментації глобальних ланцюгів створення вартості, посиленні вимог у сфері сталого розвитку та ESG-регулювання і суттєво ускладнює довгострокове стратегічне планування інноваційної діяльності міжнародних корпорацій.

В Україні діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК) супроводжується низкою суттєвих викликів економічного характеру. Зокрема, значна частка прибутків, отриманих ТНК на території країни, репатріюється за кордон, що звужує можливості їх повторного інвестування у національну економіку та обмежує мультиплікативний ефект для внутрішнього розвитку. Окрім цього, транснаціональні компанії нерідко користуються податковими пільгами та інструментами податкового планування й оптимізації, що може призводити до скорочення реальних надходжень до державного бюджету. Посилення конкурентного тиску з боку ТНК, а також висока залежність українських підприємств від імпортних комплектуючих і технологій формують ризики витіснення вітчизняного бізнесу з окремих сегментів ринку [23].

У процесі формування стратегії інноваційного розвитку принципового значення набуває ухвалення низки базових стратегічних рішень, зокрема щодо балансу між інвестиційною підтримкою традиційних і перспективних галузей національної економіки; визначення оптимального співвідношення використання внутрішнього та зовнішнього науково-технічного потенціалу; рівня централізації фінансових і ресурсних потоків, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності; а також узгодження короткострокових економічних інтересів із довгостроковими цілями структурної модернізації та сталого розвитку (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Ключові стратегічні рішення у формуванні стратегії інноваційного розвитку

Стратегічне рішення	Зміст та сутність рішення	Можливі наслідки для інноваційного розвитку
1	2	3
Співвідношення інвестиційної підтримки традиційних і перспективних галузей	Визначення оптимального балансу між фінансуванням базових секторів економіки, що забезпечують стабільність і зайнятість, та інноваційно орієнтованих галузей із високим потенціалом зростання	Забезпечення структурної модернізації економіки, диверсифікація виробництва, підвищення технологічного рівня та конкурентоспроможності

Продовження табл. 3.4

1	2	3
Орієнтація на внутрішній і зовнішній науково-технічний потенціал	Вибір між розвитком власної науково-дослідної бази та залученням іноземних технологій, знань і результатів НДДКР	Прискорення інноваційного розвитку, зниження технологічного розриву, водночас формування ризиків залежності від зовнішніх джерел
Рівень централізації фінансових і ресурсних потоків	Визначення ступеня концентрації бюджетних і позабюджетних ресурсів на державному або регіональному рівні для підтримки інноваційних проектів	Підвищення ефективності використання ресурсів, посилення керованості інноваційних процесів або, навпаки, стимулювання децентралізованих ініціатив
Співвідношення короткострокових і довгострокових інтересів	Узгодження поточних економічних потреб (фінансова стабільність, швидка віддача інвестицій) із стратегічними цілями інноваційного та сталого розвитку	Формування стійкої інноваційної моделі розвитку, зменшення ризиків фрагментарних рішень, забезпечення довготривалого економічного зростання

Джерело: запропоновано автором.

Непряме державне регулювання інноваційної діяльності базується передусім на формуванні системи економічних стимулів і мотивацій для суб'єктів інноваційного бізнесу. Реалізація таких підходів здійснюється через інструменти податкової, митної, кредитної, цінової та амортизаційної політики.

Сукупність механізмів непрямого впливу держави на інноваційний розвиток є досить розгалуженою і включає понад сто окремих інструментів, серед яких ключовими є податкові пільги на прибуток, що спрямовується на:

- інновації;
- надання інвестиційних кредитів на пільгових умовах;
- звільнення від ПДВ імпортованого високотехнологічного обладнання, ліцензій і ноу-хау;
- включення витрат на НДДКР до собівартості продукції;
- податкові преференції для наукових і інноваційно-інвестиційних організацій;
- прискорена амортизація основного капіталу;
- податкові «канікули» для інноваційних підприємств;

- підтримка підготовки кадрів та стимулювання інвестицій у людський капітал;
- податкове заохочення грантової та патентної діяльності;
- створення спеціальних економічних зон для розвитку наукомістких виробництв;
- фінансове стимулювання банків і спеціалізованих фондів до довгострокового інвестування в інноваційні проєкти.

Взаємодія іноземних транснаціональних корпорацій з українськими компаніями має суперечливий характер і може генерувати як позитивні, так і негативні наслідки для національної економіки. До основних позитивних ефектів належить поширення сучасних технологій і передових виробничих практик, що сприяє підвищенню якості продукції, зростанню продуктивності праці та зниженню витрат вітчизняних підприємств. Важливим чинником є також приплив прямих іноземних інвестицій, створення нових робочих місць, зростання рівня оплати праці та активізація експортної діяльності завдяки виходу українських компаній на нові міжнародні ринки. Присутність ТНК сприяє і загальному поліпшенню бізнес-клімату шляхом упровадження сучасних стандартів корпоративного управління та ділової культури [2].

Удосконалення державної політики щодо діяльності ТНК в Україні доцільно здійснювати за кількома ключовими напрямками, зокрема через оптимізацію податкового регулювання з метою мінімізації ухилення від оподаткування та забезпечення рівних умов конкуренції для національних і транснаціональних компаній; стимулювання реінвестування прибутків шляхом упровадження фінансових і податкових заохочень для вкладення коштів у розвиток локального виробництва та інфраструктури; підтримку вітчизняного малого і середнього бізнесу як основи економічної стійкості; розвиток технологічного співробітництва через локалізацію виробництва, трансфер технологій і спільні інноваційні проєкти; а також посилення

антимонопольного контролю та інституційного нагляду за діяльністю ТНК з метою недопущення надмірної концентрації ринкової влади [23].

В умовах обмежених бюджетних ресурсів особливої актуальності набуває проблема визначення пріоритетів державної підтримки інноваційного розвитку, зокрема раціонального розподілу видатків між обороною, наукою, освітою та інвестиційною діяльністю, узгодження повноважень і фінансових можливостей державного та регіональних бюджетів, а також формування ефективної структури національного інноваційного комплексу з урахуванням стратегічних завдань післявоєнного відновлення економіки.

Отже, проведений аналіз стратегічних напрямів інноваційного розвитку транснаціональних корпорацій в Україні свідчить про їх важливу роль у формуванні сучасної моделі національної економіки, орієнтованої на технологічне оновлення, підвищення конкурентоспроможності та інтеграцію у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Діяльність ТНК сприяє поширенню передових технологій, сучасних управлінських практик і стандартів якості, активізації інвестиційних процесів, розвитку людського капіталу та інноваційної інфраструктури. Водночас реалізація інноваційних стратегій ТНК в Україні супроводжується низкою системних обмежень, пов'язаних з нестабільністю інституційного середовища, воєнними ризиками, обмеженим доступом до фінансових ресурсів та недостатнім рівнем інтеграції національних підприємств у інноваційні екосистеми транснаціонального бізнесу.

Узагальнюючи результати дослідження, можна дійти висновку, що стратегічні напрями інноваційного розвитку ТНК в Україні мають формуватися на засадах поєднання глобальних корпоративних стратегій із національними пріоритетами економічного розвитку та післявоєнного відновлення. Ключового значення набувають такі напрями, як локалізація інноваційної діяльності та виробництва, розвиток науково-дослідного співробітництва з українськими підприємствами й освітньо-науковими

установами, впровадження цифрових і «зелених» технологій, а також участь у формуванні інноваційних кластерів і технологічних платформ. Реалізація цих напрямів за умови ефективної державної політики, спрямованої на стимулювання реінвестування прибутків, трансферу технологій і захисту конкуренції, здатна забезпечити синергетичний ефект для ТНК та національної економіки, посилюючи інноваційний потенціал України та її позиції у глобальному економічному просторі.

Висновки до розділу 3

Проведений аналіз перспективних сфер інноваційного розвитку міжнародних компаній свідчить, що в сучасних умовах глобальної турбулентності, цифровізації та посилення конкуренції інновації виступають ключовим чинником забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та стійкості бізнесу. Найбільш значущими напрямками інноваційного розвитку є цифрові технології, зокрема штучний інтелект, великі дані, хмарні рішення та автоматизація бізнес-процесів, які забезпечують підвищення операційної ефективності, гнучкості управління та швидкості ухвалення управлінських рішень. Водночас зростає роль технологічних інновацій у виробництві, спрямованих на впровадження Industry 4.0, роботизації та «розумних» виробничих систем, що дозволяє міжнародним компаніям оптимізувати витрати та підвищувати якість продукції.

Важливе місце серед перспективних сфер займають екологічні та енергоефективні інновації, орієнтовані на зниження вуглецевого сліду, розвиток відновлюваних джерел енергії та впровадження принципів циркулярної економіки, що обумовлено посиленням ESG-вимог і зростанням екологічної відповідальності бізнесу. Значний потенціал також мають організаційні та управлінські інновації, зокрема розвиток гнучких

форм зайнятості, цифрових платформ управління персоналом, інноваційних моделей корпоративного управління та відкритих інноваційних екосистем. У сукупності ці напрями формують комплексну основу для інноваційного розвитку міжнародних компаній, сприяють їх адаптації до глобальних викликів та забезпечують сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Доведено, що штучний інтелект у сучасних умовах виступає одним із ключових драйверів інноваційного розвитку міжнародних компаній, забезпечуючи якісні зміни в бізнес-моделях, виробничих процесах та системах управління. Використання AI-технологій сприяє підвищенню операційної ефективності, оптимізації витрат, зростанню продуктивності праці та прискоренню процесів прийняття управлінських рішень на основі великих масивів даних. Запровадження штучного інтелекту дозволяє міжнародним компаніям формувати стійкі конкурентні переваги за рахунок персоналізації продуктів і послуг, розвитку інноваційних рішень, автоматизації ланцюгів створення доданої вартості та підвищення гнучкості адаптації до змін глобального ринкового середовища. Водночас AI виступає важливим інструментом інтеграції цифрових технологій у сфері логістики, маркетингу, фінансів, управління персоналом та науково-дослідної діяльності, що підсилює інноваційний потенціал компаній у довгостроковій перспективі.

Разом із тим ефективність використання штучного інтелекту значною мірою залежить від рівня цифрової зрілості компаній, якості даних, інвестицій у людський капітал та наявності відповідного інституційного й етичного регулювання. Таким чином, штучний інтелект доцільно розглядати не лише як окрему технологію, а як системоутворюючий елемент інноваційної стратегії міжнародних компаній, здатний забезпечити їх стійкий розвиток, конкурентоспроможність і адаптивність у сучасних умовах глобальної трансформації.

Аналіз стратегічних напрямів інноваційного розвитку транснаціональних корпорацій в Україні свідчить про їх важливу роль у

формуванні сучасної моделі національної економіки, орієнтованої на технологічне оновлення, підвищення конкурентоспроможності та інтеграцію у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Діяльність ТНК сприяє поширенню передових технологій, сучасних управлінських практик і стандартів якості, активізації інвестиційних процесів, розвитку людського капіталу та інноваційної інфраструктури. Водночас реалізація інноваційних стратегій ТНК в Україні супроводжується низкою системних обмежень, пов'язаних з нестабільністю інституційного середовища, воєнними ризиками, обмеженим доступом до фінансових ресурсів та недостатнім рівнем інтеграції національних підприємств у інноваційні екосистеми транснаціонального бізнесу.

Таким чином, стратегічні напрями інноваційного розвитку ТНК в Україні мають формуватися на засадах поєднання глобальних корпоративних стратегій із національними пріоритетами економічного розвитку та післявоєнного відновлення. Ключового значення набувають такі напрями, як локалізація інноваційної діяльності та виробництва, розвиток науково-дослідного співробітництва з українськими підприємствами й освітньо-науковими установами, впровадження цифрових і «зелених» технологій, а також участь у формуванні інноваційних кластерів і технологічних платформ. Реалізація цих напрямів за умови ефективної державної політики, спрямованої на стимулювання реінвестування прибутків, трансферу технологій і захисту конкуренції, здатна забезпечити синергетичний ефект для ТНК та національної економіки, посилюючи інноваційний потенціал України та її позиції у глобальному економічному просторі.

ВИСНОВКИ

За підсумками дослідження, виконаного в межах кваліфікаційної роботи, сформульовано такі узагальнені висновки.

1. Сучасна модель розвитку міжнародних компаній базується на системному впровадженні інновацій у всі напрями господарської діяльності, що проявляється у створенні та практичній реалізації нових ідей, продуктів, технологічних процесів або методів управління, здатних забезпечити економічний та соціальний ефект через механізм комерціалізації. Визначальну роль у цьому процесі відіграє інноваційне підприємництво, яке формується як система взаємодії учасників інноваційного процесу, об'єднаних спільною метою отримання прибутку та довгострокового розвитку компанії на основі використання нововведень, що в умовах глобалізації виступає ключовим чинником формування конкурентного інноваційного середовища.

2. У сучасній світовій економіці міжнародні компанії переважно функціонують у формі транснаціональних та багатонаціональних корпорацій. Транснаціональні корпорації являють собою великі бізнес-структури, що здійснюють діяльність у кількох країнах світу, мають централізовану систему управління в країні базування та розгалужену мережу дочірніх підприємств і філій за кордоном, що забезпечує інтеграцію національних економік у межах єдиного виробничо-збутового простору. Багатонаціональні підприємства, у свою чергу, характеризуються здійсненням виробничої та сервісної діяльності більш ніж в одній країні, адаптуючи бізнес-моделі до локальних умов функціонування.

3. Транснаціоналізація виступає одним із базових процесів розвитку світової економіки та міжнародного бізнесу, відображаючи перехід до якісно нового рівня інтернаціоналізації господарських відносин. У сучасних умовах інноваційні напрями розвитку міжнародних компаній формуються під впливом прискореної цифрової трансформації, орієнтації на принципи

сталого розвитку та ESG, а також активного впровадження проривних технологій, що змінюють традиційні бізнес-моделі та структуру глобальних ринків.

4. Інноваційний розвиток міжнародних компаній у сучасних умовах визначається не лише обсягами інвестицій у дослідження та розробки, а й здатністю компаній швидко масштабувати цифрові, автоматизовані та автономні системи, інтегруючи інноваційні рішення у загальнокорпоративну стратегію сталого розвитку. Лідуючі позиції у сфері проривних технологій на світових ринках займають такі країни, як США, Швеція, Велика Британія, Нідерланди та Сінгапур. Водночас Україна, попри негативний вплив воєнних дій та зниження позицій у міжнародному рейтингу з 55 до 57 місця (на 2 в.п.) із показником 0,63, зберігає рівень розвитку проривних технологій, що перевищує середньосвітовий, що свідчить про наявність інноваційного потенціалу для післявоєнного відновлення та інтеграції у глобальні технологічні ланцюги.

5. Активне поширення мережі Інтернет та цифрових платформ докорінно трансформувало бізнес-процеси, міжнародну торгівлю та моделі взаємодії між компаніями і споживачами. Згідно з оцінками ЮНКТАД, обсяги продажів у сфері електронної комерції підприємств у 43 розвинених країнах та країнах, що розвиваються, які сукупно формують близько трьох чвертей світового ВВП, у 2022 р. досягли приблизно 27 трлн дол. США порівняно з близько 17 трлн дол. США у 2016 р. Зокрема, у Китаї обсяги електронних продажів зросли майже утричі — з 1,6 трлн дол. США у 2016 р. до 4,5 трлн дол. США у 2022 р., тоді як у США відповідний показник збільшився з 7 до близько 11 трлн дол. США, що підтверджує стратегічну роль цифрової економіки в інноваційному розвитку міжнародних компаній.

6. Прямі іноземні інвестиції транснаціональних корпорацій є одним із ключових чинників економічного зростання, оскільки сприяють прискоренню цифрової трансформації, поширенню інноваційних рішень, технологічній модернізації виробництва, створенню нових робочих місць і

зростанню бюджетних надходжень за рахунок підвищення прибутковості підприємств. У 2024 р. світові обсяги прямих іноземних інвестицій скоротилися на 11 %, що відображає загальну нестабільність глобальної економіки, однак інвестиції в цифрову економіку стали єдиним сегментом, який продемонстрував зростання: вартість проєктів у цифрових секторах зросла майже вдвічі. Посилення ролі цифрових інвестицій простежується і в структурі 100 провідних багатонаціональних компаній світу, де частка технологічних корпорацій нині перевищує 20 % сукупних доходів. В Україні у 2022 р. обсяг прямих іноземних інвестицій набув від'ємного значення (–638 млн дол. США) внаслідок повномасштабної війни, проте у 2023 р. відбулося часткове відновлення інвестиційної активності – до 3,84 млрд дол. США, а у 2024 р. обсяг ПІІ становив 2,89 млрд дол. США. Найбільшими інвесторами в українську економіку у 2024 р. виступили компанії Veon, NEQSOL Holding, ArcelorMittal, Lifecell, Laude, Bayer, Carlsberg Group, CEMARK, Philip Morris International та Nestlé, що свідчить про збереження інтересу міжнародного бізнесу до стратегічних секторів економіки України.

7. Найбільш конкурентоспроможними на міжнародних ринках залишаються транснаціональні корпорації, діяльність яких зосереджена у сферах цифровізації, інформаційно-комунікаційних технологій, штучного інтелекту та проривних технологій. У 2023 р. ринок передових технологій оцінювався приблизно у 2,5 трлн дол. США, а за прогнозами, протягом наступного десятиліття його обсяг зросте майже у шість разів і досягне 16,4 трлн дол. США у 2033 р., що відповідає середньорічному темпу зростання на рівні близько 20 % у період між 2020 і 2030 рр., що підтверджує визначальну роль технологічних інновацій у формуванні глобальної економічної динаміки.

8. У найближчі десятиліття ключовими напрямками інноваційного розвитку залишатимуться штучний інтелект, Інтернет речей (ІоТ), великі дані, блокчейн-технології, мережі 5G, адитивне виробництво (3D-друк),

робототехніка, дроніві технології, а також «зелені» енергетичні рішення, зокрема сонячна фотоелектрика, концентрована сонячна енергія, біопаливо, біогаз, біомаса, вітрова енергетика, зелений водень і електромобілі, а також нанотехнології та технології редагування геному. Очікується, що до 2033 р. найбільшим за обсягом ринку сегментом передових технологій стане штучний інтелект, частка якого сягне близько 4,8 трлн дол. США, або майже 30 % загального обсягу ринку. Визначальною перевагою ШІ є його здатність до самонавчання, масштабування та адаптації, зокрема через використання підходів, за яких менш складні моделі можуть керувати більш потужними системами, що створює передумови для ефективнішого контролю та безпечного впровадження складних алгоритмів у реальний сектор економіки.

9. В сучасних умовах особливої актуальності набуває формування сприятливого інституційного середовища для розвитку бізнесу, стартапів, наукової спільноти, інвесторів і міжнародних стейкхолдерів у сфері створення та впровадження інновацій, які є критично важливими для післявоєнної відбудови та структурної трансформації економіки України на засадах цифрового розвитку. У цьому контексті вдосконалення державної політики щодо діяльності транснаціональних корпорацій в Україні має передбачати оптимізацію податкового регулювання, створення стимулів для реінвестування прибутків, підтримку національного бізнесу та його інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості, розвиток технологічного співробітництва з міжнародними корпораціями, а також посилення прозорості та контролю за діяльністю ТНК з метою забезпечення економічної безпеки та сталого розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бажал Ю. М. Розвиток інноваційної діяльності у знаннєвому трикутнику "держава – університети – промисловість". Економіка і прогнозування. - 2015. - № 1. - С. 76-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2015_1_8
2. Гаврилюк І.І., Булик М.О. Оцінка діяльності іноземних ТНК на території України /DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/75-1-2>
3. Гвоздь М. Я., Олинець А.-М. Я., Остащук Р. М. Синергія стратегічного управління та інновацій для розвитку підприємства в умовах цифрової економіки. Цифрова економіка та економічна безпека. Випуск 5 (14) (2024). с.110-115. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.14-17>
4. Гудзь О.Є. Інноваційне підприємництво: навчальний посібник. – 2018. – 206 с.;
5. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2008. – 397 с.
6. Імнадзе І. Н. Забезпечення сталого розвитку транснаціональних корпорацій [Текст] / І. Н. Імнадзе // Журнал стратегічних економічних досліджень. - 2023. - № 3 (14). - С. 38-45.
7. Інноваційна Україна 2020 [Текст] : національна доповідь / [Бажал Ю. М. та ін. ; за заг. ред. В. М. Гейця та ін.] ; НАН України, Секція суспіл. і гуманіт. наук. – Київ : НАН України, 2015. – 334, [1] с.
8. Карюк, В. І. "Удосконалення системи видової класифікації інновацій." Інвестиції: практика та досвід 4 (2012): 72-74].
9. Керівництво (рекомендації) Осло 2018. Керівні принципи збору, звітності та використання даних про інновації, 4 видання /ОЕСД та Євростат. - 4-те вид. - 300 с.

10. Коровіна Н. В., Бакланова А. О. Основні засади існування транснаціональних корпорацій на глобальному ринку. Управління змінами та інновації. 2024. № 10. С. 77–82. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-10-15>

11. Ломачинська, І., & Горняк, О. (2025). Інноваційний потенціал як чинник зростання та конкурентоспроможності національної економіки: аналіз, оцінка та перспективи розвитку. Економіка та суспільство, (72). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-67>

12. Менеджмент організацій: Підручник. / Л.І. Федулова, І.В.Сокирник, В.В.Стадник, М.А. Йохна, О.С. Новікова, Є.Г.Рясних. - К.: Либідь, 2004. – 448 с.];

13. Про інноваційну діяльність [ЗУ]/

14. Сівачова О. Міжнародний аутсорсинг як виклик для світової торгової системи. Міжнародна економічна політика. – № 6. – 2007. –С. 139 – 168.]

15. Степанов О. П., Гончарова Н. П., Андрощук Г. О. Інноваційний бізнес: кредитно-модульна система / Навч. посібник. — К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. — 420 с.

16. Стратегія цифрового розвитку інновацій до 2030 року https://winwin.gov.ua/assets/files/WINWIN_%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82.pdf

17. Федоренко О. С., Олешко А. А. Ключові тенденції інтернаціоналізації інноваційного бізнесу //Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу. – Київський національний університет технологій та дизайну, 2025.

18. Франчайзинг в Україні: що потрібно врахувати перед запуском (2025) <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/franchayzing-v-ukrayini-shcho-potribno-vrahuvati-pered-zapuskom.html>
19. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. – Тернопіль: “Економічна думка”, 2003. – 326 с.
20. Черваньов Д. М., Нейкова Л. І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. — К.: Знання, 1999. — С. 34.].
21. Чіков І. А. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «інновація». Ефективна економіка. 2019. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7450>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.179
22. Шинькович, А. В., Васильєва, Н. Б., & Романенко, О. В. (2024). Інноваційне управління підприємствами в умовах цифрової трансформації: виклики та стратегії. Здобутки економіки: перспективи та інновації, (13). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14648256>
23. Шушкова Ю. В., Михальчук С. В., Стасюк А. О. Роль транснаціональних корпорацій у розвитку економіки України. Бізнес Інформ. 2025. №3. С. 33–40. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-3-33-40>
24. Якубовський, С. (2025). Вплив інвестиційної діяльності ТНК на експортний потенціал України в контексті глобальної цифровізації та європейської інтеграції. Сталий розвиток економіки, (5 (56), 72-78. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-10>
25. 10 найбільших ТНК світу 2025: топ-рейтинг 10 найбільших ТНК світу 2025: топ-рейтинг
26. 3D Printing <https://www.globaldata.com/store/report/3d-printing-market-analysis/>
27. 5G <https://www.polarismarketresearch.com/industry-analysis/5g-services-market>]

28. Accenture (2023). Technology Vision 2023. Available at <https://www.accenture.com/us-en/insights/technology/technology-trends-2023>.
29. Amabile, Teresa M., In Pursuit of Everyday Creativity (September 10, 2017). Harvard Business School Entrepreneurial Management Working Paper No. 18-002, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3010179> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3010179>
30. Artificial Intelligence <https://www.fnfresearch.com/artificial-intelligence-ai-market>
31. Big Data <https://www.globaldata.com/store/report/data-and-analytics-technology-marketanalysis>
32. Biofuels <https://www.precedenceresearch.com/biofuels-market>
33. Biogas and Biomass <https://www.precedenceresearch.com/biomass-power-market>
34. Birrell S, Hughes J, Cai JY and Iida F (2020). A field-tested robotic harvesting system for iceberg lettuce. *Journal of Field Robotics*. 37(2):225–245.
35. Blockchain <https://www.globaldata.com/store/report/blockchain-market-analysis/>
36. Bloomberg L. P. (2021). South Korea Leads World in Innovation as U.S. Drops Out of Top 10. Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-02-03/south-korea-leads-world-in-innovation-u-s-drops-out-of-top-10>
37. Chesbrough, Henry & Vanhaverbeke, Wim & West, Joel. (2008). *Open Innovation: Researching A New Paradigm*.
38. Christensen, Clayton M. *The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail*. Boston, MA: Harvard Business School Press, 1997.
39. Concentrated Solar Power. <https://www.fortunebusinessinsights.com/industry-reports/concentrated-solarpower-market-100751>

40. Damanpour, Fariborz. (2020). Organizational Innovation. 10.4337/9781788117449.
41. Damioli G, Van Roy V, Vertesy D and Vivarelli M (2024). Is artificial intelligence generating a new paradigm? Evidence from the emerging phase. Available at <https://papers.ssrn.com/abstract=4921726>
42. Doblin - 10 Types of Innovation <https://innovatingsociety.com/doblin-10-types-of-innovation/>
43. Drone Technology <https://www.factmr.com/report/62/drone-market>
44. Ekramifard A, Amintoosi H, Seno AH, Dehghantanha A and Parizi RM (2020). A Systematic Literature Review of Integration of Blockchain and Artificial Intelligence. In: Choo K-K R., Dehghantanha A, and Parizi R M, eds. Blockchain Cybersecurity, Trust and Privacy. Springer International Publishing. Cham: 147–160.
45. Electric Vehicles. <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/electric-vehiclemarket-209371461.html>
46. Facts and Factors (2024). Artificial Intelligence market size, trends, growth, forecast report to 2030. Available at <https://www.fnfresearch.com/artificial-intelligence-ai-market.>
47. Freeman, Chris. Technology and the Human Prospect: Essays in Honour of Christopher Freeman edited by Roy MacLeod. London: Pinter Pub Ltd (1986).
48. Freeman, Chris & Soete, Luc. (1997). The Economics of Industrial Innovation.
49. Gao, Yuning and Meng, Bo and Suder, Gabriele and Ye, Jiabai and Sun, Yongping. Making global value chains visible: Transnational corporations versus domestically owned firms. Transnational Corporations Journal. Vol. 30, No. 1, 2023. URL: <https://ssrn.com/abstract=4431679>
50. Gene Editing <https://www.grandviewresearch.com/press-release/global-genome-editing-market>

51. Glossary: Multinational enterprise (MNE)
[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Multinational_enterprise_\(MNE\)\]](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Multinational_enterprise_(MNE)).
52. Green Hydrogen <https://www.alliedmarketresearch.com/green-hydrogen-market-A11310>
53. Henderson, Rebecca & Clark, Kim. (1990). Architectural Innovation: The Reconfiguration of Existing Product Technologies and the Failure of Established Firms. *Administrative science quarterly*. 35. 10.2307/2393549.
54. https://winwin.gov.ua/assets/files/WINWIN_%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf?v=1
55. INSEAD. (2020). Global Talent Competitiveness Index 2020. Global Talent in the Age of Artificial Intelligence. Available at: <https://www.insead.edu/sites/insead/files/assets/dept/fr/gtci/GTCI-2020-report.pdf>
56. INSEAD. (2021). Global Talent Competitiveness Index 2021. Talent Competitiveness in Times of COVID. Available at: <https://www.insead.edu/sites/insead/files/assets/dept/fr/gtci/GTCI-2021-Report.pdf>
57. INSEAD. (2022). Global Talent Competitiveness Index 2022. The Tectonics of Talent: Is the World Drifting Towards Increased Talent Inequalities? Available at: <https://www.insead.edu/sites/insead/files/assets/dept/fr/gtci/GTCI-2022-report.pdf>
58. INSEAD. (2023). Global Talent Competitiveness Index 2023. What a Difference Ten Years Make What to Expect for the Next Decade. Available at: <https://www.insead.edu/system/files/2023-11/gtci-2023-report.pdf>
59. Internet of Things <https://www.globaldata.com/store/report/iot-market-analysis/>

60. IoT market trends and analysis by end-user, product, enterprise size, vertical, region, and segment forecast to 2027. Available at <https://www.globaldata.com/store/report/iot-market-analysis/>.

61. Kanter R.M. *The Change Masters: Corporate Entrepreneurs at Work*. – London: Allen and Unwin. – 1983. – p. 20.

62. Kline, S.J. and Rosenberg, N. (1986) *An Overview of Innovation*. In: Landau, R. and Rosenberg, N., Eds., *The Positive Sum Strategy: Harnessing Technology for Economic Growth*, National Academy Press, Washington DC, 275-307.

63. Kumar N, Dahiya AK, Kumar K and Tanwar S (2021). *Application of IoT in Agriculture*. 2021 9th International Conference on Reliability, Infocom Technologies and Optimization (Trends and Future Directions). IEEE. Noida, India: 1–4.

64. Matin A, Islam MR, Wang X, Huo H and Xu G (2023). *AIoT for sustainable manufacturing: Overview, challenges, and opportunities*. *Internet of Things*. 24:100901.)

65. McKinsey & Company (2023). *The state of AI in 2023: Generative AI's breakout year*. Available at <https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/the-state-of-ai-in-2023-generative-ais-breakout-year>.

66. *Nanotechnology* <https://www.giiresearch.com/report/bc1361105-global-nanotechnology-market.html>

67. OECD (2000). *E-commerce: Impacts and Policy Challenges*. OECD Economic Outlook No. 67. Organisation for Economic Co-operation and Development. Paris.

68. Richard R. Nelson, Sidney G. Winter (1985) *An Evolutionary Theory of Economic Change*. Harvard University Press.

69. *Robotics*. <https://www.globaldata.com/media/thematic-research/robotics-market-will-worth-218-billion-2030-forecasts-globaldata/>

70. Rogers, Everett M. Diffusion of innovations. Rev. ed. of: Communication of innovations. 2nd ed. 1971.

71. Schumpeter, J.A., 1934 (2008), The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers.

72. Solar Photovoltaic <https://www.precedenceresearch.com/solar-photovoltaic-market>

73. StartupBlink. (2025). Startup Ecosystem Overview. Available at: <https://www.startupblink.com/startup-eco-system/ukraine?page=1>

74. Swissinfo (2023). University of Zurich AI drone beats humans for the first time. Available at <https://www.swissinfo.ch/eng/business/university-of-zurich-ai-drone-beats-humans-for-the-first-time/48778294>.

75. Teece, D.J. & Pisano, G. & Shuen, Amy. (2008). Dynamic capabilities and strategic management. 10.1142/9789812834478_0002.

76. The Digital Economy Report 2024: Shaping an Environmentally Sustainable and Inclusive Digital UNCTAD/DER/2024

77. The Measurement of Scientific and Technological Activities / Frascati Manual 2002. Proposed Standard Practice for Surveys on Research and Experimental Development: OECD. Published by : OECD Publishing 2006.

78. The Technology and Innovation Report 2025: Inclusive Artificial Intelligence for Development UNCTAD/TIR/2025

79. The World Investment Report 2025

80. Transnational Corporations. United Nations Conference on Trade and Development Division on Investment, Technology and Enterprise Development. United Nations New York and Geneva, 2008.

81. Tushman, M.L. and Anderson, P. (1986) Technological Discontinuities and Organizational Environments. Administrative Science Quarterly, 31, 439-465. <http://dx.doi.org/10.2307/2392832>

82. UNCTAD (2024). Estimates of business e-commerce sales and the role of online platforms. Technical Notes on ICT for Development No. 1. Geneva

83. Which multinational companies are most exposed to the Ukraine-Russia conflict? Available at: <https://www.investmentmonitor.ai/ukraine-crisis/mncs-companies-risk-ukraine-russia-conflict/?cf-view>

84. William H. Gruber, Donald G. Marquis Factors in the Transfer of Technology (1969) MIT Press, 1969. 289p.].

85. Wind Energy.
<https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/wind-energy-globalmarket-report>

86. World Bank (2021). The Global Findex Database 2021. Available at <https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex/Data>.

87. World Intellectual Property Organization (2024). Ukraine's ranking in the Global Innovation Index 2024. Available at: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/ukraine>].

88. Yarali A (2021). Intelligent Connectivity: AI, IoT, and 5G. Wiley.

89. Zewe A (2023). AI-driven tool makes it easy to personalize 3D-printable models. Available at <https://news.mit.edu/2023/ai-driven-tool-personalize-3d-printable-models-0915>.

90. Резнікова Н. В. Інновації як драйвер цифрової трансформації світової економіки в умовах техноглобалізму: вплив нових бізнес-моделей на розвиток міжнародної торгівлі товарами і послугами [Електронний ресурс] / Н. В. Резнікова, О. В. Булатова, А. В. Шлапак, О. А. Іващенко // Інвестиції: практика та досвід. - 2023. - № 12. - С. 5-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2023_12_3

91. Жидик Я. О. Кращі міжнародні практики розвитку інноваційної екосистеми [Електронний ресурс] / Я. О. Жидик. // Ефективна економіка. - 2023. - № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_8_41

92. Олійник О. Міжнародна інтелектуальна еміграція та інноваційний розвиток країни: моделювання взаємозв'язків [Електронний ресурс] / О. Олійник // Демографія та соціальна економіка. - 2023. - № 3. - С. 3-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2023_3_3

93. Плющик О. В. Українська біографіка в контексті наукових і культурних зв'язків країн і народів Центрально-Східної Європи. Секція Міжнародної наукової конференції "Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек" (Київ, 3–5 жовтня 2023 р.) [Електронний ресурс] / О. В. Плющик // Українська біографістика. - 2023. - Вип. 24. - С. 331-337. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ubi_2023_24_21

94. Резнікова Н. В. Міжнародний досвід інституційного сприяння розвитку цифрової економіки і протидії загрозам техноглобалізму в умовах інноваційного суперництва [Електронний ресурс] / Н. В. Резнікова, В. С. Карп, О. А. Іващенко // Інвестиції: практика та досвід. - 2023. - № 17. - С. 5-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2023_17_3

95. Чобіток І. О. Вплив цифровізації на управління інноваційним розвитком підприємств: міжнародний досвід [Електронний ресурс] / І. О. Чобіток // Економічний вісник Дніпровської політехніки. - 2022. - № 4. - С. 161-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2022_4_21

96. Ілляшенко С. М. Вплив міжнародного іміджу України на перспективи її повоєнного інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / С. М. Ілляшенко, Ю. С. Шипуліна, Н. С. Ілляшенко // Маркетинг і цифрові технології. - 2023. - Т. 7, № 3. - С. 24-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mardigt_2023_7_3_5

97. Дунська А. Р. Роль інновацій у забезпеченні сталого розвитку міжнародної діяльності підприємства [Електронний ресурс] / А. Р. Дунська, Т. Л. Шевченко. // Ефективна економіка. - 2023. - № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_12_29

98. Білоцерківець В. В. Трансформації модальностей інноваційних стратегій економічного розвитку в міжнародній економічній діяльності пізнього середньовіччя та їх віддзеркалення в творчості Вільяма Шекспіра [Електронний ресурс] / В. В. Білоцерківець, О. О. Завгородня. // Ефективна економіка. - 2024. - № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_2_4

99. Ячменик М. М. Елементи інфраструктурно-сервісної методології концепції розвитку інноваційних спільнот у міжнародному та вітчизняному контексті [Електронний ресурс] / М. М. Ячменик // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. - 2023. - Вип. 49. - С. 51-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2023_49_10

100. Іжевський П. Г. Інноваційні технологічні аграрні парки в системі розвитку територіальних громад: міжнародний досвід та розвиток в Україні [Електронний ресурс] / П. Г. Іжевський, Т. А. Самарічева. // Ефективна економіка. - 2024. - № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_6_6

101. Підвальна О. Г. Розвиток управлінської траєкторії інноваційно активних підприємств в системі міжнародного агробізнесу [Електронний ресурс] / О. Г. Підвальна, Т. В. Колесник, Л. М. Пронько // Інвестиції: практика та досвід. - 2024. - № 15. - С. 33-40.

102. Петрашук М. В. Міжнародний досвід інноваційного розвитку лісової промисловості в повоєнний період та його адаптація для України [Електронний ресурс] / М. В. Петрашук // Бізнес Інформ. - 2024. - № 6. - С. 35-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2024_6_6

103. Бутенко Д. С. Розвиток інноваційного підприємництва: міжнародний аспект [Електронний ресурс] / Д. С. Бутенко. // Ефективна економіка. - 2024. - № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_9_29

104. Скоробогатова Н. Є. Вплив інвестицій та інновацій на забезпечення економічного розвитку країни: міжнародний та український досвід [Електронний ресурс] / Н. Є. Скоробогатова, К. В. Петренко, Т. В. Іванова, Н. Ю. Тимошенко // Інвестиції: практика та досвід. - 2025. - № 4. - С. 95-102.

105. Добрянська Н. А. Організаційно-економічні механізми інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств у контексті міжнародного та регіонального управління [Електронний ресурс] / Н. А. Добрянська, В. В. Лебедева, Д. С.

Курченко, В. О. Орел // Економіка харчової промисловості. - 2025. - Т. 17, Вип. 2. - С. 74-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2025_17_2_9

106. Данилюк Т. Сучасні тенденції інноваційного розвитку будівельної галузі України: міжнародна практика [Електронний ресурс] / Т. Данилюк, Т. Мурафа // Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. - 2024. - № 4. - С. 40-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2024_4_6

107. Руденко М. Інноваційні іміджеві стратегії розвитку молодіжного сегменту міжнародного туризму [Електронний ресурс] / М. Руденко, Т. Устік, І. Кочума, М. Дроботова // Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. - 2025. - № 1. - С. 196-206. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2025_1_25

108. Лакіза В. В. Інтеграційна політика та циркулярна економіка як чинники розвитку інноваційних процесів промислових підприємств у контексті міжнародного співробітництва [Електронний ресурс] / В. В. Лакіза, І. І. Шевчук, Р. В. Клим. // Ефективна економіка. - 2025. - № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2025_6_75

109. Бондар О. В. Інноваційна модель розвитку підприємства-суб'єкта міжнародного бізнесу в умовах цифрової трансформації [Електронний ресурс] / О. В. Бондар // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. - 2025. - № 6(2). - С. 50-56. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2025_6\(2\)__8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2025_6(2)__8)

ДОДАТКИ